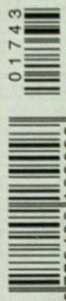

Bernardo Atxaga: "Prentsa ez irakurtzea erabaki dut"

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

ARGIA

larrun

MAHAINGURUA

**Mixel
Labéguerieren
aroa**

Gipuzkoako Herri arteko Txapelketa

BERTSO MERKATUA GAINEZKA

Jonan Fernandez

"Lizarran defentsiban aritu gara gehiegi"

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12
☎ 37 03 04
20160 Lasarte-Oria

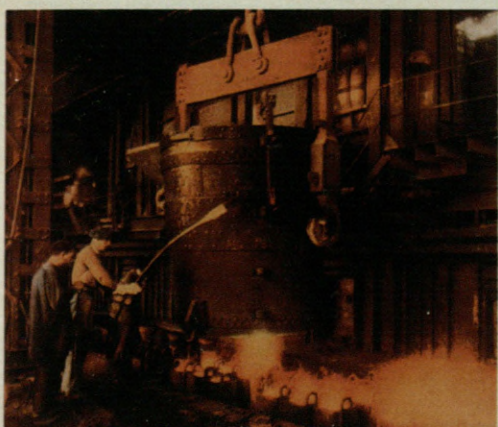

Argazkiak: Alberto Elozegi,
Estitxu Eizagirre
Diseinua: Aitzol Goikoetxea

■ Jonan Fernandez: «Lizarran defentsiban aritu gara gehiegi»

9

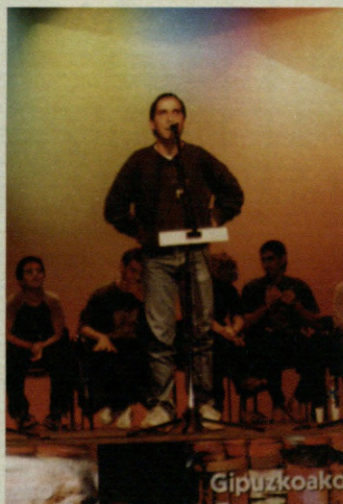
■ Lan gatazkek eragin zuten enpresarien antolakuntza

12

■ Bernardo Atxaga: «Prentsa ez irakurtzea erabaki dut»

18

■ Gipuzkoako Herri arteko Bertsolari Txapelketa

26

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. Asisko Urmeneta 4
Irakurleak mintzo 5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa 6
Elkarriketa: Jonan Fernandez.
Xabier Letona 9

EKONOMIA

Lan gatazkek eragin zuten enpresarien antolakuntza. Daniel Udalaiz 12

EUSKARA

Txanponak eta seiluek badakite euskaraz? 16
Izaskun Jauregi

GIZARTEA

Elkarriketa: Bernardo Atxaga.
Peru C. Saban 18

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak 22
«Gure Mendea»: Bilbo 1997: E La Nave Va.
Iñigo Aranbarri 24
Gipuzkoako Herri arteko Bertsolari Txapelketa.
Itziar Eizagirre, Estitxu Eizagirre 26

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak 36
Agenda 39
Irrati-Telebista. Beñat Doxandabaratz 40
Bizia 43
Ihesi 45
Denborapasak 48

IRITZIAK

Politika: Markel Olano Arrese 8
Kultura: Joserra Aizpurua 34
Azkena: Tere Irastortza 50

LARRUN

Mixel Labéguerie-ren aroa.
Mikel Asurmendi, Pello Zubiria

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

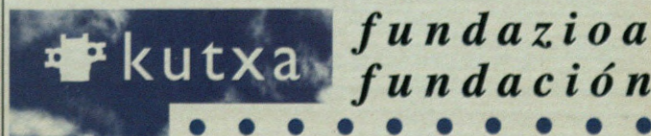

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura eta Euskara Departamendua

Argitarapenaren erantzuleak laguntzaileak.

En la edición de esta publicación colabora:

JABEA: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
ZUZENDARIA: Pello Zubiria.

Kontseilu Editorialeko Arduraduna:
Baleren Bakaikoa.

Erredakzioa: Nagore Irazustabarrena,
Onintza Irureta, Xabier Letona, Eriz
Zapirain.

Maketazioa: Berdaitz Goia.

Grafismoa: Aitzol Goikoetxea.

Administrazioa: Marijo Aierza.

Harpidetzak: Olatz Korta, Edurne
Urruzmendi.

Hedapena: Ixabel Bereziartua.

Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña
Soraluze, Bego Zuza.

Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Zirkuitu ibilbidea, 15. 20160
Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45.

Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/
943 36 10 48 (komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita. 64122
Urruña. Tel.: 559 47 60 00.

Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Gazteluko Plaza 44, 3.
eskuina. 31001 Iruñea.

Tel.: 948 22 22 85.

POSTA ELEKTRONIKOA:

Erredakzioa: kazeta@argia.com

Komertziala: komertzial@argia.com

WEB ORRIALDEA

www.argia.com

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.

INFORMATIKA: A.S.P., S.A.L.

Harpidetza sariak:

Hego Euskal Herria...15.600 pta./93,76 euro

Ipar Euskal Herria...746 lib./113,73 euro

Espainia...15.600 pta./93,76 euro

Beste atzerriak...20.100 pta./120,8 euro

Airez...31.450 pta./189,02 euro

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Ametzagaina Taldeko partaidea da

Gipuzkoako Abokatuen Elkargoaren frakdun kobratzailearen lan iluna (eta II)

Gipuzkoako abokatuen Elkargoko Go-
bernu Batzordearen erantzunak, gainera,
ezin du hipokritagoa izan.

Zer dela eta? Ikus dezagun:

Bizkaiko abokatuen bazkun Ohoretsuko
dekanoa den Eduardo Escribano Villán jau-
na, aurtengo irailaren 21ean Bilboko 6. Ar-
gipide Epaitegiak «inputatu» gisa deklarar-
tzera deitu zuen, «obeditze ezaren» delitua-
ren ustezko erantzule gisa.

Bilboko 3. eta 5. Zigor Epaitegietan, Biz-
kaiko bi abokatuak beren bezeroek hala es-
katuta, epaile euskaldunek epai zitzaten es-
katu zuten ahozko epaiketetan, hau da,
itzulpena ez zuten onartu. Gipuzkoako
epaiketetan bezala. Horrela, epaiketak
etenda geratu ziren eta besteak beste, epai-
leek Bizkaiko Bazkunari eskatu zioten kau-
sa horietarako ofizioko txandako abokatuak
izenda zitzaela.

Bizkaiko Bazkun edo Elkargoko gobernu
Batzarrak, eskariak aztertu ostean, horre-
lako kasuetarako aurreikusia ez zegoenez,
ez izendatzea erabaki zuen eta jarrera hau
delitua izan daitekeelakoan, aipatu den be-
zala, Escribano dekanoren jaunaren aurkako
penal prozedimendu laburtua jarraitzen ari
da, etorkizunean zer emango, zain gaude-
larik.

Esan beharra dago, irailaren 21eko inpu-
tatu gisako adierazpenaren egun horretan,
Epaitegiaren inguruetan dekanuari elkarta-
suna agertzeko konzentrazio bat egin zela
eta bertara Gipuzkoako Abokatuen elkar-
goko kide bat joan zela. Elkartasuna adie-
ratzeko ote? Zer nolako elkartasuna, Gipuz-

koako elkargoak berak, kasu berberen au-
rrean, ofizioko txandako abokatuak izenda-
tzeko inolako erreparorik edukitzeaz gain,
ofizioko abokatu horiek behartu egin ditue-
nean itzulpena erabiltzera? Eta kasu zehatz
batean, aipatu bezala, inoiz egin ez den Ba-
tzarkideen agerpen ofizial togadun eta guz-
ti, isunak ezarri zituzten epaileei erabateko
adostasuna eta konplizitatea adierazi zi-
tzaienean, presentziaz zein beste moduz?

Gipuzkoako Abokatuen Elkargoaren ja-
rrera gaia honetan, itsua, zinikoa eta hipo-
krita da. Itsua, sakoneko arazoa behar den
argitasunarekin aztertzen ez duelako, epai-
tegietan euskaraz egin nahi izateak dakar-
rena, alegia eta horretan ausart jokatzeko
ez duelako. Zinikoa, bere kideei babesa ez es-
keintzeaz gain, beraien aurka eta epaitegia-
ren aldeko frakdun kobratzailearen rola
hartu duelako. Hipokrita, Escribano deka-
noaren jarrerari babesa publikoki adierazi
diolako, Gobernu Batzarkide bat esanda-
ko egunean Bilboratuz, etxeko arazoetan
oso desberdin jokatzeko duenean.

Zehaztasunak nahi izanez gero, lasai es-
katu. Norberak, meniarik gabe, juzga beza

**LUIX BARINAGARREMENTERIA
DONOSTIA**

Urte berri on, irakurle

Urtea amaitzera doa eta Eguberrie-
tako jaiak direla eta, urtero bezala aste
beteko «jauzia» egingen dugu asteka-
riaren plazaratzean. Horregatik, urta-
rrilaren 9ko data eramango du hurren-
go ARGIAk. Urte berri on, irakurle, eta
urtarrila arte.

Hiruko Txikian

BELDURGARRIA

Preso batzuk gose greban. Denbora
nekez eta neke batean pasatzen
den zigor lekuan, zigorerantsian
murgilduta. Eta ez zait gehiegi intere-
satzen preso horien ekintzaren egokieraz
eta aldarteaz etxetik egin genezakeen
azterketa. Urteak joan, eta irtenbide dui-
na eskaintzeko gai izan ez garen bitartean
horien oihuak aztoratzen nau. Euren bi-
zia dago auzian eurek berek hola eraba-
kita, nahiz eta zenbaitek bere lasaigarri-
tzat edo manipulatuak dauzkagula esan.
Eta hori diotenean, presoak manipulatzeko
hainbeste saio huts egin eta arazoaren

askabidea beren esku dutenek, erabakita
dute: paso. Egunak joan eta preso gose
grebaliariak bere horretan utzi eta euren
patuan isolatu, berena konpontzeke eta
gu guztion arazoa ez bailitzan. Horrela,
presoaz gain bere inguru hurbila ere gi-
zartearengandik baztertuta geratu dadin
ahaleginak egiten dituzte, beren kon-
trolpeko hedabideak erabiliz ausarki. Eta
guzti honekin batera, angulen prezioaz
kezkaturik dauden gizagaixo zoriontsuz
inguratuta bizi gara. Eta hau ere zigorra
dugu. Zigor gaitza ●

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

T E R R O R

TXANPONA

ARRANTZU
ADABAKIA

Euskal arrantzaren etorkizunak kolokan darrai. Iragan ostiralean 15 ministroek Europako Batzordeak antxoaren harrapaketan ezarri nahi duen murrizketa leuntzea lortu zuten. Erabaki hura gauzatu izan balitz, Hego Euskal Herriko flotarentzat hilgarria zatekeen. Azkenean erabakia 2000 urte erdialderako utzi dute, orduan jakinaraziko baita arrantza baliabideen inguruko txosten zientifikoko berria. Beraz, antxoaren hurrengo kanpainan ez da egingo uste zen murrizketa, nahiz eta murrizketa txiki batzuk jada erabakiak dauden. Hau ordea, adabaki bat da. Arrantzaleek beraiek badakite arrantza baliabideak salbatu behar direla eta arrantza murriztu behar dela, baina ez EBk nahi bezala. Baliabideak salbatzeko, EBk lehenik bolantak —euskal arrantzaleek gaitzetsi baina beste batzuek erabiltzen dituztenak— debekatu behar lituzke, eta gainera, ez lioke Frantziari zenbait kuoten pribilegioa eman behar. Berrir frogatu da, subiranoak ez izaki, euskal herritarrok ezin ditugula gure interesak defendatu nazioarte mailan. Besteen erabakiei men egin behar diegu. Noiz arte?

♦ DANIEL UDALAITZ

DIRULAGUNTZA BERRIAK

SABIN Intxaurragak zuzentzen duen Justizia Sailak Senideak erakundeari 8 milioi pezetako dirulaguntza (320.000 bat libera) eman dio aurtengoan lehenbiziz (eskatutakoaren erdia). Bakea eta giza eskubideen aldeko ekimenetan dihardutenei emandako 81 milioi pezetako kopururitik ateratako dirulaguntza da. Elkarri da diru gehien jaso duen elkarte —10 milioi pezeta—, ondoren Terrorismoaren Biktimen elkarte (6 milioi) eta Gernika Gogoratuz elkarte (3,5 milioi pezeta).

TREBIÑOKO ISPILUA

TREBIÑOK bizi duen auzi historikoa gero eta egoera kaxkarragoan geratzen ari zaio Espainiako PPri, Gasteizko PPK ere onartu baitu —enmendakinarekin baina onartu— Espainiako Gobernuari erreferendum eskaera egiten zaion mozioa. Anakronismo gordinenari hala eusten dionean, Trebiño inguratzen duen itsaso zabalako urak nola kudeatu gura dituen imaginatzeak berak beldurra ematen du.

PRESOEN ALDEKO MOBILIZAZIOAK

GABON guztietan bezala, ugaldtu egin da presoek aldeko herritarren mobilizazioa. Oraingoan gainera, indar bereziarekin, bai presoek gose grebagatik eta baita ekitaldiak, besteak beste, Batera plataforma bateratuak deitzen dituelako.

■ Bonberoak ere presoek alde.

Deialdi hauen guztien artean, 1.000 lagunen gose greba eta abenduaren 31an Euskal Herriko auzo eta herri guztietan egingo direnak nabarmenduko dira. Orain arte, dena den, Batera plataformak ez du lortu mugimendu honen guztiaren erreferentzia bihurtzerik, eta honek modu bateratuan indarrez gizarteratu nahi den mezua ahultzen du egingo gizarte mediatikoan.

AURREKONTUAK ONARTUTA

AURREIKUSI bezala EAJ, EA eta EHk akordioa lortu dute Eusko Jaurlaritzaren 2000ko aurrekontuekiko. Gipuzkoa eta Bizkaiko Diputazioetako aurrekontuek, ordea, zintzilik jarraitzen dute, Eusko Legebiltzarrean ez bezala, EHk osoko zuzenketak aurkeztu baititu. Azkenean, ordea, Gasteizen bezala eta zenbait ukitu negoziatu ondoren, EHk bi lurralde historikoetako diputazioen aurrekontuek onartuko bide ditu.

B A H E A

- Galindo generala: «Bayo Leal eta Dorado Villalobos moduko beste dozena erdi pertsonekin Hego Amerika osoa konkista zitekeen».
- Miguel Sanz Nafarroako Gobernuako lehendakaria: «EHren proposamena, legebiltzar nazionalarena, faxista eta totalitaroa da».
- Juan Carlos Rodríguez Ibarra Extremadurako Juntako lehendakari sozialista Galindo eta abarrei buruz: «Akusazioak egiazkoak balira, nik ere erruduntzat joko nuke nire burua,

E T R O A

GALINDOREN LARRIALDIAK

Orain arte epaiketari esandakoak ez dira oso sinesgarri egin. Dena ukatzen ari dira Galindo generala eta bere ingurukoak, baina zenbait kontraesan ere agerian uzten ari dira. Edozein modutan, eta hasieran bederen, puntu deigarri bat bada, PSOEk alderdi bezala kasu honetatik aldentzeko hartu duen erabakia, 'Marey auzian' egin ez zuen bezala. Zenbait kide sozialista atera da Galindo eta abarren defentsan (Barrioueno eta lagunak) baina 'betikoak' baino gutxiago izan dira oraingoan. Ikusi behar baina zigorren bat antzeman daiteke epaiketaren bukaerarako. Ikusmina zenbat urte eta noren gain jausten diren horretan egon liteke, eta batez ere GAL dela eta Galindotik gora joateko aztarnarik atera litekeen, nahiz eta honetarako esperantza handirik ez dagoen.

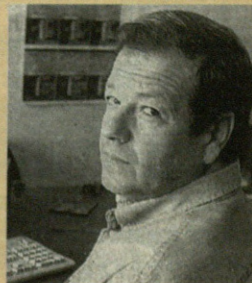
EHE-REN KRITIKA EUSKARA BIZIBERRITZEKO PLANARI

Iragan astean Eusko Legebiltzarrak EAJ, EA eta EHren botuekin onartutako Euskara Biziberritzeko Plana «hizkuntz politika mugatu baten kume» dela eta hartutako erabakiak «adierazpen hutsaren mailan geratzen direla», iritzi dio Euskal Herriaren Euskarazek. Bere alde positiboak ere ikusten dizkio, osteraz, batez ere «Nafarroa eta Ipar Euskal Herriarekiko lankidetzaren bultzatzea, Administrazioaren euskara lan hizkuntza bihurtzea, teknologia berriak euskaratzea, eta transmisioa bermatzea», besteak beste. Ezker abertzaleko Ekin erakunde berriak, euskararen azterketari eskainitako agerkari batean, «inposaketatzat» jotzen du plangintza hau.

JOSPINEN AHO BIKO EZPATA

KORTSIKARREKIN negoziatzera eser-

tzean urrats historikoa eman du Lionel Jospin lehen ministroak; FLNC (Historikoa) ere Kortzikara behin-betiko bakea ekarriko lukeen erabakia hartzeko prest agertu da. Goiz da oraindik negoziaziook nondik nora jo dezaketene esateko, baina urrats bat aurrera egin du Jospinen Gobernuak. Euskal Herria eta Britainian, ordea, atzera jarraitzen du, iragan astean Landetan eta Britainian egindako atxilotetek erakusten duten legez. Landetan Patxi Gimon eta Aitzol Gogorza uesteko etakideak atxilotu zituen. Britainian, aldiz, ARMko (Britainiako Armada Iraultzalea) adierazpen politikotzat jotzen den Emgann alderdiaren zuzendaritza politikoa osoa atxilotu dute. Euskal Herriari dagokionez, Iparretarrak erakunde armatuak ere bere jardueraren etena iragarri zuten iazko irailean eta, oraindik ez du ezer adierazten eman ETak su-etenen amaiera iragarri ondoren.

■ J.M. Mendiluze.

IZPIAK

Jose Maria Mendiluze PSOEko eurodiputatu izango da aurrerantzean Nazioarteko Greenpeaceko lehendakari berria dotozen hiru urtetarako.

Josu Arkauz euskal preso arrasatearra Frantziatik egotzi izana gogor salatu zuen NBeko Torturaren aurkako Komiteak, Frantziak bazekielako Espainian torturatua izan zitekeela, gero gertatu zen moduan. Arkauz 97ko urtarilean entregatu zuen Frantziako polizia.

Victoria Cinto Gipuzkoako Auzitegiko Lehendakari berria hautatu du Espainiako Botere Judizialaren Kontseilu Nagusiak 19 botorekin (21etik). Luis Blaquez epailea ere hautagaietako zen baina ez zuen boto bakarra ere jaso.

■ Victoria Cinto.

terroristak hiltzen zirenean nik ere ez bainuen galdetu ez azalpenik eskatu».

● Angel Vaquero Guardia Zibila kapitain ohia Intxaurrondon: «ZEN plana populazioaren artean hobeto sustraitezko prestatu zen, bertoko ohiturak eta hizkuntza ikasteko».

● Fernando Buesa Arabako sozialisten buruzagia: «Ez nau beldurtzen abertzaleen proposamen bat egiteak, demokratikoki egiten bada».

● UAko Pablo Mosquera: «UA herritarren komunitate bakoitzaren autodefinizio eskubidearen alde egon da beti».

Lizarra-Garazi eta su-etenaren haustura

Oihartzun publiko handirik izaten ez baldin badute ere, Lizarra-Garaziren inguruan lanean dihardugunoi herriz-herri antolatzen dituzten hitzaldi eta mahai-inguruetan parte hartzea tokatzen zaigu sarritan. Izan ere, era guztiz espontaneo batera sortu eta hedatu den prozedura bati jarraikiz, mahai-inguru baten antolaketa izaten baita lehen ekimen nagusia, herri jakin batean Lizarra-Garazi Txikia martxan ipintzeko asmotan dabiltzanean

ASKOTAN leporatu izan zaigu politikagintzan gabiltzanoin herritarrengandik urrun bizi gara, baina, kasu honetan, herriz-herri ibili behar horrek gertutasun handia eskaintzen digu, eta gertutasun horren berri ematea izango litzateke lerro hauen xedea, goi mailako hausnarketan aukera beste batzuei utziaz.

Lehenik eta behin esan beharra dago jendeak mahaiaren inguruan eseri izana bera ere asko eskertzen digula. Hor badago nolabaiteko antzezpen pedagogiko bat: aurrez-aurre egon garen mugimenduak elkarriketa lasai eta eraikitzaile batean ikustek berak asko balio du. Zalantzarik ez dago ikuspegi eta analisi kontrajarriak egon badaudela, eta natural adierazi ohi ditugu berauek jende aurrean; balio eta indar handia dutena tonua eta jarrera dira. Neronek esandakoa da behin baino gehiagotan, euskaldunok bizi dugun bake prozesuaren giltzarrikerik nagusia elkarlana dela, eta elkarlan hori behar den bezala martxan ipintzeko ezinbestekoa dela elkarrekiko gutxiengo konfidantza bat. Konfidantza hori ez da zerutik erortzen; oso bestalde, elkarriketari ordu luzez eutsita iristen da inongo zalantzarik gabe.

Jendeak ez ditu planteamendu teoriko luze eta sakonak egiten. Jendeak galdera zehatzak egiten dizkigu, eta beti prozesuak dituen puntu ahulenei begira. Azken egun hauetan esan beharrik ez dago su-etenaren haustura dela kezkarik nagusia.

Zehazkiago esateko, ETaren ekintza baten aurrean Lizarra-Garazik nola erantzungo lukeen.

Hau ez da Euskal Herriko mugetan soilik atzeman daitekeen kezka soilik gainera. Azaroaren 28an (hain juxtu ere ETak su-etenaren amaiera aldarrikatu zuen egunean) Venezuelara abiatu ginenok sentipen berbera somatu ahal izan baitzenuen atzerrian bizi diren euskaldunengan.

Gure aldetik irakurketa arduratsu eta baikorra egiten saiatzen gara, horixe delako Lizarra-Garaziren ikuspegia, eta horixe delako gainera Batzorde Iraunkorrek su-etenaren hausturaren aurrean argitara eman zuen adierazpenaren filosofia.

Markel Olano Arrese
EAJko kidea

“Lizarra-Garazi adierazpenak inoiz zentzurik baldin badu, egun hauetan du hain zuzen. Ezker Abertzaleak oro har, eta bereziki ETak duen ardura nagusia onartu eta bete egin behar du. Hortxe dago gakoa”

BIDE bakarra dagoela azpimarratzen dugu, eta bide horretan jarraitzeko konpromisoa berretsi dugula guztiok. Horrez gain, Adierazpenak inoiz zentzurik izan baldin badu, egun hauetan dela esaten dugu. Dena den, irakurketa amankomun horrekin batera, Alderdi modura geure hausnarketa ere egin dugu, eta nik neronek benetan uste dut EAJk kaleratu zuen agiria- ren edukiak egokiak eta zentzuzkoak direla.

Ezin baitugu bazterrean utzi orain arte tresna politiko eta demokratikoak indartzearen alde egin dugun apustua. Gure herriak bere hitza adierazteko unea heldu dela benetan uste dugulako, euskaldun guztiak barne bilduko dituen esparru juridiko politiko bat egituratzeko apustu sendoa egiten dugu jeltzaleok. Baina garai honetan gure

ardura nagusia horixe dela esatearekin batera, Ezker Abertzaleak oro har, eta bereziki ETak duen ardura nagusia (tresna politiko eta demokratikoen aldeko apustua, alegia) onartu eta bete egin behar du. Nire uste apalean hortxe dago gakoa.

Lehen esan dudana bezala, elkarlanak ezinbestekoa du gutxiengo konfidantza bat, eta konfidantza hori, konpromisoen aurrean adierazten den sendotasunak egiaztatzen du. Jendeak segituan ulertzen ditu argumentu hauek; gure esku dago oraindik ere bizi-bizirik dauden ilusioa eta esperantza ez zapuztea ●

J O N A N F E R N A N D E Z

Euskal Herrian bizi den une politiko berezia nola ikusten duen jakiteko jo dugu Elkarriko koordinatzailearengana. Une gogorak biziko ditugula dio, baina baikor dago, gatazka gainditzeko bidean euskal gizarteak kilometro garrantzitsuak egin dituelakoan.

“LIZARRAN DEFENTSIBAN ARITU GARA GEHIEGI”

■ «Lanean hasteko, lehen akordioak prozeduren eremukoak izan behar dira eta ez edukien ingurukoak».

Aste batzuk pasatu dira ETak su-etenaren apurketa iragarri zuenetik. Nola baloratzen duzue Elkarrin arazoaz egin den kudeaketa?

Aste hauetan, bai gizarteak, bai alderdi politikoek, sindikatuek... mezu bat eman dugu: ez dugula atzera egin nahi. Bi ideia daude mezu honetan: ez dugula biolentzia-

rekin bizitzea nahi eta ez dugula isolamenduaren strategiara itzultzea nahi. Elementu interesgarriak egon dira, batetik Lehen-dakariaren bilkuretan izan den parte hartzea eta, bestetik, atera diren inkestak. Hamalau hilabetetan ikasten dena ez dela galtzen ikusten da, beraz.

■ **Non izan dira —egon badira— hamalau hilabete horietako akatsak?**

Akats asko egon da baina normala da,

dena delako berria eta horrelakoetan akatsak egotea normala delako. Lizarraren ikuspuntutik ikusita, prozesua aurrera ateratzeko zuzendaritza sendagoa behar zen; defentsiban gehiegi aritu gara eta prozesuak nahastu egin dira. Gatazka konpontzearena da prozesu bat, eta Lizarraren zeregin nagusia. Hori eraikuntza nazionalaren prozesuarekin nahastu da, eta hori ez da ona. Eraikuntza nazionala legítimo da eta

gainera proiektuak zehaztea eta definitzea ona da prozesuarentzat, baina ez da ona eraikuntza nazionala eta gatazka konponitzeko metodologia nahastea. Eredua nazionalan, PSOEk eta PPK badute proiektu amankomuna eta batera defenditzen dute beren proiektua. Abertzaleek ere berdin egin beharko lukete, prozesuarentzat ere proiektu zehatzen inguruan hitz egitea askoz errazagoa delako. Horrez gain, Lizarrak gehiago hitz egin behar zuen bere ahotsaz; mundu guztiak hitz egin du Lizarraren izenean baina Lizarrak ez du hitz egin.

■ Zergatik diozu Lizarra-Garazi defentsiban aritu dela?

Espainiako Gobernutik eta Barne Ministeriotik oso estrategia gogorra eraman delako Lizarraren aurka, eta estrategia horrekin Lizarrakook defentsiban jardutera behartu gaituztelako. Lizarrakook, batetik, ausartagoak izan behar genuen ekimenak hartzen eta proiektuak proposatzen. Bestetik, oso garbi definitu behar zen Lizarra zer zen gizartearen aurrean, definizio horretan nahasketa bat izan da eta hori Mayor Orejak primeran aprobetxatu izan du.

■ Zuek prozesuaren hasieran alderdiaren garaia zela esan zenuten. Lizarra-Garaziko zenbait ahotsek, akordioaren kudeaketan alderdiak bakarregi ibili izan direla aipatu du, eta sindikatuak eta gizarte mugimenduek zeresan handiagoa izan behar zutela kudeaketa horretan.

Alderdien gidaritzaren unea zen eta gizarte mugimenduek bigarren plano batean geratu behar genuen. Agian egia da sindikatuak zeregin handiagoa behar zutela, baina oro-har alderdei zegokien gidaritzak, gauzak ez nahasteagatik. Prozesua aurrera ateratzeko, dena den, alderdien kohesio handiagoa behar da, eta hori bai bota dut faltan.

■ Kohesio handiagoa zein zentzutan?

Lizarraren aurka ibili direnak, buruzagi bakarra eduki dute, estrategia bakarra, zuzendaritza bakarra... eta hori Madrilen egon da. Madrilen Gobernuak lortu du jarrera bat eta estrategia bat kohesionatzea eta Lizarran hori ez da horren adiera bakarrekoa izan. Espainiako Gobernuaren argumentu klabea honakoa da: «Ez dute nahi bakea, eraikuntza nazionala baizik». Ez da horrela, baina lortu du-

te argumentu hori ondo sustraitzea eta nahasketa sortzea. Lizarrak oso modu argi batean plazaratu behar zuen bera dena gizartearen aurrean. Zer da Lizarra? Elkarrietzeta, demokrazia, gizartearen gehien-goarekiko begirunea... Hori al da Lizarra? Bada, orduan, hori oso argi azaldu behar da. Proiektu argi bat eduki behar da, eta niretzat hori alderdi politiko guztien arteko foro bat da, euskal Stormont bat. Orduan gizarteak erraz ulertzen du zer den eta zer proposatzen duen Lizarrak. Hori argi ez denez argitu, besteek ondo aprobetxatu dute Lizarra beraien modura definitzeko.

■ Eta zure ustez hori zergatik gertatzen

“Publikoan ez dira ikusten baina badira nazioarte mailako ‘presioak’, ekonomikoak eta elizarenak”

da? Metodologia falta dagoelako foroak zer den ondo gizarteratzeko, alderdi desberdinen artean adostasunik ez dagoelako zenbait gauzetan, zaila delako berez...

Berez zaila delako batez ere. Lau alderdi politikoak desberdinak dira, sindikatuak hori dira, gizarte mugimenduak... zaila da hori guztia uztartzea eta norabide batean ondo eramatea. Baina Lizarraren hamalau hilabeteetako ibilbidearen balantzea erabat positiboa da. Aurreko hogeitaz garaiarekin konparatuz gero, desberdintasuna oso handia da. Inoiz ez gara egon horren gertu gatazkaren konponbidetik edo bakea lortzearen helburutik. Beraz, norabide horretan sakondu behar da eta gauzak hobeto

egiteko aukera baldin badago, egin egin behar dira.

■ Esparru politikoan jokoan aritu ahal izateko gutxieneko baldintza batzuk finkatu behar zirela aipatu duzue behin baino gehiagotan. Finkatzen ari da apurka zerbait, edo oraindik ez dago jokoan aritzeko arau horien inongo finkatzerik?

Badaude indikadore positibo batzuk. Bat, jendeak ez duela nahi biolentziaren eragina prozesu honetan; bi, bidea elkarrietzeta eta elkarlanarena dela, eta ez isolamenduarena; hiru, gure gizartearen gehiengoaren ilusioa errespetatu egin behar dela. Orain prozeduraren aldetik adostasun bat behar da eta lehenbailehen foroak edo mahaia osatu. Alde honetatik ere badira osagai interesgarri batzuk: Lehendakariaren foro proposamena, Na-

farroako Parlamentuan ere elkarriketarako batzorde bat osatu da eta bere ahalmenak ahulak badira ere, aurrerapauso txiki bat da.

■ Elkarritik lehengo fasean bakoitzak bere posizioak finkatu dituela esan duzue eta bigarrena —orain esan duzun moduan— alderdi guztien arteko elkarrietzeta gauzatu behar dela. Hori nola egin beharko litzateke?

Seguruenik hauteskundeak lehenbailehen pasatu beharko dira eta gero malgutasun metodologikoz jokatu behar dugu. Beste esperientzia batzuei so egiten badiegu, foro bakar bat edo bitartekari bakar bat ez dagoela ikusten dugu, fase desberdinetan foro eta bitartekari desberdinak daudela ikusten dugu. Une honetan, badugu Lehendakariaren foroaren proposamena eta Nafarroako Batzordearena, eta hasteko, ez ardatz gisa hartuz, abiapuntu bat badira. Lanean hasteko, lehen akordioak prozeduren eremuak izan behar dira eta ez edukien ingurukoak. Hori Irlandan klabea izan da.

■ Prozesu honetan, oraingoz behintzat eta modu garbi batean, ez da nazioarteko bitartekaritzarik azaldu, beste gatazka batzuetan dagoen moduan. Behar da halakorik? Egin al da nahiko saio alde horretatik?

Egin dira saioak, baina Espainiako Gobernuak horren aurka dago erabat. Nire ustez beste guztiek onartuko lukete horrelako laguntza bat, na-

KONTAKTUEN HARITIK TIRAKA

Orain arte behintzat ez dago bake prozesuetako ingeniariaritzaren titulurik.

Bestela hori litzateke Elkarriko koordinatzaile tolosarra. Gatazkaren une desberdinetan lehen lerroan izan da Elkarri, eta Jonan Fernandez Elkarriko lehen lerro publikoan. Bigarren lerroa pasatu da, publikoki bederen. Pribatuan lehen lerroan jarraitzen du Jonanek, nazioarte zein Espainia mailako kontaktuen mundu aberatsaren haritik tiraka.

zioartekoa edo beste edozein eremukoa. Balego hobeto, baina bestela ere ez da ezinbestekoa, oraingo fasean behintzat; beharbada zortzi hilabetera argiago ikusiko da behar hori.

■ **PP ere iritsi daiteke behar hori ikustera?**

Nik baietz uste dut, baina hauteskunde orokorren emaitzak ikusi beharko dira, hori oso garrantzitsua izango da eta. PP eta Gobernuarentzat ziklo bat bukatzen da hauteskunde hauekin, eta hortik aurrera gertatuko den gehiena berria izango da. Horregatik ez nuke bazterreratuko PPK ere horrelako laguntzaren bat onartzea.

■ **Urpekari lanetan ibiltzen zarete han eta hemen. Ziklo bat amaitzen dela argi detektatu al duzue?**

Hemendik hauteskundeak arte oso garai gogorak pasatuko ditugu baina hauteskunde ondoen ondoren ziklo berri bat hasiko dela uste dut. Orduan, hiru urte izango dira hauteskunderik gabe eta tarte hori baliatu beharko da zerbait egiteko.

■ **PPren Gobernuak orain arte erakutsi duen borondatea ikusita, dena den, PPK aitzakiak beti topatuko dituela dirudi.**

Egia da, baina gizarteari zenbait ezauzgarri —inor baztertu gabe, gehiengoaren iritzia errespetatuz...— beteko duen prozesu argi bat eskaintzeko gai baldin bagara, sortuko den korrontea geldiezin da eta prozesuak aurrera egingo du, oztopoak oztupo. Madrilgo Gobernuan daudenak ere ez dira erabat libre nahi dutena egiteko, nazioartekak, ekonomiak, elizak... beren eragina dute. Akats batzuk aprobetxatu dituzte manipulatzeko, baina guk gauzak hobeto eginez gero, gero eta zailagoa izango dute.

■ **Ekonomia, nazioartea, eliza... Benetan eragiten al dute horiek hemengo gatazkan?**

Publikoan ez da ezer ikusten, baina 'presioak' beste zirkuitu batzuetatik doaz eta Aznarrek badaki Ameriketatik eta Europatik ari direla begiratzen hau nola kudeatzen den.

■ **Hau da, zuek baduzuela nolabaiteko 'presioen' berri.**

Bai, bai.

■ **Gero eta jende gehiagok pentsatzen duena dirudi: lehenbizi abertzaleen arteko akordio sendo bat lortu behar da eta gero euskal gizarteko gainerako alderdiekin eta Gobernuarekin lortu beharko da akordioa.**

Lehenbailehen egiten bada ondo, bes-

■ «Hauteskundeak arte oso garai gogorak datoz, gero beste ziklo bat hasiko da».

tela Mayor Orejaren tranpan eroriko gara. Alderdi guztien arteko elkarriketa eta denon arteko akordioa bilatzea da gehienena. Hori ondo ikasi dute nazionalistek Irlandan. Badute beren proiektu nazionala, baina lehenbizi alderdi guztien arteko elkarriketa bultzatu dute.

■ **Zer iruditzen zaizkizu EAJk eta EHk nazio eraikuntzaren bidean egin dituzten proposamenak?**

Oro har ondo, lehen esan bezala, proiektuak zehaztea ona delako prozesuarentzat. Adibidez, EHren proposamenen ikusten da galdegai garrantzitsuak plaza-

aurkeztuko dizkiegu gure zalantzak eta ekarpenak. Ahalegin serio bat egin nahi denean, fase batean behintzat saiatu behar dugu eztabaidak eta hika-mikak publikoki saihesten.

■ **Zuek ere egin zenuten Izan proposamena, eskubide historikoena eta abar. Proposamenen eztabaidan aterako da berriro ere?**

Hura su-etenaren aurrekoa zen eta ez eraikuntza nazionalaren eremukoa. Arlo nazionalan bi proiektu daude, espainiarra eta euskalduna. Bi proiektu horien arteko araudi bat edo elkar bizitza bultzatzeko zen. Oraindik ere ikusten diogu balioa eta garrantzia, baina ez zaigu iruditzen bakarra izan behar duenik. Beste bat agertzen bada eta ona bada, aurrera. Proiektu nazionala edozein izanda ere, garrantzitsua joko aurka finkatzearena da.

■ **Azken boladan asko hitz egin da Alderdi Sozialistak prozesuarekiko duen jarreraz. Zuek baduzue harremana beraienkin. Nola ikusten dituzue?**

Azken bi hilabeteetan aldaketak ikusten ditugu sozialisten jokaera eta hausnarketetan, eta oraindik gehiago sakondu beharko lukete klabe horretan. PPren segidismoa ez zen naturala eta sozialistek irizpide propio batekin denon arteko elkarriketa, akordioak bilatzea eta PPrekin kritikoa izatea erabat positiboa da. Etorkizunari begira itxaropen pixka bat ematen du ●

◆ XABIER LETONA

■ «Prozesuak nahasten ari dira, eta ez da ona eraikuntza nazionala eta gatazka konpontzeko metodologia nahastea»

ratzen direla, baina gero txostenean bertan ez dago erantzunik.

■ **Zer galdegaitan, adibidez?**

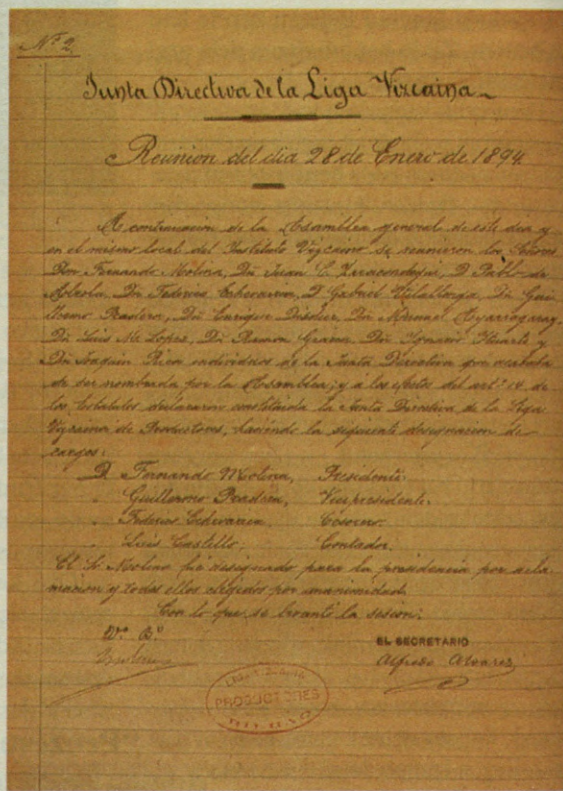
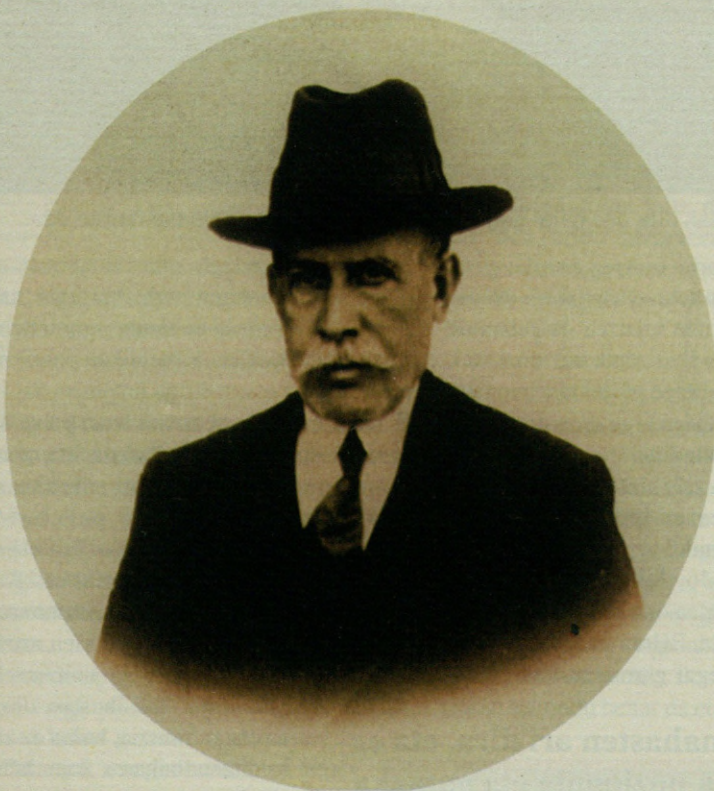
Lurraldetasunari dagokionez, adibidez. Ideia horiek guztiak onargarriak izan daitezke, baina sortzen den lehen galdera da, ea hori nola egiten den. Eta txostenean ez dago erantzunik.

■ **Batzar eratzailea, hauteskundeak Euskal Herri osoan... Proposamenak badira, horiei buruz galdetzen dizut.**

Ez dugu nahi gehiago zehaztu, ez baitugu uste horrelako eztabaidak publikoki eraman behar direnik. Taldeei proposamena aurkeztuko zietela esan zuten eta orduan

Bizkaiko Enpresarien Konfederakuntza (CEBEK) XIX. mendean jaioetako euskal enpresarien lehen antolakuntzaren oinordekoa da. 1899an sortu zen, bereziki Ezkerraldean eta Ibaizabalaren inguruko meategi ingurunean bizi zen langiro gatazkatsuari erantzuteko.

LAN GATAZKEK ERAGIN ZUTEN ENPRESARIEN ANTOLAKUNTZA

■ Ramon Gracia izan zen CEBEKe lehen lehendakaria. Alboan, CEBEKen aurrekari izan zen Bizkaiko Ligaren 1894ko eskuizkribua.

Bizkaiko Enpresarien Konfederakuntza (CEBEK) euskal enpresarien lehenengo antolakuntzaren jarraitzaile da, hau da, Ekoizleen Bizkaiko Liga (1894) eta Bizkaiko Industri Zentroa (CIV) (1899) izeneko haien oinordeko, eta ehun urte bete ditu aurten. Espainiako Estatuari dagokionez, enpresarien bigarren antolakuntza zaharrena da. Gaur egun ere, Bizkaiko enpresariak konfederakuntza batean bildurik jarraitzen dute, herrialdeko elkarre, federazio eta enpresen euskarri izateko xedez. Industrializazioa Euskal Herriko lurralde gehiagotara hedatu zen heinean,

enpresarien antolakuntza berriak sortu ziren, beti ere Hego Euskal Herrian nahiz Iparraldean indarrean egon diren legeria politikoak mugatuak.

CEBEKeko egungo lehendakari Jose

Enpresariak 1899an antolatu ziren, bizi eta lan baldintza hobekien eskatzen ari ziren langileei aurre egiteko

Maria Vazquez Eguskizak honela laburbiltzen du erakunde honen jatorria: «Ehun urte igaro dira Bizkaiko enpresari kopuru garrantzitsu bat antolakuntza baten beharraz jabetu zenetik, kolektiboaren kezka

eta eskakizunak aurkeztu eta bideratzeko beharraz jabetu zenetik. Gaur egungoaren aldean oso ezberdina zen egoera. Garai hartan gai batzuk nagusitzen ziren: merkatu eta produkzio nazionalaren babesa, erakunde sindikalen indarraren ondorioz sortu zen desorientazioa eta merkataritza mugak desagertarazi zitzaizketen nazioarteko hitzarmenekiko kezka larria. Horrela sortu ziren Ekoizleen Bizkaiko Liga (1894) eta CIV (1899)». Azalpen hori erakunde horren ehun urteko historia biltzen duen liburu mardularen aurkezpenean egin zuen. Liburua historia arloko euskal aditu talde batek osatu du.

■ Langile-erresistentziako lehen elkarteak Bizkaian eratu ziren XIX. mendean

Bizkaiko Industri Zentroaren (gaur CEBEK) sorrerak lotura zuzena da XIX. mende amaierako langileen bizi eta lan baldintzekin. Nagusiek garai hartan ezarritako neurri batzuk langileen erresistentzia indartzea, elkarteak eratzea —gerora sindikatuak sortu ziren— eta hainbat greba —kasu batzutan oso bortiztzak— burutzea ekarri zuten.

Garai haietan etorri zen Bilbora Facundo Perezagua Toledoko metalurgilaria. XIX. mende amaierako sindikalista nagusiak sozialismoa ezartzeko egin zuen bertan lan. 1886tik 1903ra bitartean tokian tokiko 13 elkarte sozialista eta 59 erresistentzi-elkarte osatu ziren, bide batez UGTren oinarritzko lehen zelulak eratuz. Bizi eta lan baldintzak hobetzeko aldarrikapenak egiteko baliabide erangikorrenak izango ziren Bizkaiko langileentzat. 1890ean egin zen maiatzaren 1eko lehen ospakizuna, eta baita meatzarien lehen greba orokorra ere. Eta lan arloko negoziaketetako baliabide nagusi gisa bortizkeria erabiltzea izan zen garai hartako borroken ezaugarria.

Ignacio Olabarri Gortazar eta Ignacio Arana Perez historialarien ustez, «bortizkeria» hori arrazoi jakin batzuegatik gertatu zen. Batetik, meatzari, siderurgilari eta eraikuntzako langile askoren behin-behinekotasuna eta espezialitate maila urria kontuan izanik, erraza gertatzen zen grebalariek ordezkatzeko, eta horrek ahuldu egiten zuen nagusiekiko zuten indarra. Eta bestetik, erresistentzi-elkarteak ez ziren nahiko indartsuak eta ez zuten biltzen zegokien lanbideko langileen gehiengo modu iraunkorrez; horri esker nagusiek beti zeuzkaten behar zituzten «eskirolak», eta grebalariek horien lana eragotzi beharra zeukaten, beren borroka irabazi nahi bazuten.

Historialari horiek beraiek diotenez, bortizkeriak garai hartan Bizkaiko lan harremanetan izan zuen presentzia kontuan izanik, «atsedenik gabeko gerraz» hitz egin genezake, bai langileen elkar-

■ Facundo Perezagua, XIX. mende amaierako sindikalista garrantzitsuenetakoa.

teen jarreragatik eta bai nagusien elkar-teen haien aurka hartutako jokabideagatik. Atsedetik gabeko borroka giroa nabarmen ageri da XIX. mendearen azken hamarkadan izandako greba kopuruan ere: gutxienez 23 izan ziren lehen greba uholdean, 1890etik 1893ra bitartean (horiak bi greba orokorrak meagintzan, 1890ean eta 1892an); eta hamarkadaren erdialdeko bi urteetan halako barealdi baten ondoren (12 greba, gutxienez, 1894tik 1898ra bitartean), bigarren uholde bat izan zen, 51 grebatik gora burutuz 1893tik 1903ra bitartean.

Gatazka giroa oso larria izan zen 1898an eta 1899an. Oinarritzko jakien prezioak igo izanak eta urte horretako ekonomiaren indarberritzearen ondorioz Bizkaiko industriak geroztasun eta eskulan gehiagoko behar izateak erabat areagotu zuen lan arloko gatazka giroa 1898an: mearen zamaketarien greba, soldata igoera eskatzeko (martxoan, Urtuellan, hiru hildako eraginez); greba Labe Garaietan kaleratze baten ondorioz...

Hurrengo urtean, 1899an, gatazka

areagotu egin zen industria eta garraio sektoreetako mobilizazioekin. 1900. urtean tentsio handia bizi izan zen Bilbon. Ia lanbide guztiak gatazketan murgildurik zeuden (tranbiak, telefonoak, portuko zamaketari eta orgariak, eraikuntza...), eta langile elkarteek martxotik ekainera bitartean bultzatutako ekintzak geroztasun eta gogorragoak ziren.

Gorakada horrekin batera, aipatutako historialariek diotenez, erresistentzi-elkarte gehiago eratu ziren; hala nola, Sestaoko Mekanikarien Elkartea 1898ko uztailean (torneroak, doitzaileak, arrabotatzaileak eta zultatzaileak bilduz) edo zilindreroena azaroan. Antolakuntza garapen hori erabat indartu zen 1899an, eta urte horretatik 1903ra bitartean 43 langile-elkarte berri sortu ziren.

Bizi eta lan baldintzak aldarrikatzeko elkartegintzaren beroaldi horrek eragin zuen, beste ezerk baino gehiago, patroien erantzuna. Bizkaiko Industri Zentroa eratu zuten hain zuzen ere 1899an, enpresari eta gremio korporatibo gisa ziztuzten interesak babesteko ●

BIZKAIKO INDUSTRI ZENTROA.

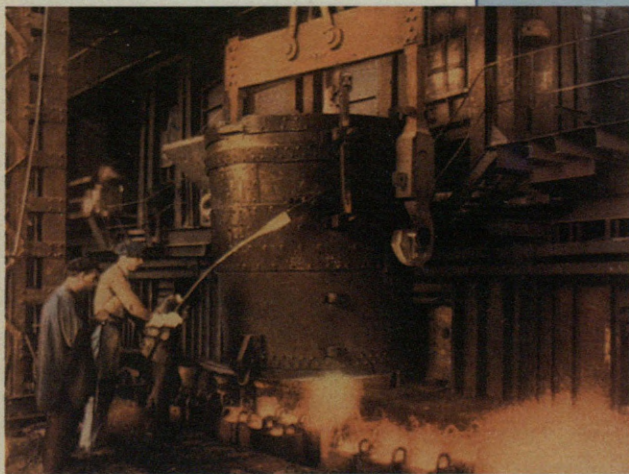
Nahiz eta CEBEKeko oraingo lehendakariak adierazitakoa joan den mende amaierako egoerari ondo egokitzen zaion, egia

da, bestalde, enpresarien lehenengo erakunde horren sorrera, batez ere, garai hartako langiro gatazkatsuak eragin zuela, orduko partaideek aitortzen dutenez. Horre-

la, 1933tik 1937ra CIVeko lehendakari eta ondoren idazkari izan zen Luis Barreirok honako hau idatzi zuen 1942an, aurreko urteetako jarduerari buruzko memoria ba-

tean: «Industriariak, sarritan, laneko jardura hausten zuen giro gatazkatsua izaten zuten langileekin (...) eta elkarte bat eratzea erabaki zuten, lan arloko konponezinak sortzen zirenerako jarraibide batzuk adosteko eta, xedapen ofizialak aztertu ondoren, enpresariak bere jardunean jarraitu beharreko prozedurak ezartzeko...».

Ignacio Olabarri Gortazar eta Ignacio Arana Perez euskal historialari doktoreek

■ Bi langile beharrean, Labe Garaietako argazki koloreztatuan.

hainbat azterketa egin dute enpresarien euskal erakunde honen jatorriari buruz, eta honela diote: «Urte hartako (1898) sindikatuen berrantolaketa eta indartzealdia- ren testuinguruan, metalurgiako enpresari talde batek —horietako gehienak Ekoizleen Ligako partaide edo zuzendariak— eta eraikuntzako hainbat nagusik industri zirkulu bat sortzea erabaki zuten. Honela zioen 1898ko azaroaren 6ko "La Voz de Vizcaya" k Bizkaiko Industri Zentroa izango zenari buruz egunkarietan argitaratu zen lehen berria izan litekeen honetan: 'Ekoizleen Ligari eta Merkataritza Ganbarari indarririk kendu gabe, industriari- en elkarte iraunkor bat eratuko du industri zirkuluak, langileekiko harremanetan elkarren artean babesteko, antzeko fabrikatzaileekin maiztasunezko harreman teknikoak izateko eta, behar denean, gobernuarengana joateko legezko interesak defendatzera'».

Proiektuari honako hauek ekin zioten: Ignacio Ituarte, metalen fundiziorako tailer txiki baten jabea eta Ekoizleen Ligako partai-

■ Ekoizleen Bizkaiko Liga izan zen jatorria

Ekoizleen Bizkaiko Liga izan zen Bizkaiko Industri Zentroaren jatorriko elkarte. Elkarte hau 1894an eratu zen, batez ere, 1891ko Arantzela «lehertarazten» zuten Merkataritza Itunen aurka Kataluniako industriari- en ekin eta bultzatutako protestaldien eraginez. Kataluniako industriari- en itun horien aurkako bilkura handi bat antolatu zuten Bartzelonan. Garai hartako arazo politikoez ezingo bihurtu zuten bilkura hori burutzea. 1893ko udan bi atentatu izan ziren Bartzelonan, bat Martinez Campos generalaren aurka (hildako bat eta hamabi zauritu eraginez) eta bestea lehergailu bidez Liceoaren aurka (25 hildako eraginez). Horren ondorioz, setio egoera ezarri zen Bartzelonan, eta bilkura Bilbon egin zen 1893ko abenduaren 9an. Bilera horretan, ekoiz-

leen elkarteak «lehendik ez zeuden lekuetan» eratzea erabaki zen.

Testuinguru horretan eratu zen lehenik Bilbon Ekoizleen Liga Nazionala. Aldi berean euskal industriari- en, batez ere Bizkaiko siderometalurgia sektorekoek, Ekoizleen Bizkaiko Liga eratu zuten —Iparreko Ekoizleen Liga eratze- ko ahaleginean izandako porrotaren ondoren—. Estatutuak 1894ko urtarrilaren 15etik 17ra bitartean onetsi zituzten, eta Gobernadore Zibilak urtarrilaren 22an. Estatutuen arabera, Ekoizleen Bizkaiko Ligaren xedea «ekoizpenaren arlo guztiak bultzatzea zen, botere publikoengandik lanaren eta ekoizpen nazionalaren garapena ahalbideratuko zuketenean legeak eta xedapenak lortu ahal izateko asmoz». Bertako Zuzendaritza Batzordea hainbat enpresa garrantzitsuri atxikitako pertsonaz osaturik zegoen, hala nola Labe Garaietako Molina, Pablo Alzola, Gabriel Villalonga, Enrique Disdier edo beste enpresa batzuetako Guillermo Pradera, Zaracondgui, Victor Chavarri, Federico Echevarria... ●

dea; Marcelino Ibañez, ohe metalikoen lantegi baten jabea, Ligako bazkidea; eta Lucio Ortiz de Urbina, latorritegi lantegi baten jabea. Hiru horien artean osatu zuten 1898ko abenduaren 4ko Industriari- en Batzarrean buru egin zuen behin-behineko mahaia, CIVEN ibilbideari hasiera emanez.

Handik astebetera, abenduaren 11n, CIVEN batzar eratzailezat har dezakegun bilkura egin zen. Erakundearen estatutuak onetsi zituzten bertan. Handik hilabete bira, 1899ko otsailaren 18an, erakundea legez eratu zen ●

◆ DANIEL UDALAITZ

■ Bizkaiko Labe Garaiek XIX. mende amaieran, sortu berri- tan, zituzten instalakuntzak.

- Azoka: artisautza, baserria, abereak...
- Herri kirolak: aizkolariak, harrijasotzaileak, idi-dema...
- Udarregi ikastolako haurren antzerkia
- Upeletan Erronka ikuskizuna, bertso eta dantza
- Jon Bergaretxe, Labrit kantariak
- Bertso-poteoa, trikitixa eta kanta
- 2000. urteari ongi etorria
- Erromeria Izotz taldearekin

abenduaren 31n

Abenduaren 31n Bilurteko Hitzken Jaia

**sustraietatik
adarretara,
euskara**

Herrialdeen txanpona eta seilua nortasuna eta hizkuntza zabaltzeko egokiak dira. Nahiz eta Espainiako Konstituzioak hizkuntza ofizialak babesteko obligazioa ezarri, agintariek ez dute askorik egin. Orain bada katalana, galiziera eta euskararentzat tokia eskatzen duenik.

TXANPONEK ETA SEILUEK BADAKITE EUSKARAZ?

Juan Carlos I Rey de España, 1998», hori da egun 100 pezetako txanponetan, Espainiako erregearen aurpegiarekin batera idatzirik dagoena.

25 pezetakoek berriz, «Castilla la Mancha» daramate jarrita erdiko zulotxoaren inguruan. Aldatzekotan ere, txanpona egin deneko urtea aldatzen da. Beste guztia berdina da, bai Katalunian bai Galizian eta baita Euskal Herrian ere. Azken 130 urteetan bileteen eta txanponen hizkuntza bakarria gaztelera izan da. Europako Batasunean egonik, 2002ko urtarrilaren batetik txanpona bera aldatuko da. Zirkulazioan sartuko dira egun horretatik aurrera euroen bileteak eta txanponak Alemania, Austria, Belgika, Espainia, Finlandia, Frantzia, Herbehereak, Irlanda, Italia, Luxenburgo eta Portugalen. Bileteak berdinak izango dira leku guztietan. Txanponek ordea, alde bat izango dute komuna eta bestea herrialde bakoitzak diseinatu du, bere berezitasunekin. Espainian, 1 eta 2 euroko txanponek Juan Carlos I.a erregearen bustoa izango dute; 10, 20 eta 50 zentimoko txanponetan Cervantesen aurpegia agertuko da eta 1, 2 eta 5 zentimokoetan Santiagoko Katedralaren irudia. Hori da agintariek erabaki dutena. Eta gainera, txanponek Estatuaren izena gaztelaniaz idatzia izango dute soilik. Hizkuntz Aniztasunaren aldeko Erakunde (HAE) kataluniarrak «Euro anitz baten aldeko» kanpaina bultzatu zuen orain urtebete. Egitasmo honekin euroen txanponetan euskara, katalana eta galiziera erabiltzea eskatzen zuen. Espainia guztiko 33 alderdi politikoren adostasuna lortu zuen. Eta egun Diputatuen Kongresuko Ekonomia,

Merkataritza eta Ogasun Batzordea euskara, katalana eta galiziera euroen txanponetan erabiltzeko lege bat lantzen ari da.

ESPAINIAR ANAKRONISMOA. Espainian ez bezala, Europako beste zenbait herrialdetan beren hizkuntz aniztasunaren ispilu bihurtu dituzte monetak: adibidez, franko belgikarren bileteek alemana, frantsesa eta nederlandera darabilte; eta libera irlandarren bileteak gaelikoz eta ingelesez daude idatzirik. Txanponarekin batera, posta-seiluak ere herrialde baten nortasuna eta hizkuntza zabaltzeko egokiak dira. 1850eko urtarrilaren lehen Espainiak lehen posta-seilua emititu zuenetik, 4.000 seiluetatik, lauk izan dute euskarazko testuren bat, 19k katalanezkoren bat eta zazpi galizierazkoa. Espainiak ez du emititu seilu bakar bat ere aragoieraz, asturieraz eta Aran haraneko okzitaniaraz. Eta ez da inoiz egon euskaraz bakarrik idatzitako seilurik, ez eta Espainian, gaztelaniaz gain, dauden beste hizkuntzetan ere.

2000 urteko urtarrilaren lehen beteko da Espainiako lehen posta-seilu modernoa

■ HAEk euroen txanponetan euskara, galiziera

sortu zeneko 150. urteurrena. Horregatik Hizkuntz Aniztasunaren aldeko Erakundeak «Seilu anitzak» egitasmoa jarri du martxan. Euskararen Gizarte Erakundeek Kontseiluak parte hartu du kanpainen. Horrez gain, EAJ, EA, Ezker Batua eta Nafarroako CDNren atxikipena lortu du. Eta Alderdi Popularra ezik, Katalunian, Balear Irletan eta Valentzian ordezkariak parlamentarioa duten alderdi guztien babes du. Egun autonomia erkidegoetako parlamentuetan gaztelania ez den beste hizkuntzak seiluetan erabiltzearen aldeko lege proposamenak onartzea du helburu, gero hauek Diputatuen Kongresura hel daitezen.

BOST AUKERA. Bost proposamen tekniko egin ditu HAEk, euskara eta beste hizkuntzak «Moneta eta Tinbrearen Fabrika Nazionalen» emititzen den edozein posta efektutan (ez bakarrik seiluetan, baita postaletan, aerogrametan, posta etiketetan eta abar) erabil daitezen. Espainiako seilu guztiak lau hizkuntzetan egotea da horietako bat. Bigarren aukera bat da bertako hizkuntza ofizialtzat duten autonomia erkidegoetan

HISTORIAN ZEHAZ EUSKARAZKO TESTUA IZAN DUTEN SEILUAK

1979-10-27
Euskal Herriko Autonomia Estatuaren aldarrikapena
Euskaraz: Euskadiko Autonomi Estatuoa

1985-12-11
Xavier Maria de Munive Peñafloredako Kondea hil zeneko II. mendeurrena
Arauz kanpoko euskaraz: Irurac bat eta Xavier.

1990-09-06
Lizarrako Forua aldarrikatu zeneko IX. mendeurrena
Toponimoa gaztelaniaz eta euskaraz: Estella-Lizarra.

1990-02-02
Ziklo-kroseko munduko txapelketa Getxo'90
Euskaraz toponimoa: Getxo.

banatzen diren seiluak hizkuntza horretan eta gaztelaniaz egotea. Sortu daitezke baita ere hizkuntza bakarreko seiluak: gaztelaniaz, katalanez, galizieraz edo euskaraz bakarrik daudenak. Beste irtenbide bat autonomia erkidego bakoitzak posta autonomia izatea litzateke, honela seiluan agertu beharreko hizkuntza, barne hizkuntza antolamenduaren arabera erabakiko lukete. Azkenik, beste ereduaren konbinazioa: autonomia erkidego bakoitzak nahi duenean sortzea bere seiluak.

na katalana erabiltzea eskatzen du.

KONSTITUZIOAREN BABESA.

1978ko Espainiako Konstituzioak katalana, galiziera eta euskararen ofizializazioa baimendu zuen lurralde historikoetan. Eta gainera, Estatuak barne-aniztasun linguistikoa errespetatu eta babesteko beharra ezarri zuen. Katalanezko testuak dituzten 19 seiluetatik 17 eta galizierazko eta euskarazko guztiak Konstituzioa onartu ondorengoak dira. Baina HAEren ustez, honek ez du adierazten Estatuak hizkuntza desberdinen sustapen nabarmena egin duenik.

Aurten hain zuzen lortu dute bai Eskoziak eta baita Galesek ere autonomia postala, euren parlamentuen berreskurapenarekin batera. Eskoziako seilu berrietako batek bere bandera du osagai nagusi, eta Ingalaterrako erreginarenean bustoa ertz bategan txikian agertzen da.

XVIII. mendean, karlistek Hego Euskal Herriko lau herrialdeak bere egin zituztenean sortu zen euskal posta erakundea. Egun, EAEk, Nafarroak eta Errioxak Correos y Telegrafos-en hirugarren eskualdea osatzen dute. Eskualde honek 1998an 305 milioi posta efektu sortu zituen. Espainiako Estatura atzeritik 162 milioi posta efektu iritsi ziren eta 174 milioi bidali. Datuok seiluetan (eta bestelakoetan) hizkuntza bat edo beste erabiltzeak duen garrantziaren adierazle besterik ez dira ●

◆ IZASKUN JAUREGI

Arturoren kaiera

SORTZEN-EN SALAKETA

Sortzen euskal eskola publiko berriaren aldeko mugimenduak euskarazko adarretan 138 irakasle postu bete gabe daudela salatu zuen iragan astean. Administrazioetik jasotako datuen arabera, euskal lerroan 214 plaza daude bete gabe, 8 lan utzaldian daude, eta 68 behin-behinean ari dira lanean. Ondorioz, 138 lanpostu bete behar dira estrukturaliki. Hezkuntza Departamentuak, oraingoz bederen, ez dituela lanpostu horiek deituko eta erabakiaren atzean gutxi batzuen interesak daudela adierazi du Sortzenek. Euskaraz ikasteko eskubidea berma dezala eskatu dio halaber Hezkuntza kontseilari Lagunari.

EIRE-REN LEGEZTATZE BILTZARRA

EIRE Unibertsitateko Euskal Irakasleen Elkarteak legeztatze biltzarra burutu zuen iragan larunbatean Bilboko La Bolsa udal zentroan. Batzar horretan elkarte berriaren estatutuak eztabaidatu eta onartu ziren, baita elkarte juridikoki sortzeko beharrezko akta sinatu eta zuzendaritza izendatu ere.

“DEBA IBARREKO EUSKERIA” AZTERTU DU KOLDO ZUAZOK

Koldo Zuazo EHuko irakasleak «Deba ibarreko euskaria» izenburuko ikerketa lana aurkeztu zuen astelehenean Eibarren. Lehen kapituluak, Deba bailarako hizkeraren ezaugarriak aztertutakoak, hiritan banatuz. Bigarrenean, ondorioak biltzen dira; eta hirugarrenean, euskalki honen etorkizunaren inguruko hausnarketa. Ibarreko udalek kaleratu dute liburua eta 2.125 ale egongo dira salgai, 2.000 pezetatan.

AURKEZTU DA IBILALDIA 2000

2000 urteko maiatzaren 28an Balmasedan ospatuko da hurrengo Ibilaldia. «Mendez mende zubiak eraikitzen» lelopean, XXI. edizio honek euskarazko kalitatezko hezkuntza aldarrikatuko du, euskarak Enkarterrietan bizi duen egoera Bizkaiko ezkorrenetakoa baita.

U r r e a

■ Udalerri Euskaldunen Mankomunitateak (UEMA) eta AEK-k «Euskaraz leitu eta eskribitzeko 50 orduko ikastaroa» atondu dute elkarlanean. Administrazioan erabili ohi den hizkuntza hainbatentzat arrotza ulergarri bihurtzen saiatuko dira AEK-ko irakasleak UEMAko udalerrietan eskainiko diren ikastaroetan. Izena emateko epea zabalik da oraindik.

■ Besteak beste, Donostiako irudi turistikoak, eta batez ere Kursaalarena, sustatzeko Convention Bureauk hilerio kaleratzen duen agerkariak enpresaren egitekoak, eraikin berriaren izango diren ekitaldiak, albiste laburrak... azaltzen ditu, guztiak argazki koloredun lagunduta. Euskararen presentzia horratik, testigantzazkoa, eskasa, hutsaren hurrengoa da.

I k a t z a

CONVENTION BUREAU

B E R N A R D O A T X A G A

“PRENTSA EZ IRAKURTZEA ERABAKI DUT”

Jose Irazuri gero eta arraroagoa egiten zaio Bilbora etortzean egin zuena. Munduaren aurrean koska bat zegoen eta koska hori berdintzeko modua izan zuen Bernardo Atxaga nortasuna. Irazu ez da lehen bezain munduaren mende sentitzen, umoreari esker, segurasko. Orain lanpetuta dabil, Zaldudon. Idazle konprometitua izan eta hamaika hitzaldi, irakurketa eta abar egiteak «barraskiloaren arazoa» planteatzen dio egunero: zenbateraino atera adarrak eguzkitara. Mila elkarrizketa egin dakioko Bernardo Atxagari, solasaren istorio ttikiekin pentsamendu uhin sakonen berri ematen baitu.

Zure gaurko talaiatik, kontatu egidazu nondik zatozen, labur iezadazu zure bizitza Asteasun 1951n sortu zinen hartatik.

Ni beste mundu batean jaio nintzen, ez oraingo mundu honetan. Alde batera, hau esateak berak barregura ematen dit zeren, nolabait esateko, oraindik nere bizitzaren erdialdean nago, eta hala eta guztiz ere, atzera begiratu eta gaur egun nere sorterrira joaten naizenean ez dut ia ezer aurkitzen, alegia, ez dut lehengo garai haietako ia ezer aurkitzen. Dena aldatua ikusten dut. Niretzako horrek garrantzi izugarria du zeren oso goiz, gaztaroan bertan ohartu nintzen nolabait bi denboren arteko pertsona nintzela. Asteasun bizi nintzenean eskolara joateko aurrea 4 kilometro egiten nituen bizikletaz, gero trena hartzen nuen eta trenean 30 kilometro egiten nituen eta gero

oinez 2 kilometro egiten nituen ikastetxera joateko. Noski, beti hamar minutu beranduago iristen nintzen, eta egunero entzun behar izaten nuen irakaslearengandik: «Irazu: gaur ere berandu iritsi zara». Goizeko 6etan jaiki eta gero. Pentsa zer den hori, 14 urte baino lehenagoko garai horretan, egin kazkabarra, egin elurra, egin euria... Badakizu hondarrean nola urak egiten dituen halako erreten batzuk, bada nik uste dut gure izpiritua oraindik malgu eta bigun denean egiten direla halako lerro batzuk, halako erreten batzuk. Beti esaten dut nire erreten asko eta asko, (gerora nire nortasuna izan dena), eta nire ibilbidea, Asteasutik Billabonaraino edo Zizurkileraino bizikletan goiz eta gau, ibilera haietan egin zirela. Bertolt Brechtek poema batean esaten du, gutxi gorabehera: «Nik nire baitan daramat Alemaniako baso ilunen argia». Zentzu horretan, nire baitan daramat Asteasuko errepideko argia eta iluna. Mundu hartakoa nintzen, beraz. 14 urterekin An-

■ «Komunikabideei buruz esaten da laugarren zera»

doaina joan nintzen, industri gune batera, alegia. Ez nuen inor ezagutzen, ez nuen lagunik. Gainera mundua erabat arrotza zitzaidan. Beti esaten dut Asteasutik Andoaina dauden 8 kilometro horietan benetako muga bat zegoela. Lehenengo bi urteak Andoaingo liburutegi publikoan sartuta egin nituen. Horrek markatu du segurasko gero nire ogibidea, nire ofizioa, idazle izateko aukera. Nerabezaroa Andoainean egin nuen eta han hartutako lagunak benetan ezinhobeak izan ziren niretzako: ikasle onak, irakurzaleak, ez pertsona interesatuak, ez fanatikoak, oso talde polita, niretzat suerte handia izan zena. Hortik aurrera, hirugarren pausoa hiri honetara etortzea izan zen, Bilbora.

■ Bilbon hasi zinen idazten ezta?

Bai, badakizu, beti ekartzen duzu haria, zaletasuna. Txikitan beti gogoratzen dut nire etxean nahiko famatzen zela Eibarko andre bat, eskolan oso ondo idazten zuena,

MONIKA DEL VALLE

nterea direla, baina nik uste dut bakarra dela. Gaurko borroka guztiak lengoaia harrapatzeko borrokak edo lengoaia borrokak dira».

oso erredakzio onak egiten zituen. Batez ere nire amak askotan gogoratzen zuen: «*Baserriak mendian artalde bateko ardi txuriak bezala sakabanatuta zeuden*». Hori gaur irudi aski arrunta eta kitsch-a da, baina nire hamar urterekin... Barthes-ek esaten du literatura lengoaiaren utopia dela. Lengoiak esaten ditu gauza batzuk informazio hutsa direnak, baina batzuetan areago joan nahi du, utopia bat nahi du, eta hori da literatura. Niri hori lengoaiaren utopiatik oso hurbil zegoela iruditzen zitzaidan. Ordura arte niretzako lengoaia, jende guztiarentzat bezala, informatzeko zerbait izan zen: «Ama-bihar-esnatu-mesedez-goizeko-zazpitan». Hori zen. Eta bat-batean «*Baserriak mendian sakabanatuta zeuden...*» utopia iruditu zitzaidan. Uste dut beti ekarri nuela ernamuina, baina hemen, ekonomia ikasten ari nintzela, gogo hori gauzatzeko baldintza guztiak zeuden. He-

men literaturak orduan prestigio handia zeukan. Hil berria zuten Txabi Etxebarrietak ekonomia ikasi zuen, eta hil aurreko urtean irabazia zeukan ipuin lehiaketa bat Sarrikon bertan. Literatura zen nolabait, Francoren kontrako abangoardia politikoak asko maite eta baloratzen zuen zerbait, eta orduan bazen hemen halako giro bat. Askok irakurtzen zen garai hartan,

■ **“Prentsak eta mass mediek oro har asko hitz egiten dute, baina oso jende gutxi sentitzen da hitzegina”**

egunkari frankistak irakurtzea tortura bat zen. Giro nahiko intelektuala gauzatu zen. Gaur egun intelektualismo horrek ez dauka halako ospe onik, nahiz eta niretzako seinale txarra izan. Intelektualismoa, bere gauza txarrak baditu ere, oro har oso ona da.

■ **Bilboko garaietatik, gero Bartzelonan**

izan zinen lau urtez, Gasteizen, Villamedianan, Parisen, Atlantan... eta gaur egun Arabako lautadako azken herrira joan zara bizitzera. «Etiopia»ko poemek Bilbo islatzen zuten eta etsipenez beteagoak eta ilunagoak ziren gerora idatzitakoak baino. Zein diferentzia dakar toki batean ala bestean bizitzeak idazlanerako?

Lehen, gai handien atzetik korrika nenbilen, hala nola, heriotza, bakardadea, zahartzearen zimurra... Orain, 30 urte geroago, gai nagusiak nire atzetik datoz korrika, hala nola, heriotza... Hori da heltzearen mugimendua edo heltzearen prozesua: gutxienerako esperientzia bat hartzea. Oso desberdina da 19 urterekin hunkituta (dudarik gabe) eta munduarekin ikararuta, poema dramatiko bat egitea heriotzari buruz, edo 30 urte geroago, gaur bertan gertatu zaidan bezala, esatea: «*Hire*

Hamarrekoa

JOSEBA SARRIONANDIA

«Benjamin Pott, garai batean. Poeta handi bat, gaur»

RUPER ORDORIKA

«Kantatzeko artea dauka, eta baita baturrekoak ondo eramateko ere»

MIKEL LABOA

«Bide zidorrak maite ditu, eta taberna apalak»

JABIER MUGURUZA

«Literaturan, daukagun errealista ia bakarra. Irakurri bestela 'Laura kanpoan da'. Ona da»

HARKAITZ CANO

«Arestik idazleak eta eskritoreak bereizten zituen. Bera eskritorea da»

TXEMA ARANAZ

«Berari esker, Pamiela argitaletxe eder bat da»

JON JUARISTI

«Aurrez aurre, lagun ona da. Urrutitik edo ezkututik ez hain ona»

JABIER CLEMENTE

«Polita da botere mediatikoekin daukan borroka. Entrenatzaileen artean, James Dean berri bat dirudi»

HANS MAGNUS ENZENSBERGER

«Behin batez, hizketaldi bat izan zuen Sarrionandiarekin berau gartzelan zegoenean. Gero, traizioa egin zion, gure lagunak esandakoak pozoituz eta haren erretrato kaxkar bat eginez. Listoegia. Guztiarekin, poema onak idatzi ditu. Ordorikarentzat itzuli genuen 'Munduaren salabazioa'...»

JUAN CARLOS PEREZ

«Sortzaile inspiratua, benetan. Zerbait egin nahi nuke berarekin batera, operaren bat edo»

lagun hori, badakik, gurekin ikasi ziana, jode ba oso gaizki zegok, halako arazo bat eduki zian eta...». Gai nagusia zugana dator. Adibide bat esaten dizut, baina izan daitezke hamar edo hogeita bost edo mila. Horri euskaraz «arazoa jan» esaten zaio eta hau dena jan eta gero etortzen da halako bigarren momentua. Niretzako heldutasuna izango litzateke konturatzea halako alantze batean zaudela eta nolabait hori onartzea. Esatea: «Halako hauskorra da hau, bizitzak halako ezdeustasuna dauka», eta hala ere ez zorabiatu eta amiltzea, baizik eta hori mantentzea: batzuetan alkoholaren laguntzaz, beste batzuetan familiaren laguntzaz, lanaren laguntzaz... Oreaka-egileek pertika bat eramaten duten bezalaxe. Bilbo bezalako hiri bat izugarri ona da heltzerainoko pasarte hori egiteko, suspertzeko eta forma bat emateko, heltze hori benetan ona izan dadin, ez nolana hiko, ez errazkeriatan aritzeko. Hiri hau fisikoki ere oso artistikoa da niretzako; ibaia, mapa, jende desberdin asko dago, ez da probintzianoa, ez da leku txarra. Baina hemen hainbat urtez bizita eta Bartzelonan lau urtez, antzarrak esango lukeen bezala esango dut: «Nahiko lodia daukat gibel, nahikoa jan dut, oinarria nahikoa eginga dago eta hemendik aurrera behar dudana gauza bakarra kontzentrazioa da, eta behar bada naturaren laguntza. Natura bakardadearen laguna da, lagundu egiten du zure barruan sartzen. Hemendik aurrerakoa bigarren prozesua da: irentsitakoa ateratzea eta hitza bihurtzea.

■ Akaso iraultzen garaiaik pasatu dira eta eszeptizismo horretara ailegatu gara, non bakoitzak bere irtenbidea bilatu behar duen. Mundua aldatzeko 68ko saiakerak hurbil harrapatu al zintuzten?

68an sarrera egin nuen Sarrikon. Hurrengo hamar urteak erotzekoak izan ziren eta oso arriskuak. Kulturgintzan ibili arren, oso gertutik jarraitzen genuen borroka politikoa. Uste dut orduko proiektuak baztertu egin direla, batzuetan halako estatus burges baten truk. Beste kasu askotan proiektu haiek purifikatu egin dira eta zeukaten eszenografia eta teatraltasuna, faltsutasuna pittin bat kendu zaie. Esate baterako, orduan Lenin irakur zenez-

keen eta halakoan lehendabiziko aldiz Errusiara joan nintzenean eta mugan soldadu bat ikusi nuenean kapelan izar gorria zuela hunkitu egin nintzen. Iraultza, eta Trosky, eta denak etortzen zitzaizkidan burura, ekonomian asko irakurtzen baitziren autoreok. Baina gero, irakurri, Moskun, Berlinen egon, ikusi zer gertatu zen eta konturatzen zara proiektu hartan hamarretik bederatzi hutsik zegoela. Ez zegoela ezer, ez bada kasurik onenean inuzentzia bat. Orduan, nik uste dut kasu batzuetan prozesua ez dela izan iraultzatik burges estatus batera, baizik eta beste borroka batean sartzea izan dela. Beharbada Euskal Herrian oso beharrezkoa den borroka batean: intimitatearen borroka horretan eta azkenean bizitzaren konplexutasunean eta agian proiektu horien kritikan ere.

■ Prentsa irakurtzen duzu, ezta?

Atzo arte irakurtzen nuen. Gehiago ez irakurtzea erabaki dut, baina orain arte bai.

■ “Lehen gai handien atzetik korrika nenbilen, orain, 30 urte geroago, gai nagusiak nire atzetik datoz korrika”

Azken aldian ezin dut sofritu Euskal Herriarekin dagoen joera ia egunkari guztietan. Beti pentsatzen dut: «Etorriko dira historialariak eta jende hau ez da geldituko errurik gabe etorkizunean». Uste dut benetan joera maltzur bat dagoela Euskal Herriko gai guztien inguruan.

■ Dagoena prentsaren errua dela uste duzu ala prentsak berez, kontaketa

objektibo eta orojakile gisara, nolabait frakasatu egin duela munduaren ikuskera gisa.

Nik uste dut irakurle elkarteak egin behar direla. Zertarako? Informazio ona elkarri pasatzeko. Iruditzen zait gaur egun botere bakarra dela. Komunikabideei buruz esaten da laugarren boterea direla, baina nik uste dut bakarra dela. Gaurko borroka guztiak lengoaia harrapatzeko borroka edo lengoaia borroka dira. Nik hitz egiten badut, besteak baino gehiago hitz egiten badut, nahi dudana bezala hitz egiten badut, eta ez badiot beste inolako hitzari aukerarik ematen, ni nagusituko naiz. Oso paradoxikoa da gaurko egoera: prentsak eta mass mediek oro har asko hitz egiten dute, baina oso jende gutxi sentitzen da hitzegina. Adineko jendeak esaten du: «Ni ez naiz azaltzen inon». Euskaldunok esaten dugu: «Ez dugu ikusten gure burua inon ondo azaltzen denik». Gazteak esaten

du: «Bueno, ez dakit». Horregatik, lehen esan duguna, intimitatearena eta konpromisoa. Beharbada, idazle batentzat gaur egun konpromiso nobleenetako bat intimitate horretan datza; bere gelako lau horma horien artean beste lengoaia mota bat eskaintzea, eguneroko lengoaia menperatzaile honen aurrean.

■ **Betiko kexa da gutxi irakurtzen dela eta kexa hori klasiko bat da liburu azoka bakoitzean, nazioarteko egunean, edozein ospakizunetan. Irakurle denarentzat, ordea, irakurtzea salbazioa da.**

Dudarik gabe. Salbazioa eta segur asko munduan toki on bat egiteko modu baka-renetakoa ere.

■ **Toki hori ez dizu inoiz eskainiko prentsak.**

Ezta pentsatu ere, sekula. Eta kanpaina horiek, hain zuzen ere: «Ez dela ezer irakurtzen...», joku berberan daude. Hori esaten du halako egunkari batek, baina egunkari horrek, nolabait esateko, behar horri trufa egingo dio egunero eta esate baterako, bakarrik bere korporazioko liburu-eruei buruz hitz egingo du. Hau da, helburua ez da jendeak irakur dezan, baizik eta bere liburuak irakur ditzan. Beste batzuek ez dute ezer irakurri eta horren apologia egiten dute. Orain dela gutxi horri buruz galdera egiten nuen. Cardoso Pires hil zen, Portugalgo idazlea. Duela pare bat urte

ezagutu nuen Bartzelonan eta liburu bakar bat irakurri nuen berea, ezagutu eta gero. Hemen inon ez nuen ikusi bere libururik. Gero, Lisboa-ko Expoa zela-eta, gauza asko gertatu dira literatura munduan Portugalen, eta orduan bere liburu bat atera zuten Lisboa-ri buruz, baina bakarra. Nik galdetu nuen: «Zenbat liburu saldu dira Cardoso Pires-enak?». Eta esan zidaten: «Gasteiz osoan gutxi gorabehera denen artean zazpi». Hil zen Cardoso Pires eta nola Expoaren inguruan eta Saragomaren Nobelaren inguruan hil zen, hara, bi orrialde egunkari guztietan. Eta nik pentsatu nuen: «Zein zentzu du bi orrialde horiek argitaratzeak, inork irakurri ez bado eta jaramonik egin ez bado? Egunkari horretakoek ere, ez dute sekula erreseina bat egin, ez dute famatu. Orduan zein zentzu du?». Eta nik pentsatzen dut: «Hau da hain zuzen ere, lengoaia gezurtero hori, nolabait errealtatea barnizatze, nahasteko, gezurra esateko». Jen-

MONIKA DEL VALLE

■ «Helburua ez da jendeak irakur dezan, baizik eta norberaren korporazioko liburuak irakur ditzan».

deak esango du: «Dudarik gabe kultura badago zeren egunkarietan kultur orrialdeak badaude». Baina hori gezurra da ●

◆ PERU C. SABAN

T a . n t o a

■ **Joxemari Iturralde**
Idazlea

Lagunen laguna

A spaldiko laguna dut Joxe (Bernardo Atxaga paperetan): 17 urterekin ezagutu genuen elkar Tolosan, bera Económicas Bilbon eta ni Iruñean Románicas ikasten ari ginenean. Zaila zen literatura beneratutako maite duen norbaitekin aurkitzea eta biok zorte hori izan genuen. Geroztik ez da eten gure adiskidantza. Beste askoren artean 3 dohain ditu bereziki estimatzen ditudanak: Batetik, kemen handiko gizona da —eta edozer egiten duenari kalipuz egingo du, buru-belarri hasita, amaitu arte—. Bestetik, jakinmin eskerge duen pertsona da —beti prest dagoena edozertaz gehiago ikasteko—. Azkenik, entzuten dakien gutxi horietako bat da —jende asko hasten zaigu hizketan, berriketa aspergarrian etengabe, baina inork gutxi daki entzuten... eta gutxiagok oraindik entzundako hori gogoan hartzen, memorian gordetzen. Atxagak bai, ordea—.

Jakintsua da eta adimentsua izateaz gain umoreduna (hori eskertzekoa da). 30 urtetan hamaika anekdota izan ditugu: Behin Italian geundela, biok eskale itxuraz, arabiarizat hartu gintuzten turista estatubatuar batzuek eta erretratua egin ziguten, pentsatuz nonbait irudi hura «typical italian» zela. (Bide batez, Atxaga arabiera ikasten ibilia da). Beste behin «à la belle étoile» lo egin genuen Montecarloko lorategi batzuetan eta gaua eman genuen kantuz dei eginez Carolina printzesari guregana jaitsi zedin.

Nik ezagutu dut Atxaga korbata-trajeduna ekonomilari gisa, bezero bila batetik bestera, lan egiten. Ezagutu dut Institutuko irakasle, ikasleek Colombo deitzen zioten garaian. Ezagutu dut une onetan eta txarragoetan ere baina aitortu behar dut, amaitzeko, daukan izen eta itzal handia aski eta ongi merezita irabazi duela berak bakarrik, eta neuk zortea dudala bere adiskidea izateaz ●

E Z P A

PRINTZA

SINPATIKO GEHIEGITXO

Xabier Gurrutxaga honela mintzatu zen Durangoko Azoka eta euskal kulturaren inguruan «Zabalik»-en:

«Amaitu da aurten ere Durangoko euskal liburu eta diskoen azoka. (...) Nahiz eta bisitari gutxigo izan, salmentek ordea gora egin dute (...). Azoka honek kulturgintzaren arloan erakusten duen bizitasuna ikaragarria da. (...) Esan genezake euskaraz eginiko kulturaren bidea bide segurua dela eta etorkizunaz kezkatu egoteko motibo handirik ez legokeela. Paradisuaren bidean bageunde bezala, alegia.

(...) Ez dakit, euskal letren eremura etorri, azokak erakusten duen bizkortasun hori eguneroko errealtatean erakusten ditugun joera eta portaerekin bat datorren ala ez. Ezetz esango nuke. Alegia, azokako ispiluak erakusten ditugun paradisuaren eta urtean zehar geure kultur egarria (...) asetzeko erabiltzen ditugun iturri klaseen artean badela, noski, diferentzia nabarmenik. (...) Uste dut kasu honetan ere ederki aplika daitekeela Bernardo Atxagak duela gutxi Donostian emandako hitzaldi batean aurreratu zigun sailkapen hura. Alegia, azokaren inguruan (euskarazko kulturarenean) ere ez ote dagoen «sinpatiko» gehiegitxo «patetiko»-en benetako kopuruaren kaltetan ».

HIRU DISKO IPARRALDETIK

DURANGOKO Liburu eta Disko Azoka inguruko egunak liburu eta disko argitalpenen uholde egunak izan ohi dira gurean. Eta gutxi dira euren produkzioak azoka amaituta aurkezten dituztenak. Agian, Iparraldeak Durangorekiko horrenbesteko dependentsiarik ez duelako izango da, baina azken egunotan hiru disko berri etorri zaizkigu handik. Horietako bi Agorila etxearen eskutik argitaratu dira: Aritzak taldeak Mixel Labegiereren kantuz osatutakoa eta Erramun Martikorenaren «Elorrietan loreak». Gainera, Elkarlanean etxearekin Jean Bordaxar zuberoarrak bere lehen diskoa, «Adiskideer» izenekoa, kaleratu du Niko Etxart, Itxaro Borda eta Jean-Louis Davanten laguntzaz.

GAZTE ORKESTRAREN NEGUKO LANA

IGANDE honetan, hilak 26, emango dio hasiera Euskadiko Gazte Orkestrak neguko denboraldia. Ordurarte EGOk 92 kideak Zestoako Balmuetxean izan dira datorren kontzertu sorta prestatzen. Igandean Bilboko Euskalduna Jauregian estreinatuko dute denboraldia, gero Getxon, Tolosan, Donostian eta Gasteizen arituko direlarik. Sibelius, Mozart eta Mussorgskiren lanekin osatu dute kontzertuetan entzungai izango den programa sinfonikoa.

■ Euskadiko Gazte Orkestra.

IKASTOLEN SORTZAILE SARITUA

IRAGAN ostiralean, hilak 17, Gipuzkoako Foru Aldundiak Anton Abadia saria eman zuen Donostian. Aurtengoan saria Karmele Esnal irakasle ohiarentzat izan da, frankismoaren urte zailetan ikastolen alde egindako lanagatik. Esnalek 40 urte baino gehiago eman ditu irakasle lanetan.

ZARAUZKO KANPANDORREA MUSEO

HORIXE da Zarauzko Udalak duen asmoa; bertako Parrokiako kanpandorrean berriki egindako aurkikuntzak gorde eta museo bilakatzea. Aranzadi Zientzia Elkarteko kideek X. eta XI. mendeko hilerria topatu zuten kanpandorreko berri-tze lanak hasi zirenean. Aurkikuntza garrantzitsua da honakoa Erdi Aroan kostaldean inor gutxi bizi zeneko teoria bertan behera uzten duelako. Museoaren ateak Aste Santu aldera edo, beranduenez, uda aldean irekiko dira.

HITZ BITAN

● Mikel Saezek honela zioen «Euskaldunon Egunkaria»-n: «Gizarte arabarrak aspaldi lortutako adostasuna apurtu eta alferrikako polemika sortzea besterik ez du nahi (haur eskoletan hizkuntza eredu bakarra ezartzeak). (...) Gurasoen nahiak zein askatasuna ez errespetatzeaz gainera, ez du inolako oinarri pedagogikorik(...)».

● Gerardo Luzuriagak Euskal Herriko Liburutegi Nazionalaren beharraz hausnartu zuen «Gara»-n: «(...) Ez genuke ahan-tzi behar Liburutegi Nazionala kultura komunitate baten

L A K

ARTISAUEN GARAIA

Garai egokia da Eguberritakoa artisauek euren lanak kalera atera ditzaten eta horregatik egunotan hainbat artisau azoka da bisitagai Euskal Herrian. Bilbon, esaterako, iragan larunbatean, hilak 18, abiatu zen XVII Artisanu Azoka, Biarteak elkarteak antolatuta. Orotara 48 erakusmahai dira ikusgai bertan. Egun berean, abenduaren 18an, eman zitzaion hasiera Donostiako XXVI. Artisanu Azokari. Lur artisauen kolektiboak antolatu du azoka eta 42 mahai izango ditu urtarilaren 5era bitartean. Eta tankerako azokak ez dira soilik hiriburuetan antolatu. Irunen, kasu, abenduaren 2an zabaldu zen bigarrenaz Artisanu Azoka Gabilta Artisanu Elkartearen eta bertako udalaren eskutik.

GUGGENHEIM 2000

JUAN Ignacio Bidart zuzendariak Guggenheim Bilbao Museoko 2000. urterako plana aurkeztu du. Hamabi erakusketa antolatuko dira orotara datorren urtean. David Salle-n lanek osatuko dute urteko lehen erakusketa eta amaierako erakusketa, berriz, Panza bildumako lanek osatuko dute. Tartean euskal artista garaikideen lanak ere izango dira ikusgai. Aurrekontua ere jakinarazi zuen Bidartek eta 3.800 milioi pezetakoa (152 milioi libera inguru) izango da. Autofinantzaketa gora egingo du datorren urtean % 70 iritsiz eta horretarako tarifen igoera iragarri dute.

217 MILIOI ARTE EDERRENTZAT

EUSKO Jaurlaritzak Bilboko Arte Ederretako Museoaren berrikuntza lanetarako 217 milioi pezetako dirulaguntza onartu du berriki. Kopuru hau iazko 200 milioiei gehitu behar zaie. Guztira

1.250 milioi pezetako aurrekontua dute egokitze lanek eta Bizkaiko Aldundiak eta Bilboko Udalak ere laguntza eskainiko dute. Erakusketa gune berriak zabaltzea, barruko zirkulazioa hobetzea eta zerbitzu eskaintza osatzea dute helburu lanok.

■ Bilboko Arte Ederretako Museoa.

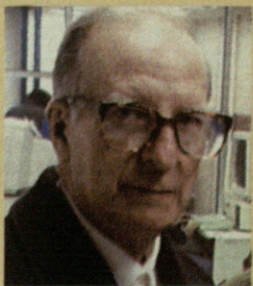
■ Cristina Iglesias

IZENAK

Cristina Iglesias eskultore donostiarrak irabazi du Espainiako arte Plastikoen sari Nazionala, Pablo Palazuelorekin batera. Cristina Iglesiasen Euskal Herrian azken erakusketa Guggenheimen egin zuen. Kimika ikasketak egin zituen arren, Londresko Chelsea arte eskolara joan zen berehala kimika utzita. Veneziako 46. Bienalean parte hartu zuenez geroztik etengabe aritu da lanean.

Jean Haritxelharri eskainitako laugarren alea aurkeztu zuen Baionan «Lapursum» ikerketa aldizkariak. Hilaren 11n eginiko ekitaldi honetan euskaltzainburua omendu zuten.

Martin Ugalde «honoris causa» doktore izendatu zuen Euskal Herriko Unibertsitateak. EHUK «honoris causa» doktore izendatzen duen lehen kazetaria da Martin Ugalde.

■ Martin Ugalde

erreferentzia bibliotekario zuzena eta nagusia dela, herri baten memoria, finean (...).

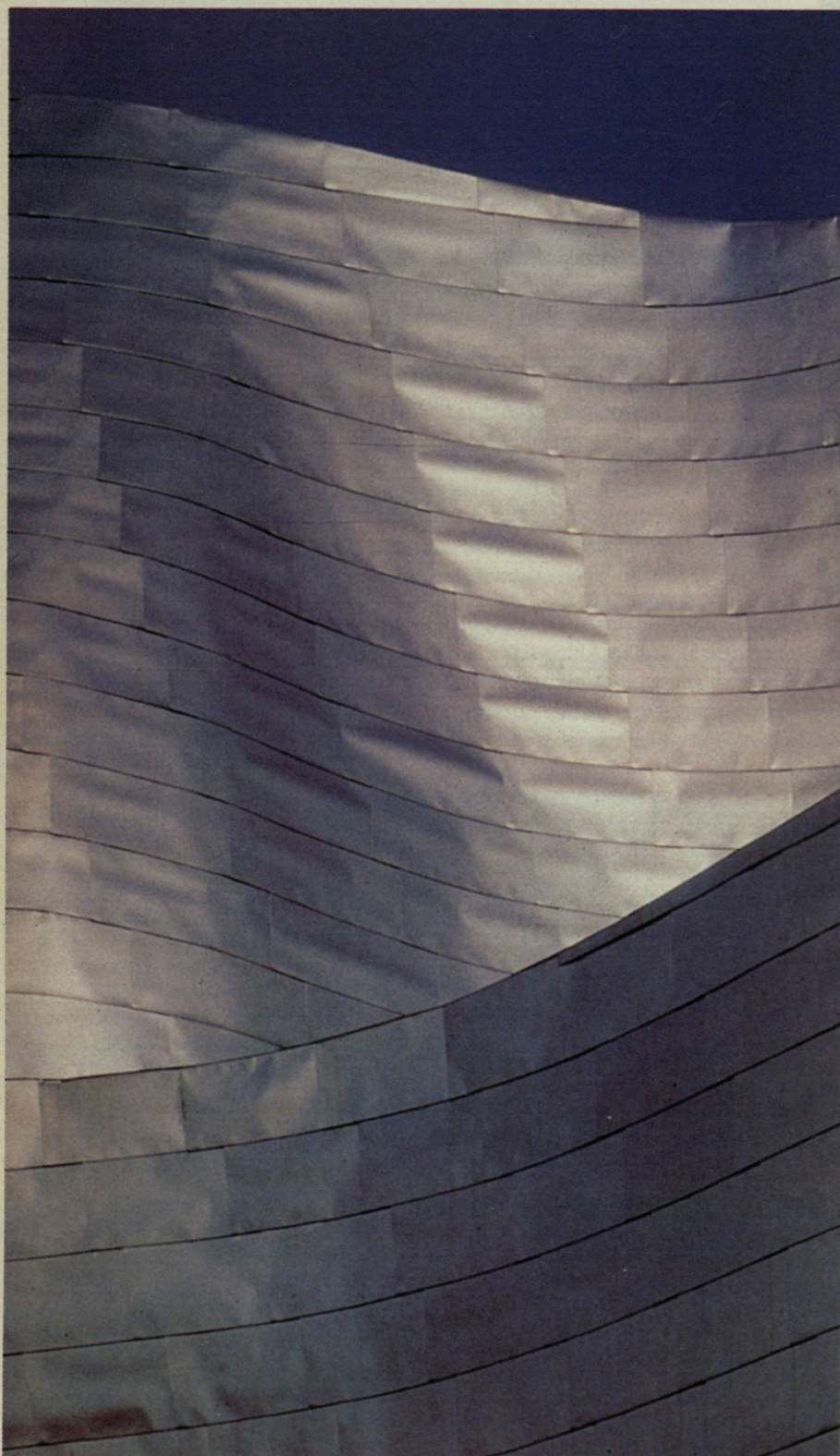
● Tere Irastorza honela mintzo zen «Euskaldunon Egunkaria»n: «Idazten hasi nintzenean, jendeak normalean hizkuntza behartua zerabilelako inpresioa daukat. Orain hizkuntza hori malgotu da, (...) Hizkuntzak berak ere eramaten zaitu beste modu batean idaztera».

● Antton Valverde hau esan zuen «Eusko News & Media»n: «(...) Argi dagoena da, kopia zaharren bildumak eta antzerakoak, atzean geratu direla. Egun, horren inguruko zerbaite argitaratzen bada, anekdotikoa da» ●

Euskal kulturaren ehun urteko kronika

BILBO 1997: E LA NAVE VA

Ez da lehorrean aingura landutako lehenbiziko itsasontzia. Beste bi ere badira askozaz lehenagotik Euskal Herriko itsas bazterrean. Bata Jose Manuel Aizpurua falangistaren Donostiako Club Náutico-a da, 1929an Alderdi Eder-eko mutur batean eraikia eta Kontxako badiari beha dagoena. Bestea, nahiz eta garai bertsukoa izan, umilagoa da, eta Bermeon dago, portu gaineko aldatsean. Zuri-gorritz margotua, Euskal Herrian den etxe partikularrik berezietakoa da Fernando Arzadun herrikoaren Kikunbera etxea.

Eta arrazionalismoak bi eraikin zoragarri utzi bazizkigun mendearen hasieran, arrazionalismo berri batek (ez hainbeste arkitektonikoak) are handi eta ikusgarriago bat utzi du hondo emanda Bilbon. Urriaren 18an inauguratu da Abandoibarrako moilan Guggenheim Bilbao Museoa. Untzia, Frank Gehry arkitektoak diseinaturikoa da, eta 24.000 metro koadro ditu, Solomon R. Guggenheim-ek 1927an hasitako arte bildumako zenbait obra erakustiaz gain auditoriuma, jatetxea, kafetegia eta liburutenda ere badituena. Zerbitzuetara makurtutako Bilbo postindustrialaren branka nagusi bilakatu da titaniozko ezkatatz jantzi-tako unti erraldoi hau. Gainera irudia ere eman dio nazioartean Bilbori ez ezik Euskal Herri kantabrikoari ere.

Untziak publikoari ateak zabaldu dizkionerako, indargeago datoz proiektuaren aurka egon diren ahotsak. Ezinezkoa izan da akordiorik lortzea, dena egon da hasieratik ondo lotua, eta inposaketaren aurrean sentitutako etsipena nabaria da. Ez eraikina, proiektuaren filosofia eta nondik norakoa da zalantzan jarri dena euskal kulturgintzatik. Fundazio pribatu bat Eusko Jaurilaritzaren diru publikoekin lagundu izana izan da punturik beroena. Kopurua ez da txantxetakoa (38.000 milioi pezeta izanen direla iragarri du Ramon Zallok 1995ean), eta kultura atalean bertako produkzioa laguntzeko urteetako geratuko den dirua ez da nahikoa izanen dauden beharrianak betetzeko. Handiegia da turismo-rako iman legez erabili nahi den museoa-

■ «Guggenheim eta ikuskariaren politika»

Ander Iturriotzek 1997ko urtarrilaren 3an, Guggenheim museoa kritikatu, artikulua idatzi zuen «Euskaldunon Egunkaria»n. Bertako hainbat pasarte ekarri dugu hona:

«Batetik, museumaren barne antolamenduari buruz hitz egin da eta kritikatu Bilboko erakustareto erraldoiak zer nolako edukiak izan dituen eta, batez ere, nork izango duen eskumena beronen politika kulturala erabakitzeke.

Kritikatu dira, halaber, herri antolamendu kulturalari begira, museum honek euskal kulturarekin izango dituen zorrak. Esan nahi baita, diruz oso aberatsa ez den gure kultur-ginzari izugarritzko diru xahutzaile erraldoia sortu zaiola ondoan. Euskal kul-

turgintzarako aurrekontu eta diru laguntzak murrizpen handiak jasaten ari dira. Eta honi buruz kezka eta ezinegonak besterik ez dira etorri euskal kulturgintzaren sektore guztietatik, azken batean etorkizun kulturalaren osasuna ere baldintzapean jarri bailiteke. Zer gertatuko zatekeen, Guggenheimarekin xahutu diren diru partida horiek edo, bederen, zati txiki bat sortzailei beraiei eman izan balitzaie?

Gertatzen da, ordea, botereko politikariak etekin zuzenak behar dituztela beraien erabakien ordainetan. (...) Politikariak bere kudeaketa kulturala saldu behar du politikoki. Botere poli-

litikoak eragozpenak jartzen ditu beti kontrolatzen ez duen sektore bat laguntzerakoan eta, euskal kulturgintza horietakoa da» ●

gatik ordaindu beharreko saria. Hau da, eta ez besterik berrehun euskal sortzaile eta ekoizle bildu dituen Kultur Kezka taldea Gasteizko talde parlamentarioekin izan denean mahai gainean jarri den ardura.

Egon da zer ikasi, elkarrizketek bi gauza utzi baitituzte ageri-agerian. Alde batetik Kultur Kezka-k ez duela ez nahikoa indar izan ez nahikoa esperientzia politiko erakutsi kulturaz haraindi ekonomia hain sakonki ukitzen duen horrelako gai bat tratatzeko orduan. Eta bestea fundazio pribatu bat dela bestaldean, politikoen maniobrabilitate ezina erabatekoa dela bertako kultur kezkei erantzuteko unean. Urteetako kultur ekoiz-

pena baldintzatuta geratuko dela, administrazioetik iragarri den zerbait da. Joxerra Gartzia «Jakin»-en zorrotzago azaltzen du zertan den ehundaka euskal sortzaileen kezka datozen urte berrien aurrean, Guggenheim efektuarekin, egoera berri baten aurrean baitago euskal kulturgintza:

«Aldaketaren norabidea, funtsean,

kultur-zabalkundea suspertzetik lehtasun erabatekoa hornidura handiei (askoren ustez, faraonikoei) ematera. Azken batean, gastufinkoak izugarri handitzen dira, eta banatzeko dirua proportzioan jaisten. Banaketa horretan diru gehien jasotzen dutenak, gainera, administrazioetik gertuen dauden erakundeak dira, independenteen kalteetan. Horrek guztiak eragiten du hasieran aipaturiko ezinegon hori».

Bien bitartean Abandoibarran, argiaren arabera kolorez aldatzen den transatlantiko ikusgarria da Salomon Guggenheimen untzi berria. Titanic-a dirudi, itsasoa laino, izebergik gabe bere itsasbidean ●

◆ IÑIGO ARANBARRI

■ 1997

- ✓ Hizkuntzen Itunak Frantziako Konstituzioa urratzen zuela adierazi zuen Estatu kontseiluak.
- ✓ Euskararen Gizarte Erakundearen Kontseilua sortu zen abenduaren 6an.
- ✓ Eperra ikastola berria zabaldu zen Soñutan ekainaren 30ean.
- ✓ Marcel Monlong Baigorriko auzapez eta kontseilari nagusiak «Seaska terroristen haztegia» zela adierazi zuen.
- ✓ D ereduen aldeko Sortzen guraso elkarteak sortu zen Iruñean.
- ✓ Hamargarren Korrika ospatu zen Arantzazutik Bilbora.

- ✓ Gure Irratiak, Xiberoko Botzak eta Irulegiko Irratiak Euskal Irratiak izeneko egitura sortu zuten.
- ✓ Goenkaleren 500. atala eman zuten martxoaren 7an.
- ✓ Lau urteko etenaldiaren ondoren, ETB «Hitzetik hortzera» emititzen hasi zen.
- ✓ Koldo Izagirrek «Non dago Basque's Harbour» idatzi zuen.
- ✓ Joseba Sarrionandiaren «Hitzen ondoreza» eman zen argitara.
- ✓ Reina Sofia Museoa Picassoren «Guernica» Guggenheim Museora ekartzeari ezezkioa eman zion.

- ✓ Nafarroako 36. Bertsolari Txapelketa Xabier Silveira gazteak irabazi zuen.
- ✓ Euskal Herriko Txapelketa Nagusian aldiz, Andoni Egaña izan zen nagusi.
- ✓ Tapia eta Leturia Band taldeak azken kontzertua egin zuen azaroan Bilboko Kafe Antzokian.
- ✓ Euskal Koreografo Berrien lehen erakusketa egin zuten.
- ✓ Besteak beste, Daniel Txopitea pintorea, Karlos Santamaria zientzialari eta humanista, Jean Louis Maitia euskal kulturaren bultzatzailea eta Manuel Turrillas konpositorea hil ziren ●

HERRIEN ARTEKO

*Zenbat eduki gorde
ditzake saski batek?
Txapelketak hiru
hilabetez plazaratu dituen
piezak gorde nahi izan
ditugu paperean.
Finalean bizitakoaren
kronika distortsionatua,
sailkapenak, bertsolari,
gaijartzaile eta epaileei
egin elkarriketak,
jasotako impresioak...*

Testuak: Itziar Eizagirre

Estitxu Eizagirre

Argazkiak: Alberto Eloseggi

Finala ez zen 19an hasi. Bertsolariek azken orduan (kasu honetan bezperan) lan asko egiten dute. Aulkiak jarri eta lotu, «Egunkaria»ko gehigarriak zabaldu, sariak labetik eginberri jaso, eta «Euskal Presoak Euskal Herrira» zioen pankartak zintzilikatzen makina bat gora-behera ibili zituzten eskilarekin. Bertsolariek ere nahikoa buruhauste izango zuten bezperan agurrak prestatu eta doinuak erabakitzen. Ixileko lan hauek dira ekitaldiaren aurrekari, baina historia liburuek ez dituzte prologotan ere aipatzen. Eta egia da Iñigo Manzisidorrek bota zuena, alegia, «lehen ere gutxi kobratzen baitet/ gehiegi eginda». Hau erantzunaz, «baina gehiena aberasten nau/ debaldeko lanak» kantatu zuen Irazuk. Txapelketa honetan ez da ixileko lana aipamenik gabe geratu, eta publikoaren amaierako txalo zaparradak ere antolakuntzari erori zitzaizkion. Txapelketa honek zerbaite lortu badu, inoiz baino jende gehiago bustitzea izan baita, eta ez beti txalo zaparradetan.

LEHIA KONTUAK. Final honen zain egon da Irazu. Berak kartzelako gaiko azken bertsoan esan zuenez, «eta orduan amets gaiztoak/ ametsak izango dira». Berak esan bezala, bertsolariek kantatuz go-

zatu zuten final gisa gogoratuko da aurtengo hau. Zarauztarrek piska bat gehixeago gozatu dutela, hor dago koska. Baina saioan zehar ez zen hain alde nabaria izan. Eta badaezpada ere desafioka jardun zioten elkarri. Txomin Garmendiak berrogehi urterekin nozitu ohi den krisia kutsatuz gerra psikologikoa egin nahi izan zion Egañari: «Gaurkoan ere ez dezu egingo/ uste dezun aina». Andonik, ordea, berehala erantzun zion: «Berrogeirekin lortu liteke/ hirurogeikin ez». Gaijartzaileak «Txominek ekarri du/ etxetik txapela» tentatu zuen Egaña, eta honek bueltan «jakin beza bestea/ guretzako dela» azpimarratuaz amaitu zuen ezbaia.

ZAHAR-GAZTE, A ZER KONTRAS-TE. Mantxiren txima luzeak Txomin Garmendiaren itsurarekin egiten zuen kontrastea da txapelketa honek lotu dituen korde-len isla. Aitor Usandizaga Erniopeko taldekideak aitortu bezala, «niretzat ohore bat izan da Txomin Garmendiaren taldean egotea. Izan ere Txominen kantakera zaharra oso maitea dut». Garai bateko eta oraingo bertsolariek oso ikuspegi ezberdina dute, Olentzeroren gaian ikusi genuenez. Txomin Garmendiak kristau onak Gabonen aurrean hartu beharreko jarrerei buruzko irakaspena eman zigun hiru bertso

jatorretan. Mantxik, berriz, hankaz gora jartzen zituen moral zaharrak: «Barkatu baina, ez zait gustatu/ tonu hortan kantatua/ faltsukeritan ibiltzea da/ guk daukagun pekatua». Baina uneoro antzeman zen elkarrenganako errespetu eta begirunea, Mantxik berak Txomini beste bertso batean erakutsi zionez: «Gerran gabiltza, gerran gabiltza/ ta maite degu pakea/ opari ona izan liteke/ bostekoa ematea». Izan zuen, bai, horretarako aukerarik, saio osoan zehar!

Amaia Agirrek eta Txominek aitona-paperean topo egin zuten, Txomin amona, Amaia aitonaaren gatzetako argazkiari musuka ari zela. Amaia garai bateko bertsokera eta oraingoa uztartzean hainbat enbrazu egon zitezkenaren beldur bazen ere, gerora aipatzen zuen Txominekiko sentitu zuen konfiantza, eta tratuan seguru sentitu izana. Horrelako kasu batean izan zezakeen erreaktziorik onena izan zuen, gero epaileek erantzun onenaren sariarekin apreziatzen jakin zuten gisan: «Zatoz ez-painetan ni/ gaur muxukatzer/ ta orduko garaiez/ oroituko zera».

ZAHARREKIN IKASIA. Gazte eta zaharrak nahasteak biak aberastu ditu. Andoni Egañak ohartarazten duenez, gaur egunean ez dago transmisio naturalik, eta bertsola-

JAI-TXIKI HANDIA

ritzan ere ez dira gauzak berez transmititzen. Eskola, irakasle eta ikasleen beharra dago. Txapelketak transmisioaren garrantzia azpimarratu eta taularatu du, eta egunero horretan diharduten irakasleen lana jendaurrean ezagutu dadin Juanito Dorronsoro eta Patxi Goikolea izan dira lehen sariak eman dituztenak. Lehen bertso eskolak sustatu zituztenak, alegia. Egañak berak, txapela jazterakoan ohi baino gehixeago makurtu zuen burua bi pertsona hauen aurrean.

Julen Zulaika Zarautz taldeko bertsolariak ere aipatzen zuen berak txapelketa honetan ikasi izana berak dakien ia dena. Eta Egañak berriz, gazteekin entrenatzean asko gozatu duela eta bere eskarmentu zein esperientziak irakasteko balio behar zuela. Puntada finez puntuak josten irakatsi die, esaldi bakarra osatuz. Hau modari buruz kantatzea tokatu zitzaizenean erakutsi zuten, Iparragirreraren doinuak: Andoni Egaña: «Biak ziren helburu/ eta orain ez dugu/ ez dirurik ez arretik». Patroi horri jarraiki, Julenek beste gai edo ohial batekin josi zituen ongi bertsoaren atalak: «Ta Lasa eta Zabala eta/ beste batzuen geroa/ lur azpiraino eramian zuten/ ez al da okerragoa?».

GAIJARTZAILEAREN SAIO ONA.

Bertsolariez gain epaile eta gaijartzaileak protagonista izan ditu txapelketa honek. Taldeko kide izan dira, eta bertsolariek adina aipamen eta sari jaso dituzte finalean. Adibide garbiena da Saroi Jauregi gaijartzailearena. Txapelketaren aitzakian hasi zen aurkezpen lanak egiten, eta finala ere

berak gidatu du. Dotore gainera. Atzetik beste gaijartzaileek eskainitako laguntzarekin, eta taldean prestaturiko gaiekin, saio ona egin zuen Saroi Jauregik. Egungo gaietan oso jantzia dagoela nabari zuen, batak-bat puntua jartzerakoan oso erreferentzia gertukoak erabili baizituen: «Azpeitik aurkeztu/ ziren hiru talde». Irazuren erantzuna ere borobila da: «Baina nahi baino lehen/ egin dute alde/.../ Azpeiti ederra baita/ azpeitiarrak gabe». Edo: «Gaezan entrenatzen/ hasi da Bonilla». Baita «Galindok falta ditu/ sei konkistadore» ere.

Kartzelako gaiak egungo egoera politikoa planteatzen zuen zabal, bertsolari baikoitzari nahi zuena esateko bidea utziz. Gaiaren gertutasunak, gainera, edozein ekintza edo gertakari aipatze hutsarekin publikoa oiloazala harrotuta jartzeko erraztasuna ematen zuen. Ez zegoen aukerarik arrazoi berri edo orijinalik botatzeko, baina bertsoa osatu eta deskribapenak egiten ongi asmatu zuten bi taldeek.

Agian beste era batetara bideratu behar litzateke azken aurreko puntua emateko lana. Izan ere, bertsolariei azken aurreko puntua ematearen helburua bertsolariak bere bukaerarekin aurretik eman zaionari buelta ematea da, azken aurreko puntua puntazo batekin errematatzea. Eta finalean jarri ziren azken aurreko puntuak oso borobilak, sakonak eta potoloak ziren, bigarren buelta bat bilatu ahal izateko: «Irriak eta negar malkoak/ daudenez gure bizi-tzan» edo «baina goizero ez da berdina/ argi izpien dizdira» kasu.

EZIN KABITUA. Eta amaieran izan zen ezin kabitua. Ezin kabitua denok urtetan barruan izan dugun aldarriak: saio haseran Sebastian Lizasok presoak euskal herriratzeko argi eskatzen zuen mezua irakurri zuen ahots sendoz, eta saio amaieran aurpegia zuriz estalirik bost gaztek kartelak igo zituzten oholtzara, kartzelako lana bukatu ondoren epaiaren zain zeuden bertsolariek txalo jotzen zieten bitartean. Ezin kabitua izan zuen Zarauzko taldeak txapelak jantzi zituztenean. Ezin kabitua besotan pack batean biltzea komeni liratekeen opari denak: txapel, argazki, estatuatoxo, Kutzako oroigarria... Ezin kabitua bertsolari denek, azken agurrean nahi adina jenderi saioa eskaintzerakoan. Hargatik habanera eta neurri luze asko joan ziren, laudorioz beterik bai Basarriren omenez, bai presoan aipamenekin, lagunak agurtuz... Ezin kabitua publiko artetik Hernaniko taldeak, Erniopeko hiru kidek agurra eskaini ziztenean. Eta ezin kabiturik handiena oholtzak izan zuen, 23 lagunek egin baitzuten topo bertan. Sari emaileak, sarituak, gaijartzaileak, laguntzaileak... Oholtzak sinatuko luke Txominen bertso bat: «Hamaika alper behintzat/ mantendutzen degu».

Finala ez zen ohol-tza gainez hasi, taula altxatzeko lanetan baizik, eta amaitu ere ez zen saioarekin amaitu. Ondoren Urraki auzoko sagardotegi batetara joan ziren 500 lagun. Lagunarte giroan, saioen komentarioak, aspaldiko kontuak eta bertsoz zein hitzezko erronka berriak isuri zizkioten elkarri kupel artean ●

*Bertsolaritzak erakutsi du
emaitzarik ederrena
izaten dela eguneroko
talde lanak dakarrena.
Ondo irmoa du oinarria,
ez dago gero herrena!
Ezagun du bai bizi nahia ta
ibili nahia duena;
gaur bezain sendo segi dezala
mende berrian barrena.*

Gipuzkoako Foru Aldundia
Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

LEHIA OSTEKO BALORAZIOA

Liga bukatzean talde bakoitzak bere emaitzak baloratzen ditu. Eta kinielan hiru aukera daude. 1: etxean esperotako emaitzak, edo hobeak irabaztea (Zumaia kasu). X: irabazi edo ez, egindako jokoarekin pozik agertzea (Leintz taldea). 2: kanpoan galtzea edo geratzea (Hernaniri galde).

Maialen Lujanbio, Hernaniko bertsolaria

■ Zer gertatu da Hernanin?

Jende asko geunden, eta hiru talde orekatu egin genituen, esperimentalak eta deigarriak, eta lehenengo kanporaketan, denak etxera!

■ Hiru talde txar beharrean, bat fundamentuzkoa egitea ez al zen hobe?

Hiru talde txarrak ez ziren, ziren demokratikoak, eta orekatuak. Uste dut Hernaniko erabakia erabat koherentea dela txapelketa

LEHENENGO FASEA (99/09/17 - 99/10/11)

1- Azpeitia-Oinatz 1.020 1.007 2.027	2- Leintz 933 (Sorasu zinea) 99-09-17 1.063 (Elkartu elkarte) 99-10-08 1.996
3- Zarautz-Jai Txiki 1.077 1.043 2.130	4- Zarautz-Salbide 999.5 (Kurpil elkarte) 99-10-01 1.031.5 (Antonianoak) 2.031
5- Deba-Elgoibar 977.5 993 1.970,5	6- Azpeitia-Urraki 993.5 (S. Miguel auz. Irati) 99-09-2 1.032.5 (Sorasu zinea) 99-10-01 2.026
7- Hernani-Iñatzu 1.077 1.100 2.177	8- Errenteria-Xenpelar 1.077.5 (Ur-mia elkart.) 99-09-25 1.106 (Batasuna elkart.) 99-10-09 2.183,5
9- Goierri-Beasain 1.128 1.100 2.228	10- Toloxa 1.133 (Artzaienea jatetxea) 99-09-1 1.107 (Usabal sagardotegia) 99-10-1 2.240
11- Oñati 950 962 1.912	12- Azpeitia-Landeta 1.050 (Pago Uso elkarte) 99-09-09 948.5 (Añota jatetxea) 99-10-09 1.998,5
13- Hernani-Txisplau 1.082 1.118 2.200	14- Andoain-Urnieta 1.143 (Eizmendi sagard.) 99-09-1 1.122.5 (Sarobe antzokia) 99-10-1 2.265,5
15- Goierri-Ordizia 1.050.5 1.016 2.066	16- Goierri-Zaldibia 1.021.5 (Argi Berri elkarte) 99-09-09 1.023.5 (Gaztelu elkarte) 99-10-09 2.045
17- Oiartzun 1.149 1.106.5 2.255,5	18- Hernani-Iraulio 1.090.5 (Girizia elkarte) 99-09-24 1.150.5 (Peña Otaño elkarte) 99-10-09 2.241
19- Zumaia 1.071.5 1.082 2.153,5	20- Orio 1.020 (Etxeona jatetxea) 99-09-24 1.049 (Orioko Kultur Etxea) 99-10-09 2.069
21- Hiruerri 1.123 1.037.5 2.160,5	22- Erniope 1.123 (Letea jatetxea) 99-09-17 1.080.5 (Haiztondo elkarte) 99-10-09 2.203,5
23- Aia 1.064 1.077 2.141	24- Lasarte 1.071.5 (Kanua jatetxea) 99-09-18 1.065 (Goiegi jatetxea) 99-10-02 2.136,5

BIGARREN FASEA (99/10/22 - 99/11/05)

Azpeitia-Oñatz 1472,5 (Oñati. Santa Ana) 99-10-29	Zarautz-Jai Txiki 1512
Azpeitia-Urraki 1465 (Zumaia. Aita Mari zinema) 99-10-23	Errenteria-Xenpelar 1403,5
Toloxa 1578 (Elgoibar. Herriko Antzokia) 99-11-05	Azpeitia-Landeta 1595
Andoain-Urnieta 1542,5 (Beasain. Usurbe) 99-11-05	Goierri-Ordizia 1516,5
Oiartzun 1482,5 (Errenteria. Niessen) 99-10-30	Zumaia 1544
Erniope 1.546,25 (Urretxu. Pagoeta) 99-10-22	Aia 1.477,25

honen ideiarekin. Ez dut uste planteatu zenik buru belarri finaleraino iristera joaterik. Kontua zen jende berria ateratzea, jende berria inguratzea, eta talde lana.

■ Nola hartu duzue kanporatu izana?

Drama handirik gabe. Pena txiki batekin: sartzen zara zurrumbilo horretan, prestaketan, herriko jendea ikusten duzu atzetik, eta beti ematen du gogoia eta motibazioa segitzeko. Aitzakia horretan "ezkurtziyo" batzuk egin... Herrian, inguruan dabilen fans kluba beste herrietako saioetara joaten da, baina nobere taldea dagoenean ikusleentzat ere motibagarriagoa da. Eta lastima izan da giro eta mugimendu hori ezin aurrera eramanez izana.

Ainhoa Agirreazaldegi, Leintz taldeko bertsolaria

■ Zer helburu zituen zuen taldeak?

Leintz bailara ordezkaritzarik gabe ez uztea, eta horretarako talde bat osatzea inguruko bertsolari, zaletu, epaile eta gaijartzaileekin. Ez genuen amestu ere egiten oso aurrera iristearekin.

■ Eta zein da zuen balorazioa?

Oso ona. Txapelketa ez genuen serio hartzen, baina saio duin bat egitea genuen helburu. Batetik Kike Dapenak debutatu du bertsoetan. Iaz hasi zen bertso eskolan, eta hiru hilabetetan ikasi du kurtso azeleratu bateab baino gehiago. Hamar urtetan kantatu ez duen Danel Goikoleak kantatu zuen. Saio Arandok beti izan du bertsoekiko lotura bailara mailan, baina txapelketetan ateratzeko gogorik ez zuen izaten. Eta Jon Sarasuak eta biok genuen agian aurrerago joateko anbizio gehiago. Baina helburua bosteko hau batu eta honek kantatzea izan da.

FINALAURDENAK (99/11/12 - 99/11/20)

Azpeitia-Urraki ♦ Erniope
1488 1541
(Azkoitia. Baztartxo antzokia) 99-11-12

Zarautz-Jai Txiki ♦ Andoain-Urnieta
1563,5 1560,5
(Lasarte. Kultur Etxea) 99-11-13

Zumaia ♦ Azpeitia-Landeta
1476,5 1497
(Bergara. Udal pilotalekua) 99-11-20

FINALAURREKOAK (99/11/28 - 99/12/05)

Zarautz-Jai Txiki ♦ Anpeitia-Landeta
1799 1766
(Zarautz. Aritzatalde pilotalekua) 99-11-28

Erniope ♦ Urnieta-Andoain
1786,5 1768,5
(Tolosa. Baotibar pilotalekua) 99-12-5

FINALA (99-12-19)

Erniope ♦ Zarautz-Jai Txiki
(Azpeitia. Izarraitz pilotalekua)

Juanito Dorronsoro, Zumaia taldekidea

■ Zer eman dizue txapelketak?

Guri asko. Motibazioa elkarrengana biltzeko eta aurrera segitzeko bide bat ireki ere bai.

■ Txapelketaren aurretik bazenuten harremanik?

Aspaldian bakoitza gure aldetik genbiltzan, eta orain zortzi bat lagun finko bildu gara astero entrenatzen, eta gaiak jartzen, eta epaitzen. Eta horrez gain, batez ere gazte taldeak biltzean (bertsolarien lagunak direla, edo gaijartzen ibili direnen lagunak direla...), hor jendetza sortu da.

■ Aurrera begira, zer?

Jarraitzeko asmoa dugu. Zer antolatu daitekeen pentsatzen ari gara. Edo jaialdi bat dela, edo bertso aste bat... Azpiegitura oso polita daukagu bertso eskolak biltzeko... Honen jarraipena izango dugu elkartetan bertso afariak prestatuz, batez ere bertsolari gazteek kantatu dezaten. Sartuko dira lehen gai jartzen eta inguruan ibili diren zenbait... Orain arte txapelketan parte hartu dutenek bakarrik kantatu baitute, eta asko zirenez, batzuk ezin izan dute bertsoetan aritu •

Saski koloretsu baten bidez irudikatu zuen txapelketa berezi hau Maialen Lujanbiok, kartela diseinatu zuenak, (barka bekigu bere artelana hizkiz zipriztindu izana): saskiaren zuntza lotuen gisa korapilatu baititu txapelketa honek hitzak, belaunaldi ezberdinak, herriak eta taldeak. Elkarlotzearen irudia da saskia, uztarketaren txapelketa. Otarrea eskulan herrikoia bada, txapelketa herriaren eskulanak sortu du, lehen kanporaketa fasean, batik bat, talde bakoitzaren esku utzi baita bere herrian bertso saio edo afaria antolatzeako ardura. Herri bakoitzean taldea osatzeko bildu dira gutxienez: 3 bertsolari, gai jartzaile bat, epaile bat eta hainbat argazkilari, bideo kamera, sukaldari eta botilero.

Txapelketa edo otarrea 4 fasetan zehar gabonetako saski bihurtu da:

Lehen faseetako bertso afariek botilaz bete dute saskia, eta bisigu freskoen begi gorritz. Giroa pilpilean, joan etorriko saioak izan dira, batean etxean eta hurrengoan etsaiaren lurretan aritu behar izan dutelarik. Bigarren fasetik aurrera, berriz, saioak taula gainera igo dira eta halakoetan ohi denez, saskia angulak bezain bertso finez hornitu da, baita almendra turroi zaporeko bertso zuri eta polboroi lehor betegarriez ere.

Txapelketaren saskiak Abenduaren 19an egin du gainez, eta gabonetako ohiturari jarraiki talde bakarrari zegokion otarrea irabaztea. Hasera batean 24 talde sartu arren zozketan, zorteak edo justiziak hala nahita pixkanaka zenbakiak baztertu dira bonbotik. Baina hautagai guztiak irten dira bapo, gutxi edo gehiago haserako helburuak asetuz alegia. Besteak beste, 102 bertsolarik parte hartu ahal izateko txapelketa ezberdin bat antolatzea, bertsolari gazteen promozioa, belaunaldi ezberdinek bat egitea, buruz-buruko txapelketan parte hartuko ez luketen bertsolariak erakartzea eta herrietako zaletuek antolakuntzan parte hartzea.

TXAPELKETAREN ZERTZELADAK: BROTXA LODIZ LAU INPRESIO

SALDA BADAGO. Aurtengo txapelketak oholta gainera saioen seriotasuna hankaz gora jartzen duen beste ukitu bat ere izan du. Batez ere lehen fasean igarri da, afalostean lehiatu baitziren taldeak. Giroa pilpilean eta barrua berotuta, entzule askok ezin izan zion tentaldiari eutsi, eta espontaneoez ere tokia hartu zuten. Zarauzko kasua horren adibide, bertso eta kantu zaharrak kantari itxaron zioten mahaikideek beste saio batetik berandu iritsi zen bertso-

lariari. Egin zuten Zarautz-Zarautzen aurkako derbia, eta entrenatzaile lanetan ibilitako bi gaijartzaileek bukatu zuten saioa, behin berotuta beraiek ere jokoan sartzea erabaki baitzuten. Hernanin ere, argazkian ageri den gizonak bere trebezia erakusteko aukera izan zuen, publiko artistik eta entxufatu gabeko mikrofonotik aritu bazen ere.

OBSESO BERTSUALAK. Batzuren jada gaisotasuna da. Ahoz aho transmititzen dute sindromea. Obseso bertsualak dira. Ikusi ditugu autobusetan iristen bere herria animatzera. Pankartak eskegitzen dituzte. Apustuak ere jokatu dituzte talde baten edo bestearen alde eta kuttunenak bakandu ahala txaketaz aldatu eta beste bandoetara afiliatu dira. Erniope taldeko kide batek dioenez, «haseran taldea bakarrik ginen Erniope, eta orain mundu guztia Erniope da». Lehiaren morbora beti

inguratzen da jendea, nola putreak haragi ustelera. Burrunban abiatu dira desafioa zegoen tokira: gaurdaino bertsozaleak izan gabe askok saio ugari tragatu du laguna animatu beharrez. Beste batzuren kasuan esperimentuak ez du arrakastarik izan eta saltsan sartu gabe lo hartu dutenak badira. Lehendik bertsoari bizioa ziotenentzat al-diz, sekulako pagotxa izan da, hainbat bertsolari-jenero ezberdin gozatzeko aukera izan baitute ia asteburuero. Lehen

faseko bertso afarrietan ehun, ehun eta berrogeita hamar lagun inguru elkartu ziren herri bakoitzean. «Petit comité» bihurtu ziren saioak, lagunartean aritzeko politak. Ondoren aretoetara egin zuen jauzi txapelketak eta espero baino askoz entzule gutxiago inguratu zen. Baina kanporaketak aurrera joan ahala txapelketak irabazi duen ikusminarekin eta egindako publizitate lanari esker, berriro aretoak bete dira. Batipat gero eta gorago geratzen ari ziren herrietako zaletuz. Baina badira entzule batzuk, berdin zaienak zein saio den edo nork abesten duen. Publikoko aurpegi berrien artean izkututzen dira betiko bertso-eder-jaleen karikaturak. Bertso onekin oiloazala loratzen zaie. Goimailako kalitateko dosi txiki hori zainetaraino iritsi, eta puntu goren horretan zutitzen direnak ere badira, ikus argazkia.

ANTOLAKETA AUTOLAKET. Oholtzako fokopean bertsolarien jarduna da ikusten dena, baina hori ez da icebergaren gailurra baizik. Horren azpian antolakuntza oso bat dago, beti itzalpean geratu haren goiari eusten diona. Aurtengo txapelketak herri osora zabaldu du porteadore lana, Unai Agirre sherpa zutela. Talde bakoitzaren esku geratu da, lehen fasean batez ere, herri horretan jokatu zen kanporaketaren antolaketa ardura osoa. Batzuk euren bizkar hartu dute gaiak jarri eta ideiak biltzeko zama. Gaijartzaile gehienak berriak izan dira, eta lehen inpresioan gehien arritu dituen uste baino lan zailagoa dela izan da. Erniopeko gaijartzailetako bat den Urtzi Basterrikak zioenez «Ikusle garen aldetik zer gai jarri jakiten dugu, baina nola jarri ikasi dugu». Besteek epaileen pisua hartu dute beregain. Saioak iragarri eta kartelak pegatzeko lan likatsua ere egin dute beste batzuk. Afaria prestatu eta zerbitzen zikindu eta busti dira asko. Megafonia jarri eta frogatzen karaokea deskubritu du zenbaitek. Eta argazkiak ateratzeko, zein saioak kasetez eta bideoz grabatzeko begiak erne izan dituzte besteek. Honek balio izan du jende berria bertso mundura ekartzeko, eta bertso munduko jendea beste saltsatan aritzeko.

GENERAZIO KOKTAILA. Erreserbakoa eta urteko ardoaren nahasketak aho zapore gozoa utzi du. Berreskuratu dira bodegatik jendartera urtetan atera gabeko jeneroak. Txapelketetan ateratzeari utzi zioten Joxe Agirre, Txomin Garmendia,

Jon Sarasua... eta bertsosaietan kantatzeari berari utzitako Anatx, Olalde, Aizpurua, Goikolea... Bestalde, lehen aldiz Gipuzkoako txapelketara merkaturatu diren elementuak ere ezagun egin dira. Horien artean daude Mantxi, Julen, Imanol eta Nahikari zarautzarrak. Baita Azpeitiako Jokin edo Leire ere. Eta lehen saioa txapelketan egitera ausartu dira beste batzuk. Hala nola Hernaniko Ibon Miner edo Aretxabaletako Kike Dapena. Jauzi hau nekez emango zuten taldearen segurtasun sarea azpian izan ez balute. Honek kualitate ezberdinetako karta zabaldu du. Estilo gozoa, landua, zuria, gorria, zaharra, ozpindua, lehorra, punta puntakoa, merkezurrekoa... dastatu ahal izan dugu.

LIDERRAK PELOTOIAREN BILA.

Bertsolaritzaren osasunari txapelketak ekarri dion onurarik handiena dake. Herri bakoitzean bertsoaren munduan orbitan zebiltzan izar eta asteroideak batu ditu. Talde bakoitzean bildu dira gaijartzaile bana (gutxienez), epaile bana eta hiru bertsolari (gutxienez). Horiez gain, taldeko argazkian kabitzen ez diren botilero asko egon dira: zaletuak, elkarteetako sukaldariak... Entrenamenduak ez dira txantxetakoak izan: astero pare bat aldiz bildu dira talde gehienak. Normalki afaritan beroke-tak egin, eta ondoren jarri dute bere burua martxan. Gaijartzaileak izan dituzte manager, entrenamenduak zuzendu eta lana aginduz. Lehiaren aurreko egunetan irteera bat eginaz konzentratu direnak badira, edo

F. Irazustabarrena gaijartzailea

Zergatik hartu dute parte talde bakoitzak hautatutako epaileek?

Txapelketaren filosofiari jarraituz, pentsatu zen bertsolariez gain txapelketako beste multzoak ere bultzatzea behar zirela, eta herri bakoitzetik epaile bat sartu da. Talde iraunkorreko partaideak berriz aspaldi zebiltzan lanean, baina talde gisa oraintxe sendotu da.

Nola trebatu dira epaile berriak?

Hasieratik garbi genuen denekin ezin izango zela ikastaro osorik egin, asko zirelako. Zeukaten bertso eza-gutza zeukaten, eta horrekin erantzun beharko zioten bere lanari. Egin duguna izan da egin behar duten lanaz konsziente izaten saiatzea, eta bere lanak duen garrantzia zentratzea... Beste zati bat mekanika azaltzea izan da. Badago irizpide txosten bat, hori zabaldu, eta irizpide horien dudak argitu ditugu.

Zein da zure balorazioa?

Positiboa da hasieran markatu ziren helburuak betetzen direlako: jende berriak epaitzen du... Praktikan zuzen egin duten edo ez, subjektiboa da. Nik uste dut orokorrean jendeak konszienteki eta serio lan egin duela. Orain, asmatu duten edo ez, betiko eztabaida da, bai herrietako epaileen lana juzgatzerakoan, bai iraunkorrean...

Aurrera begira zer ekar lezake?

Epaileen eskaera ez da ikaragarria, txapelketetan bakarrik behar baitira. Baina badago asmoa talde iraunkor xamar bat sortzekoa, eskaerei erantzuteko, gaztetxoek txapelketarako eta abar ●

■ Saroi Jauregi Gai jartzailea

■ Nolaz sartu zara gai-jartzaile?

Ni kasualitatez sartu nintzen. Herriko bertso afari batzutan jarri izan ditut gaiak eta aurkeztu ere bai, baina bestela lehenengo aldia izan da. Zal-dibiko taldean Altzo Txiki ibili zen antolatzaile eta esan zidan gaiak jarri eta aurkezteko norbait behar zutela eta nigan pentsatu zutela. Gaiak bion artean elkartu eta aurkezpena moldatu genuen.

■ Nola moldatu dituzue gaiak?

Gai jartzaile talde iraunkor bat dago eta gero talde ezberdinetakoak biltzen ginen haiekin. Denen artean aportazioak bildu eta erredaktatzen joan gara saioz-saio, baina ardura gehienbat gure esku egon da.

■ Zer nolako esperientzia izan da, lehen aldia izateko?

Esperientzia ona izan da, urduritasun pixka bat ere sortu dit, baina nik uste polita izan dela. Esperientzia gustatu zait eta jarraitzeko asmoa ere badut, baina espero dut lasaiago hartzea, zeren eta bi hilabetetan, inoiz azaldu ez eta bat-batean Azpeitiako finala aurkeztu beharra... ●

txapelketarako entrenatzeko txapelketak antolatu dituztenak ere bai. Hau guztia ez da kanpora begira ikusten, aldageletan gertatzen da. Hala ere taldekanek ekarritako jokaldi polit batzuk ikusi ditugu txapelketan: Hernaniko Txisplau taldeak agurrak aprobetxatzen zituen erdi imno bihurtu zuen bere taldeko estrofatoa botatzeko. Zarauzko taldeak berriz, gai bati talde osoak kantatu behar izan zion lehen kanporaketan, eta hiru taldekideek beti buka-

ra berarekin bota zituzten bertsoak: «limosnatxo bat eskatuzten det /jainkoaren izenian.» Saioari originaltasun handia eman zion, eta taldeari batasun irudia.

Gaur arte bertsolari askok ez du herri bereko beste bertsolari eta zaleekin harreman askorik izan. Eta txapelketak batu eta elkarlanean jarri ditu. Hargatik, sortutako lagunarte giro hau da partehartzaile askok txapelketaz gorde duena.

LEHIARI LEIAL. Taldean jokatzek, hasiera batean afalosteko saioak antolatu izanak, eta abar. lehia kendu omen diote txapelketari. Helburu bakarra ongi pasa eta saio ona egitea bazen, berdin izango omen zitzaien aurrera jo edo atzera gelditzea. Baina ez horixe! Inork ez dio beste taldeari ezer erregalatu eta saio guztietan onena ematera irten dute. Arrazoiak garbi ditu Egañak: «Bat, entzulearekiko errespetuagatik, bestea, zure kideekiko errespetuagatik eta, hirugarrenik, geure burua ere maite dugulako pixka bat». Lehia gutxitu ez, eta gehitu egin duela ere uste du Irazuk: «Desafioa taldeari botatzeko errazagoa da, eta erronkan hastea: 'etorri, etorri, a zer egurra jasoko duzuen!' banaka egiten ez diren formulak dira, baina taldeak beste babes bat ematen du, eta publikoari ere beste korpus bat ematen dio hori egin ahal izateko». Tentsio altuko uneak ere bizi izan dira, Erniope eta Errezilen artean izan zen berdinketa kasu. Egia da taldean jarduteak pisua kendu diola norbanako lanari. Hau gazteek eskertu dute batez ere, Amaia Agirrek aitortu bezala, «justu babes puntu horrekin zure maila altuena emateko go-goarekin joaten zara. Baina maila pixka bat jaitsita ere, hainbeste bertso izanda eta lagunak babesarekin, ez duzu lurra hain errez jotzen, eta animoa handiagoa da. Niretzat taldearen babesa erabakiorra izan da. Gazteen ikuspegitik nik apustu garbia egiten dut taldekako jolas edo joko honen alde, bakarkakoaren alde baino».

Baina erantzukizunari berdin berdin eutsi diote, eta presioa arintzek gehiago arriskatu ahal izatea ere ekarri du. Irazu, behintzat, ez zegoen puntuak erregalatzeko: «Txapelketa taldeka da, baina taldeak aurrera egiten du taldekako bakoitzak ahal duen ondoen egiten badu, eta txapelketa honetan pasa ditut ordurik gehienak hiztegi errimatuaren aurrean. Billabonara ere buelta dexente egin ditugu, eta taula gainean ere ez gara ezer uztera joan».

BERRIKUNTZAK ARIKETETAN.

Txapelketetan orain arte jarri ez ziren lau ariketa jarri dira Herriarte Txapelketan. Lehen fasean gai orokor bat jarri eta taldeko hiru bertsolariak hiruna bertso bota behar izan zizkieten. Lan erraza izan da, hiru lagunak kantatzerako pentsatzeko denbora ematen baitzuen. Neurria libre utzi diete, eta nagusitu dena hamarrekiko handia izan da. Ariketa honek aukera ematen zien hiru taldekideei bide beretik jotzeko, edo elkarri aurka egiteko, zein besteen arrazoiei erantzuteko.

Lehen faseko ariketa berri deigarriena puntukakoa izan da eta finalean ez beste saio guztietan errepikatu da. Talde bakoitzetik batek kantatu du eta gaia emanda nahi adina luze jardun dute. Itxuraz ariketak sinplea badirudi ere, bi bertsolariak elkarriketa batera lotzen ditu, eta zaila da puntu bakarrean nor bere paperean sartu eta arrazoiak garatzea. Puntukako saio batean luzitzeko bi bertsolariak jardun behar dute ongi, batek bidea ireki eta besteak jarraitzen asmatu behar baitu. Taldeak, berriz, ez dira ausartu ariketa honi garrantzia eman eta luzitzera. Horregatik, sarri ez dira aritu puntuka ondoen moldatzen direnak, edo gogo gehien zutenak, beste ariketetan kantatu nahi ez zutenak baizik.

Bigarren eta hirugarren faseetan ofiziala launa kopla botatzeko ariketari erantzun behar izan diote. Saioa bizitzeko aukera ematen zuen, baina horretarako bixi-bixi

jardun behar. Bertsolari askori kostea egin zaio ariketa honen eritmoari eusten eta ideia kolpe motzean botatzen.

Finalaurrekoetan, kartzelako lana izan da berezia: hitz bat eman, eta lehen taldekideak hitz horren alde abestu behar zuen, besteak kontra, eta hirugarrenak erdi-bidea jorratu. Ariketa honen zailtasuna, bi muturrak aintzakotzat hartuz erdi-bideko ikuspegia sortzean datza, eta hori lortzeko ezinbestekoa da hitzaren aldeko zein kontrako ikuspegiak muturreraino eramatea, bestela hiru ikuspegiak nahastu eta erdi-bidean batzeko harriskua baitago.

BERTSORAKO INBERTSIO. Txapelketa honek lortu du herrian bertsoaren hotsak zakurrak dantzan jartzea. Entzulea inguratu eta bertsoarekin tratuan jartzea. Honek aurrera begira azpiegitura sortzen du herrian beste bertsomerkatu edo bertso saio mota ezberdin batzuk egiteko. Eta herri batzutan (Zarautzen, esaterako) lehen-dik zeuden azpiegiturak sendotzen ditu. Alegia, bihar edo etzi herrian bertsomerkatu egoki bat antolatuz gero, kontsumitzailerik faltako ez denaren ziurtasuna. Txapelketa aurrera ateratzeko talde bana bildu da herriero, eta beraz hauen esku dago gerora beste proiektu batzuk martxan jartzea. Dagoeneko ikusi dira batzuk: Arrasaten izan zen bertso saiorako txapelketako gajjartzaile taldeak prestatu zituen ariketak. Hernaniarrek txapelketako eskarmentua gutxi ez dutela, ohorea mendeakatzeko Txirritaren kumeek desafioa bota diote Txapelketa irabazi duen taldeari, eta beraz, egiazko finala abenduaren 25ean jokatuko da. Horratx non ez den txapelketa finala izan, balizko dinamika askoren abiapuntu baino. Bertsolaritzako sistema berriek nondik joko duten iradokitzen duen argi izpi bat izan daiteke txapelketa. Gaur arteko sistema kanpoko nagusiek antolatutako saioetara bertsolari kualifikatuenak ordu extrak sartzea joatea izan da. Aurrera

■ Zofoak beleari zuri

Txapelketa honetan hiru belau-naldi mikrofono beretik aritu dira kantari. Hasiera batean zahar eta gazteak ondo uztartuko ziren kezka izan arren, denak eroso sentitu dira elkarrekin taldean zein saioetan.

Txomin Garmendia:

«Txapelketak eman duena da gaztediak jende aurrera azaltzeko egokiera, jendeak eta herriak ezagutzea. Nik, adibidez, Andoni Egaña nola ez nuen bada ezagutuko, baina bere lagunak ez nituen ezagutzen, eta beste gazte askorekin horixe gertatu zait. Hori alderdi on bat da. Hain partaide ugari txapelketarik ez da behin ere izan, nire gogoan behintzat. Gazteria ezagutzeko izan da batipat, baina badirudi txapelketa honi esker zaharron izena ere komunikabide guztietan dabilela».

Ainhua Agirreazaldegi:

«Esperientzia dutenekin aritzeak ilusioa egiten du. Haien ondoan kantuan ari garenean gazteok ere hazi egiten gara, eta ikasteko aukera ona da. Gainera afaritan edo hizketan kontatzen dituzten kontuak ere beti dira aberasgarri».

Aitor Usandizaga:

«Aukera eder bat izan da elkarrekin bildu eta geure giroan kantatzeko. Hasieran planteatu zen

bezala gazteei aukera eman zaiela egia da, baina behin aurrera iritsita konpromiso handia dela iruditzen zait».

J.M Irazu:

«Gozatu ederra hartu dut, formula oso polita iruditzen zaidalako, lortu diren harremanak eta giroa ederrak izan direlako, eta erakutsi duelako ez duela beste inongo txapelketaren inbidiarik».

Iñigo Manzísidor «Mantxi»:

«Plazaz plaza ez gabiltzan gazteak orain arte ibili gara aukera bat eskatzen konsagratuekin kantatzeko, jendeak kontuan hartuko dituen saio eta egoera batzutan kantatzeko. Txapelketaren formula horrek eman digun laguntza hain zuzen eskatzen ari ginen hori izan da».

Andoni Egaña:

«Disfrutatu egin dut, batez ere entrenatzen eta gazteekin». ●

begira jende multzo zabalagoari ireki zaio bertso ustiaketan parte hartzeko aukera. Txapelketak batu dituen taldeen esku dago herriko merkatuari begira bideratzea bere jarduna. Kooperatiben antzeko, taldeak

hartzea saioak antolatzeko ekimena eta taldeak ateratzea etekina bertsoaren jardunari. Zergatik ez ausartu? Txapelketako hasierako saioen ardura taldeengain geratu zen, eta bapo atera ziren. Bertsolaritzako txanponetan aurpegi berri asko irteten da, baina hauek merkaturatzen ez badira, ez dute limosnatarako besterik balio. Sistema berriak ekarriko du aukera gehiago herriko txanpon edo bertsolariak plazaratzeko. Bertsolari gazteak lan eskaintzaren zain egon beharrean, bere merkatu eta proiektu propioak sortzen jarriko baititu. Ekonomian ez bezala bertsolaritzan posible da merkatu txikiak handiekin lehiatzea, baita bi merkatuak uztartzea ere ●

Kultura, arima duen industria

Kultura ez da Euskal Herrian, tradizionaliki, ekonomi motore izan, baina hamarkada honetan erabat aldatu da egoera hori. Erakus-tokiak, museoak, argitalpenak, bertsolari-tza, musika, euskalgintza eta abarrak enpre-sak, lanpostuak eta kapitalak sortarazten ari dira eta une honetan euskal kulturak hartu duen pisua bistakoa da.

Prozesu hau gertatzen ari den neurrian, kultur munduko gero eta pertsona gehiagok kulturak industria klasikoak duen tratamendu bera eduki dezala eskatzen dio adminis-trazioari. Eskaera honek ezta-baida ugari eragiten du adminis-trazio eta kultur agenteen artean eta askotan tentsio gogorra eka-rrri ere. Arestian esan bezala, kultur agenteek industri trataera eskatzen diote administrazioari eta honek kultur enpresek indus-triakoez dituzten baldintzak be-tetzea eskatzen du; besteak bes-te, merkatuan lehiatzea, pro-dukтуetan eta produkzioan kali-tate-arauak ezartzea eta tekno-logia berrietan inbertitzea.

EUROPAKO Batasunak di-tuen programetan ere gero eta leku nabariagoa dute hizkuntz teknologiek eta informazio-teknologiek, eta duten trataera in-dustria klasikoarenaren berdina da. Urte asko daramat kultur enpresa desberdinetan lan egiten eta gertutik bizi izan ditut kultur munduko aldarrikapenak, ho-rien artean industria klasikoare-kiko homologazioarena ere.

Merkatuan lehiatzea, kalitate-sistemak aplikatzea eta tek-nologia berrietan murgiltzea ezinbesteko baldintzak dira euskal kultur enpresek iraungo badute. Baina, merkatuaz ari garenean, konturatzen al gara zein den euskal merkatuaren

dimentsioa? Eta kalitateaz edota teknologia berrien inple-mentazioaz ari garenean, kontuan izan al dugu euskal kultur enpresen baliabide ekonomiko eta pertsonalen maila?

Bestalde, Euskal Herriko kultur eragileen artean, tradi-zionaliki, iraupenaren kultura oso zabalduta dago eta hau Euskal Herriak jasan duen eta jasaten ari den zapalkuntza orokorraren ondorioa da. Aitaren etxea defendatzen ikasi dugu eta horretarako, batez ere, arima jarri dugu. Eragiteko modu horrek gaurdaino bizirik irautea ekarri du, baina, aldi berean, batetik norberarena ez denaren aurrean mesfidantza eta bestetik, sortutako erakun-deen aparatu bihurtzea askotan.

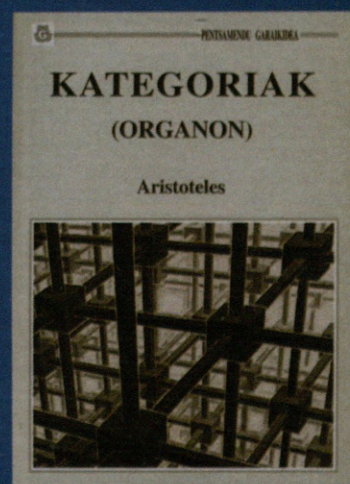
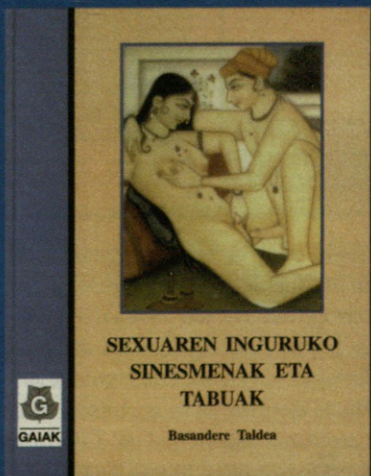
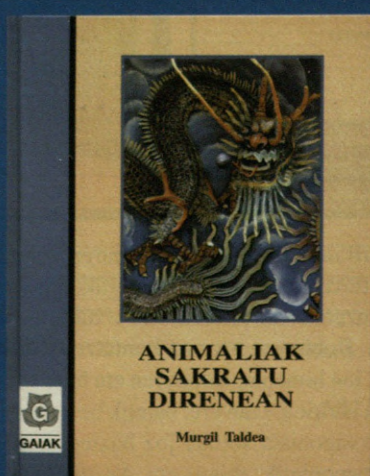
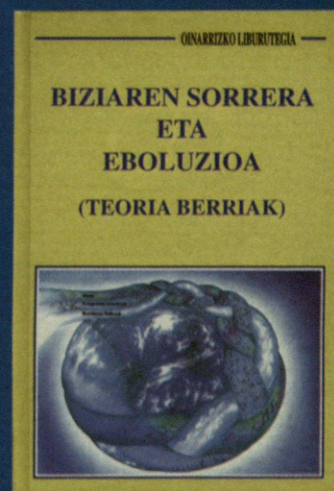
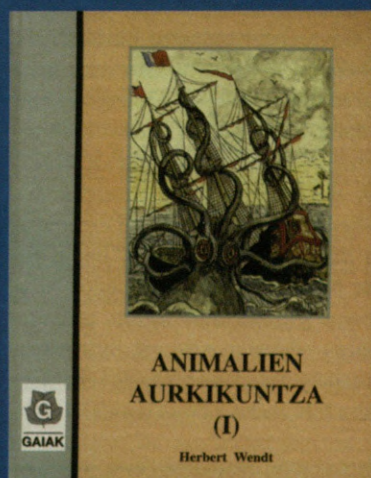
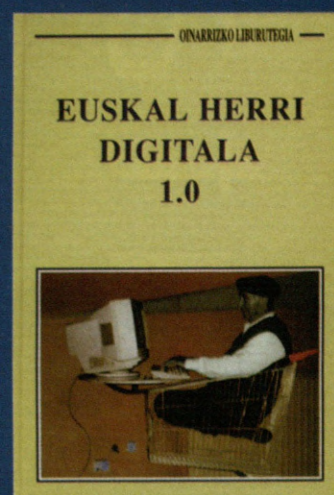
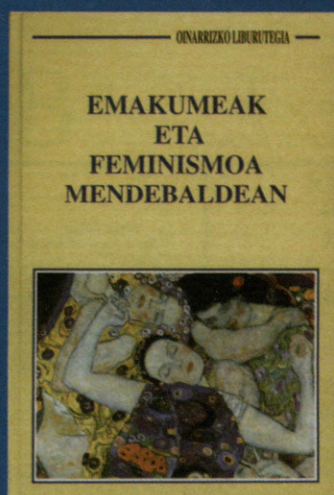
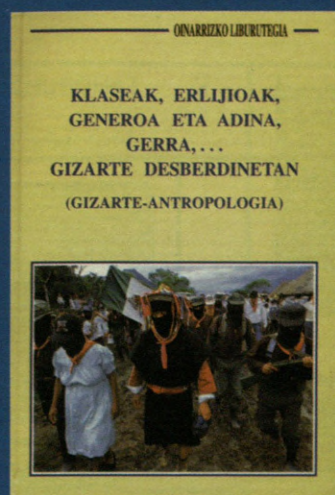

Joserra Aizpurua
Industri ingeniaria

"Aitaren etxea defendatzen ikasi dugu eta horretarako, batez ere, arima jarri dugu. Eragiteko modu horrek gaurdaino bizirik irautea ekarri du, baina, aldi berean, batetik norberarena ez denaren aurrean mesfidantza eta bestetik, sortutako erakundeen aparatu bihurtzea askotan"

INDUSTRIA klasikoan en-presak desagertzen dira, berriak sortzen dira, behin-behineko edo behin-betiko elkarketak egunero ikusten ditugu, gero eta zuzendari gehiagok aldatzen du lanpostua, produktu eta prozesu industrial berriak etenik gabe sortzen dira eta abar. Euskal kultur enpresak saiatzten dira arestian aipatu il-doan gauzak egiten, baina oso gu-txitan lortzen dira emaitzak eta gainera pertsonen arteko harre-manak oso kaltetuta geratzen dira gehienetan; gure arteko lehia gehienetan interes ilunen arabera baldintzetan murgiltzen da; beste enpresa batekin proiektu batean elkartzen garenean, ahalik eta gutxien jarri eta ahalik eta gehien ateratzea izaten da gure helburua, eta honela zerrenda luze bat osa-tuko nuke.

Dena den, munduak jarriko digun kortsea ikusita, euskal kul-turak industrializaziorako bidean jarraitu beharko du eta bide horretan eragile izango direnak arima duen industriaren funtzionamendu-arauak ezartzen saiatuko dira. Posible izango al da? ●

GAIK

Kultura Euskaraz.
Eguberrietako oparirik ederrena!
ARGITALDARIA

Astia Hartuta

L I B U R U A K

**BIZITZAREN
OIHANEAN
GALDURIK***Iñaki Zubeldia*Ibaizabal
108 orrialde
910 pta.*Bizitzaren oihanean
galdurik***AMODIOZKO
POEMAK***Xabier Hiriart*Hiria
127 orrialde

Euskaldun bat Marten» lana idatzi zuenetik asko dira Iñaki Zubeldia ikaztegieta-rrak haur eta gazteentzat idatzitako ipuin eta liburuak. Gazteei zuzenduriko Ekin sail honetan ere lehenago «Nire aita ezin izan nuen salbatu» liburua argitaratua du. Oraingoan hiru istoriorekin dator Zubeldia: «Erromatarren esklabo», «Bizitzak harrapatu nau» eta «Kolorezko aingeruak ere badira». Hiru istorioek testuinguru desberdinak dituzte —bata erromatarren garaian dago kokatua, bestea, duela hamarkada pare bateko Tuteran, gaur egun hiru-garrena—, baina guztiek dute lotura, protagonistak bizitzaren oihanean galdurik ibiliko baitira. Gutxien espero dutenean bizitzeko abentura ederra tragedia bihurtuko zaie pertsonaiei ●

Kriseilutik sorturiko Hiria argialetxe berriak, beste lan batzuren artean, hainbat antologia kaleratu du. Honako honetan euskarazko amodiozko poemak bildu ditu Xabier Hiriartek. Antzinako erromantzeetatik egungo poeten emaitzetara, «Undurain anderiaren kanta»tik Xabier Leteren «Zugan» olerrira, 70etik gora alek osatzen du antologia. Etxepareren «Amorosen partitzia» eta «Emazten fabore» topatuko ditu bertan irakurleak, baita Oihenarten «Margarita», «Nik ez dut ehor maite zu beizi» eta beste hainbat ere. Besteak beste, Lauaxeta, Etxahun, Bilintx, Iparragirre, Elissanburu, Zaitegi, Mirande, Sarriónandia, Patxi Zabaleta eta Itxaro Bordaren poemak ere daude irakurgai ●

**BESTE
JOSTUNTXXOA***M. Teresa Aretzaga*Giltza
156 orrialde
795 pta.**BOBBYREN
HAUSPOA***Garikoitz
Berasaluze*Ibaizabal
71 orrialde
1.000 pta.

Bada ipuin ezagun bat protagonistatzat jostun bat duena, urruneko erresuma bateko errege bihurtu zen jostunarena hain zuzen. Maria Teresa Aretzagak idatzi eta Juan Ramon Madariagak euskaratu duen ipuin honetako protagonista ere jostuna da eta handik hurbileko beste erresuma batean bizi da. Liburuko narratzaileak beste jostuntxo horren irudia ikusi eta neskato batek istorio bitxia kontatuko dio, jostuntxoaren beste istorioa. Gure jostuntxoak hainbat abentura eta arrisku biziko ditu eta ibilbide horretan beldurraren balioa ezagutuko du, baita printzesa baten maitasuna lortu ere. Montserrat Tobellaren koloretako irudiz daude hornituak bai azala eta bai testua ●

Garikoitz Berasaluze gaztearen eskutik etorri da 8 urtetik aurrerako haurrei zuzenduriko Matxinsalto bildumaren ale berria. Bobbyren istorioa kontatzen du Berasaluzek lan honetan, Bobbyren eta bere esku-soinuaren istorioa. Izan ere, batetik bestera ibili ohi da protagonista soinuaz joz bazterrak alaitzen. Liverpooletik abiatu eta Amsterdamera joango da Bobby. Hemendik Erromara eta Erromatik Parisa. Azkenean Euskal Herriari ere bisita egingo dio gazteak eta Bilbo eta Zarauzko kaleetan arituko da jo eta jo. Inma Mendiola eta Estibalitz Urangarenak dira irudiak eta bilduma honetan ohikoa denez hainbat ariketa proposatzen da amaieran ●

CHURCHILL

Joseba Arruti

Elkarlanean

154 orrialde

1.300 pta.

Biografiak bildumaren 12. alerako Winston Churchill britainiarren bizitza bildu du Joseba Arruti «Euskaldunon Egunkaria»ko kazetari gernikarrak. Salbatzailatzat dugu Churchill, Europa eta mundua Hitlerren mehatxupetik salbatu zituen gizontzat. Baina horretaz gain, eta horrek izan zuen garrantzia ukatu gabe, beste hainbat gauza ere egin zuen eta beste hainbat

alderditatik ere aztertu daiteke bere irudia. Ramon Labaienek Liburuaren azalean esaten duenez, «ez da erraza Churchill bezalako pertsonaia konplexu bat ulertzea». Horregatik, Arrutik bere alderdi desberdinak agertzen dizkigu: politikaria, militarra, kazetaria, historialaria, idazlea —ez da ahaztu behar literaturako Nobel saria ere jaso zuela—, artista... ●

«Oso pertsonaia kontraesankorra da Churchill»

Winston Churchillen biografia hau zure lehen liburua da. Nola sartu zinen proiektu honetan?

Betidanik gustatu izan zait biografiak irakurtzea. Asko ikasten da biografiak irakurritz. Gainera historia zaletasuna ere badut. Horregatik hainbat pertsonaia historikorekin zerrenda osatu nuen eta, gero, argitaletxearekin adostu nuen Churchillen biografia egitea.

■ **Zenbateraino ezagutzen zenuen orduan?**

II. Mundu Gerrako Churchill hura ezagutzen nuen, gehienei gertatzen zaien bezala. Ezustekoa hartu nuen II. Mundu Gerra aurreko eta osteko Churchill ezagutzean, gerra aurrekoa batez ere. Churchillen gaztaroa —I. Mundu Gerrako garaia, politika munduan hasi zenekoa— garai ezezagunena eta interesgarriena egin zait eta irakurlearentzat ere hala izango da seguruenik. Jendeak ez daki benetan Churchillek zernolako garrantzi historikoa duen. Be-launaldi berriek uste dute EEBBak izan zirela Hitler garaitu zutenak eta ez dute gogoan lehen unean Churchillek, sekulako adorea erakutsiz, egin ziola aurre Hitlerren Alemaniari.

■ **Zein bibliografia erabili duzu?**

Alde batetik, Churchillen beraren inguruko lanak irakurri ditut. Bigarrenik, Erresuma Ba-

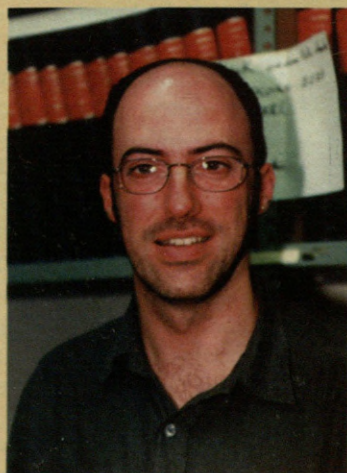
tuko historiaren inguruan ere aritu naiz. Azkenik, bi Mundu Gerrak ere aztertu ditut.

■ **Churchillen garrantzia historikoa aipatu duzu. Baina akatsik ere izango zuen, ezta?**

Bere alderdi negatiboak dira gutxien ezagutzen direnak. Sekulako garrantzia izan zuen, baina pertsona bat zen, azken finean. I. Mundu Gerran, adibidez, aliatuak Dardaneloetan sartzeko apustua egin zuen eta porrota izan zen hura. Dimisioa eskatu behar izan zuen. Oso pertsona azkarra zela esaten da, baina oso ikasle txarra izan zen —bere aitak une batez guztiz normala ez zela ere pentsatu zuen—. Familia kontuetan ere ez zen ondo ibili: semearekin arazo handiak izan zituen eta alaba batek bere buruaz beste egin zuen. Politika munduan ere akats ugari egin zuen. Oso pertsonaia kontraesankorra da Churchill.

■ **Estreinako liburua kalean duzula, ba al duzu beste proiekturik?**

Bigarren biografia prestatzen ari naiz Stalinen inguruan. Erronka pertsonala da niretzat eta berez hori nuen nik lehen proiektua. Churchill kontrakoa gertatu da Stalinekin: oso irudi ezkorra iritsi zaigu. Gainera, nazioarteko kronika periodistiko bat egiteko asmoa dut eta nobela bat ere badabilkit bueltaka ●

■ Joseba Arruti
Winston Churchill
biografia argitaratu du.

LENTE PROGRESIBOAK
3 punturen arteko distantziarik erosoena

urruti

tarteko distantzia

hurbil

Edozein distantziatar ongi ikus dezazun, MULTIOPTICASen irtenbiderik onena dugu. INDO beturreko progresiboak. Erosak eta eraginkorrak. Ikusmen nekatus ahanzt dezazun. Gainera, gure MULTIOPTICAS txartelarekin ordainketa hiru hilabete erosotan egin ahal izango duzu inolako gainkargurik gabe. Eta Travel Club puntuak tortu ahal izango dituzu. Dei ezazu 900 34 35 36 telefonora eta informazio gehiago emango dizugu. INDO DISTANTZIA GUZTIAK BETAURREKO BAKARREAN

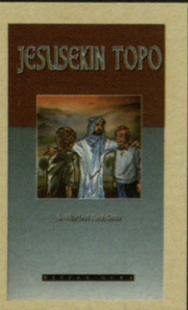
ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN

Hernani, 4 - DONOSTIA

JESUSEKIN TOPO

A. Martzel
Andrinua

Ibaizabal
248 orrialde
965 pta.

Ibaizabal etxearen Bizian Gora saileko liburu honen egileak, A. Martzel Andrinuak, horrela dio lanaren sarreran: «Gaurko kristauok dotrina gehiegi dugu eta esperientzia gutxiegi sinesmen-bidean». Esperientzia horiek bultzatzea du helburu gazteei zuzenduta dagoen liburu honek, hots, gazteak Jesusekin topo egitera gonbidatzen ditu. Horretarako egileak Jesusen bizitzaren inguruko ia 50 pasarte bildu ditu. Ondoren, pasarte horietako bakoitzak gaur egun nola eragiten duen ere azaltzen da liburuan. Azkenik, gaiaren inguruko otoi bat proposatzen du, baita hainbat bertso ere ●

OLENTZERO

Erretereria Musikal
eta Ereintza
Elkartea

IZ

Eguberrietarako diskoa da hau, bere izenburuak garbi esaten duen bezala. Erretereria Musikal eta Ereintza Elkartek bultzatutako proiektua dugu, IZ disketxearen eskutik argitaratu dena.

Alberto Santos Eizagirren gidaritzapean talde ugariak parte hartu du gabon kanten bilduma honetan: Ereintzako Koru Herrikoia, Erretereria Musikaleko Orkestra, Musika Kultur Elkarteko Banda, Erretereria Musikaleko Akordeoi Taldea, Ereintza Txistu Taldea, Erretereria Musi-

kaleko Banda, Perkusio Taldea eta Trikitixa Taldea.

IZk Amasan duen estudioan izan zen grabatua lan hau. Lehen aipatu bezala, Alberto Santos produkzioan aritu zen eta soinu ingeniari lanetan, aldiz, Mikel Fernandez.

Orotara 17 gabon kanta bildu dituzte diskoan, ia denak aski ezagunak. «Olenzero» kantak ematen dio hasiera eta izenburua diskoari.

Ondoren datoz «Hator hator», «Aintza zeruan», «Birjiña maite», «Aintzaldut aingeruak», «Belenera», «Haur eder baten bila», «Mesias sarritan», «Arin kristauak», «Gabon gaua», «Artzaiak Belenen», «Atozte kristauak», «Izar eder bat degu», «Oi Bethlehem!», «Arkume eta gaztakin», «Gau erdian soinua» eta bildumari amaiera ematen dion «Poz eta baita». Gehienak herrikoiak dira, baina hor dira baita ere Lekuona, Ercilla, Olaizola, Lavilla edo Gruberek konposatutakoak ere ●

Herri Irratia
RADIO POPULAR
www.herri-irratia.com

GASTEIZ
FM 98

LOIOLA
FM 99.8

DONOSTIA
OM 1224

URTEETAN EUSKAL HERRIA GURE UHINETAN

BILBO urtarilaren
2ra arte
Erakusketa
Euskal Herrian
Euskarazen
"Euskararen tunela"
erakusketa argigarria,
non afitxak eta ohiko
azalpenez gain, ikus-
entzunezkoak ere
baliatu dituzten.
Bilboko Erakustazoka

BILBO abenduak 27
Kontzertua
Rock gau itzela Berri
Txarrak lekunberriaren
punk-rock garaikidea
eta PiLT mungiatarren
metal berriarekin.
Euskadi Gaztearen
eskutik. Doako sarrera.
Kafe Antzokia
20:30

GASTEIZ urtarilaren 2ra
arte
Pintura erakusketa
Jaime Vicario durangarraren
oleo ikusgarri bezain
ezohikoak patxadaz
behatzeko aukera.
Hegoalde Gizarte Etxea

ELGOIBAR abenduak 31
Gabon zabarretako azoka
Egunean zehar, barazki, fruitu
eta gazta erakusketa, lehiaketa
eta salmenta egingo da.
Arratsaldean berriz, dantza
ikuskizuna izango da eta
Parroki abesbatza kalez kale
ibiliko da.
8:30etatik aurrera

DONOSTIA abenduak 28
Pailazoak
Takolo, Pirritx eta Porrotxek
"Plisti plasta" beren azken
ikuskizun bihurria aurkeztuko
dute.
Sarrera: 500 pezeta
Atergorrieta ikastetxe publikoa
11:00 eta 18:00

BAIONA abenduak 23
Zirkoa
"Mugak salto" zirkoak
emankizun txundigarria
ematen du, Euskal Herrian
gaindi egiten ari den bere
birarekin jarraiki.
Lauga Aretoa
18:30

DONOSTIA abenduak 30
Antzerkia
Markelñe antzerki talde
berritzaileak haurrei
begirako "Kartoibitaka"
bere azken lana antzaratuko
du. Sarrerak: 250 pezeta.
Casares Kultur Etxea
18:30

GIJÓN abenduak 30
Bertsotegia
Andoni Egaña, Xabier
Amuriza, J.M. Itazu, Arkaitz
Ugartetxea ariko dira;
gaijartzaileak berriz, Josu
Goikoetxea.
San Agustín aretoa
21:30

USURBIL abenduak 31
Urte zabarreko festa
Goizeko hamarretan hasiko
da festa azokarekin. Eguerdia
partean aitzolariak,
harrijasotzaileak eta idi-
dema ere izango dira
ikusgai. Arratsaldeko
17:00etan berriz, Egaña eta
Penagarikano bertsolariek
"Upeletan erronka"
ikuskizuna eskainiko dute.
Laxok-eko dantzari eta
Ansorregi eta Larrañaga
trikitilariekin batera. Eta
gaurdiko txalapartaz
lagundutako kanpaikaden
ondoren, Izotz taldea izango
da frontoian.
Egun eta gau guztian zehar

BERRIOZAR abenduak 25
Kontzertua
Su ta Gar eta Joxe Ripiau.
Eibartar tximaluzeen heavy
bikaina eta Jabier eta Iñigo
Muguruza anaiei doinu
karibearrak, nor baino nor.
Pilotalekua

Agendarako deialdiak hogei egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Argitarapen honen edizioiko laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora:

kutxa

fundazioa
fundación

Berrien apar hutsa baino gehiago edan nahi dutenen saioa da «Mundo hoy». Mirentxu Purroyk zuzendurik, igandero ematen dute ETB-2an, 13:30etan hasita. Dokumentalen sekretutxoak ongi ezagutzen ditu Mirentxuk, ikerkuntza kazetaritzan oinarritu bere lanek erakusten duten bezala.

APARRAREN AZPIAN MURGILDUZ

■ Argazkian, Mirentxu Purroy «Mundo hoy»eko erreportaje baten kokalekua adierazten.

Zorioneko fitxaketa ETBk egin duena. Egiatzale bezain zehatzak baitira Mirentxuren lanak. Telebista bateko informatiboek behar duten berma hain zuzen, sona eta begirunea erdiesteko. Kazetari trebatua dugu iruindarra, «Punto y hora» eta «Egin»eko zuzendaria izan eta gero New Yorkeko NYU eta Columbia unibertsitateetan zinema ikasi baitzuen. Ikasbide argia atera zuen handik: fikzioa egiteko ere ikerkuntza behar beharrezkoa dela lan hori sinesgarri izango bada. Zer esanik ez dokumentalgintzan. Ongi baliatu zen horretaz «Denboraren giblean» film gogoangarri hura egiteko. Orain, esku artean zenbait egitasmo ukanda ere, «Mundo Hoy» saioak xurgatzen dio

denbora gehien. Xede nagusia, ikerkuntza kazetaritzako erreportaje bat astero eskaintzea da, gaurkotatua duen gai bati buruzko gakoak azalerazteko eta, bidenabar, zer pentsatua eman diezagun. «Izan ere, makina bat gai dago eguneroko bizitzaren zurrunbiloak irensten duena.

■ **«Albisteak ziztu bizian eman ahala, inor gutxi arduratzen da berri horien iturburua zein den arakatzear»**

Informatiboetatik hasita, albistea sortu ahala, horren berri ematen da ziztu bizian, eta inor gutxi arduratzen da berri horren iturburua zein den arakatzear. Hain zuzen, zerbait gertatu bada, sorburu bat duelako izan da. Gure eginkizuna beraz, oraina

argitzen duten aurrekariak ematea da jakinaren gainean egon nahi duen ororentzat. Estatu osoan egunkari gehien irakurtzen den herrialdea Euskal Herria izanik (%57 Espainiako %35aren ondoan), jendeak biziki eskertzen du gertakari edo gatazka baten giblean dauden koskak erreportaje hauen bidez islatzea» diosku Mirentxuk. Gisa honetan gainera, ikusleak kontsumo gordin, kirol gaindosi, txutxumutxu eta bestelako «opio» hordialdietatik esnaraztea lortzen da, ordu bezetaz sikiera.

Aktualitatearen irizpidea darabilte atzerrian egin saioak hautatzeko tenorean, beti ere jendearentzako interesgarriak izango direlakoan. «Palestina adibidez, otsailean erabaki behar dute burujabe bihurtu ala ez. Ba, gure gain dago

zein telebistek jorratu duten gai hori jakin eta horien artean gure ustez onena dena aukeratzea ETBk eros dezan Gurutze Lizarralde ekoizlearen bidez». Horren harira, dokumentalgintzan BBC izan da beti kalitatearen ikurra, 50 urtetik gorako eskarmentua duela. Azkenaldian aldiz, Danimarka, Norvegia, Zeelanda Berria, Frantzia eta Alemaniako telebista zenbait lan txukunak ari dira egiten, ikerkuntza talde onak baitituzte. Halaxe, datozen asteek begira, erreportaje anitzak taxutu dituzte, hala nola, hilaren 30ean eta ia 70 urteren buruan yankiek Panamatik alde egingo dute, kanala panamarrei behin betiko utziz. Horren inguruko saioa izango da ikusgai. Urtarrilaren 2rako osterara, zerbait leunagoa lotu dute, «Primera luna» izeneko

lana, Txinan Gabonak eta Urte berria nola ospatzen diren erakutsiko diguna, hango ohitura eta errituen bitartez. Era berean, laster ikusteko moduan izango dugun beste erreportajeak Ekialdeko Timorren gertatu konspirazioari helduko dio.

IRITZIA SINATUA BETI. Mirentxurekin mintzatuz, beharrezkoa deritzogu dokumentala eta erreportajearen arteko aldeak azaltzeari, jendeak biak nahasteko joera izaten baitu. «*Erreportajeak berri bati lekukotasun bat eransten dion bitartean, dokumentalak datuak kronologikoki ematen ditu: aurrekariak, ondorioak, protagonistak eta baita aurkariak ere, ikuspegi globala osatu arte. Dokumentalaren barruan aldaera guztiak sartzen ahal dira: elkarrizketa, erreportajea, kronika, iritziak...; askoz orekatuagoa da*». Dokumentalak errealitatea osorik atzeman ote dezakeen galdetuta, «*egiten duten pertsonen baitan dago hori; albistearen profesional bati gertaerak distantzia batetik ikus ditzala eskatu behar zaio, objetibotasun horren izenean datu eta lekukotasunak bil ditzan. Gainontzekoa, iritzi emaileen esku dago, nahiz eta zuk galderak modu batera bideratu. Azken finean, iritziak sinatua joan behar du norengandik datorren jakin dezagun*». Mirentxuren ustez lagungarri izaten da halaber, jazoeren fikziozko berritze bat egitea ikusleak giro daitezen, «*dena den, beti azpimarratu behar duzu gertaeren fikziozko berritze bat dela*».

Lasa eta Zabalen hilketa argitzeko epaiketa hasia dela, Mirentxuk duela bi urte egin erreportaje berezia eman dute berriki, Jaime Otamendi Informatiboetako buruak hala aginduta. «*Lan hau egitea bereziki hunkigarria izan zen niretzat, are gehiago*

■ Hurrengo saioan Panamako kanaletik EEBBen alde egitea izango dute hizpide.

milaka egunkari eta artxibo irudietan behatu eta gero. Lanean nire jokamolde etikoa jarraitzen dut, eta ez dit sekula inork ezer zentsuratu. Ildo horretan, erailketa lazgarri haien ondoren, Ertzaintzaren jokabidea aireportuan eta ondorengo erasoak hilerrian familiakoen kontra ulertezina

irudiak ikusita ez dago zalantza izpirik Ertzaintzaren basakeriaz».

Balizko elkarrizketatuak limurtzeko, haien iritziak jasotzea funtsezkoa dela esaten die, dokumentala herren geratuko dela bestela. «*Alde horretatik zortea izan dut. Lasa eta Zabalen inguruko lanean adibidez, Gordillo fiskalari ea galderak aurretik igortzea nahi zuen galdegin nion, eta berak ezetz, ez zuela behar*». Maiz, protagonistak emaitzarekin ados egon ezean, errazena kazetariari errua botatzea izaten denez, «*hori dela eta, elkarrizketarekin solastatzen naizenean, grabagailua eta apunteak erabiltzeaz aparte, paper bat sinarazten diet adierazi dutena haiek esana dela egiazta dezaten*» ●

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

■ “Elkarrizketarekin mintzatzean, paper bat sinarazten diet adierazi dutena haiek esana dela egiaztatzeko”

izan zen. Hori ez da demokrazia batean gertatzen, hilkutxa horien barruan zer zegoen ez zekitela ehorztea ere! Garai hartan, Atutxa Ertzaintzaren alde agertu zen; ba, orain jakingo duzu zer den historiara pasatzea. Hain zuzen, aitzakiak aitzaki,

T x o r i B a t e k E s a n D i g u

■ PASTEL DIGITALA JOKOAN FRANTZIAN

Telebistako erregeak, TF1, France TV, M6 eta Canal+ aiduru daude, Hain zuzen, gobernuak oraindik deus erabaki ez badu ere, litekeena da kate digital berrien diru iturri nagusia publizitate edo abonamendu bidez izan beharrean, doan izatea. Britainia Handian aldiz, abonamenduaren aldeko apustua egin dute, 500.000 etxebizitzetara helduz ●

■ TELE 5EKO EGOITZA BERRIA MARTXORAKO

Mugimendua nabari da telebista pribatuetan. Lurreldeko deskonexioak indartzeko asmoz, Atlas Pais Vasco Galdakaoko K2000 estudioak utzi eta Correo taldea Bilboko erdigunean eraikitzen ari den egoitzan kokatuko da. Antza, Tele 5eko akzioduna den Correo taldeak telebista lokal bat sortzeko asmoa ere badu ●

■ «BARREBUS» URTARRILEAN HASIKO DA

Ixiar Oreja izango da ume nahiz gurasoei begira egindako saio honen aurkezlea. Itxura batean, tiradizoa du haurren artean. Halaxe, Kike Amonarriz zuzendari lanetan dela, igandero Txirri, Mirri eta Txiribiton pailazoak «Barrebus»era igo eta herriz herri ibiliko dira, lehiaketa eta jokoen bitartez herrikoen parte hartzea bultzatuz ●

Makurreriak egiten segitzen du Nafarroako Gobernuak. Oraingo aitzakia, Net21 irrattia 105.6 frekuentzian emititzen hasia izan da, Eguzki irrattia itzalean baino ilunpetan utziz.

IKARO: EZ HURBILDU EGUZKIRA

Lumaz eta argizariz egindako hegoen bidez, Kretako labirintotik alde egitea lortu zuen Ikarok. Bere ihesean ordea, eguzkira gehiegi hurbildu eta be-roak, hegoetako argizaria urtu eta itsasora erori zen. Tamalez, ez gaud Grezia klasikoa, neguko eguzkiak gutxi berotzen du eta Ikaroren hegoak diseinuzkoak dira oraingo honetan, Nafarroako Gobernuak eginak. Izan ere, argi dago kontra-informazioak hazkure galanta ematen diela Gobernuak agintariei, are gehiago gaztelerazkoak. Halaxe, bere kontrolpean ez dauden irratiak isilarazteko ahaleginean, EAEko irratiak ere ikusmiran jarri dituzte. Radio Euskadiren seinalea Iruñerrian ahul entzutea adierazgarria da oso.

Nahiz eta Nafarroako Gobernuaren jokabide sektarioa aspaldikoa izan, irrati lizentzien banaketaren ondotik hasi dira kalapitak. Joan den maiatzean abiarazi ze-

■ Net21en «kasualitatezko» esku sartzeak behartuta, Eguzki Irratiak frekuentzia FMko 104.5era aldatu du.

nez geroz, Net21ek Euskadi Gaztearen seinalea (FMko 105) ilundu du. Orain ber- rriz, arazo teknikoan aitzakian, Eguzki irratiaren seinalea estali nahian dabilta, goitik jaso gomendioaren eraginez zalan- tzarik gabe. «Kasualitate» hutsa dela argu-

diatu dute. Tamalez, babesteko deus gutxi egin dezake Eguzkik frekuentzia aldatzea baino. Halaxe, egokitzen teknikoak egin dituztelarik, FMko 104.5ean entzuten ahal da orain, hurrengo eraso etorri arte, bederen.

17 urteko ibilbidean, Eguzki FMn emititzen lehen irrati librea izan zen. «Abiarazi zene- tik 'trabarik ez sortu besteek trabarik jar ez diezazuten' lema atxiki dugu. Euskalerrria eta Eguzki irratiaren uhineratzea le- gez kanpo jarri nahi izateak os- tera, garbi erakusten du adie- razpen askatasunari eta herritar orok iritzia jasotzeko duen eskubideari iruzur egiten dietela» azaldu dute Ruben Marcilla eta Rikardo Alkaizak, «entzuleak izan daitezela zein emisorarekin egin nahi duten bat erabakiko dutenak» ●

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

A u r p e g i a

■ *Alberto Nuñez*

«Agenda on bat izatean dago koska»

Kirol arduraduna da Gernikako Onda Vasca irratian.

Latzena irrattira goizeko 7etan sartzea egiten zaio. Gernikarra kirol emankizunetan dago ero- soen. Txirrindulari probak eta Athleti- cen partidak San Mamesetik dira bere berezitasunak. «Saio baten arrakasta- ren koska agenda bat kontaktu askore- kin edukitzean dago. Jakina, badira de- na gaizki ateratzen zaizun egunak, tra- batzen zarena, gonbidatuek huts egiten dizutena, baina tira». Hasieran, emi-

sorarik kanpo zegoela, bitarteko gutxi- rekin ziharduen, «txirrindulari proba batean, errepide erdian zegoen taberna batean sartu eta telefonoz deitu behar izaten nuen lasterketaren berri emate- ko. Orain berriz, telefono mugikorra hartu eta autotik bertatik egiten duzu berba. Aurrerapenak aurrerapen, txi- mista batek antena jo eta zu bete-betean harrapatzeko arriskua ez da gutxitu» ●

B a g a k

■ ZERUKO UR FRESKOAREN ZAIN

Lehortean bezala zeruari begira ego- ten dira irratiak, kuboak eskuan di- tuztela EGMk datuak noiz botako zain. Etxeetan galdeketa baten bidez egiten denez, neurketa fidagarriena da. Urtean hiru aldiz baino ez da bu- rutzen baina. Oraingoan, EITBko irratiak 9.000 entzuleko igoera eman die. Radio Euskadi da egunero ge- hien jarraitzen dena (151.000 entzu- le). Euskadi Irratia eta Euskadi Gaz- teak berriz, 143.000 entzulerengana heltzen dira eta Radio Vitoria, 38.000engana. Anartean, Espainia aldean, «Supergarcia»k De la Mo- renaren «El larguero»k baino 573.000 entzule gutxiago ditu ●

L A N D A R E A K

Bilboko meatzetan aberastutako ingelesen batek ekarriko zuen alkanfor zuhaitza, nahiz eta berez Txina, Taiwan eta Japonian hazten den.

BILBON, USAINEAN

Iturritzarretako Kasilda anderearen izena gogorarazten duen parkean izana naiz, Bilbon. Ez dakit landare artean oilagor-zakurraren antzera ibiltzera ohituta egotea den edo sena, baina bat-batean hango zientoka landareen artean sekula ezagutu gabeko zuhaitz baten aurrean aurkitu nintzen. Alkanfor zuhaitza zen, *Cinnamomum camphora*. Grekoko «cinnamom» kanelaren izena da, arroz-esnea gozatzen duen espezia zaharrenetako hau ematen duen zuhaitza ere genero honetako baita, *Cinnamomum aromaticum*, alegia.

Alkanfor zuhaitza Txina, Japonia eta Taiwanen hazten da berez. Bere zura zurgin-mokofinenek erabili izan dute. Zura

hau bera destilatuta ekoizten zen alkanforra industrian sintetizatzea lortu zen arte. Alkanforra armairuak eta kutxak eta bertan

jasotako arropa sitsetatik babesteko erabiltzen da; baita olioak, linimentoak eta ukenduak janzteko eta usainak sendagai gisa erabiltzen dituen aromaterapiaren ere.

Zizpapeko meatzarien izerdiz Bilbon aberastu ziren ingeles haietakoren baten bidez ekarritako landareak izango dira zuhaitzok eta hiriburuaren garai bateko kosmopolitatasun ez hain polita gogora ekartzen dute. Justu Euskalduna Jauregiaren sarrerako metalezko zuhaitzen, Guggenheim Museoaren titanioaren eta errioz bestaldeko Deustuko unibertsitatearen distiren tartean dauden alkanfor zuhaitz hauek... bai! hauek bai usain naturala... ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@redestb.es

O S A S U N A

Zientzialari espainol eta frantsesek bide berria ireki dute obesitatearen tratamenduan: gorputzean gantzak eliminatzeko mekanismoak martxan nola jar daitezkeen aztertuta dute.

KALORIAK GALTZEKO METODOA

Zientzi Ikerketarako Kontseilu Goreneko Eduardo Rial doktorearen ekipoak eta Bouillaud doktore frantziarraren taldeak frogatu dute posible dela UCP2 proteina-ren funtzio desakoplatzaile bat aktibatzea, eta horrek janeurriarekin ahoratutako gehiegizko kaloriak eliminatuko lituzke.

UCP2 proteina helduen ehun askotan aurkitzen da eta horien artean daude adipozitoak, hau da, gantz-erreserbak pila-tzeaz arduratzen diren zelulak. Azken bi urteotan gero eta frogia gehiago zeuden proteina horrek gorputz-pisuaren kontrol-lean zerikusia zuela esateko, baina erregulazioaren faktorea mugatzeko zegoen

oraindik, hau da, zein den energia barreiatzeko bidea aktibatzen duen molekula.

Gaur egun obesitatearen tratamendu

farmakologikoa apetitua inhibitzen saiatzen diren botikekin egiten da. Horren alternatiba izango litzateke, hain zuzen ere, gehiegizko kaloriak eliminatzea ekarriko luketen mekanismoak estimulatzea. Pisua irabaztea edo galtzea, janariak ahoratu ondoren asimilatzen den energiaren eta gorputza mantentzeko eta jarduera fisikoaren bidez gastatutako energiaren arteko balantzearen emaitza da, eta noski, balantzearen emaitzak negatiboa izan behar du argaldu nahi bada. Kiloen galera bi bidetatik lor daiteke bakarrik: ahoratutako kaloriak gutxituz edota kalorien gastua (edo galera) gehituz ●

◆ JABIER AGIRRE

ARGIaren Harpidedunentzat Zozketa Berezia

Nekazalturismoa eta
landaturismoa
Euskadin

Azaroko sarituak:

- Nekane Ariz (Usurbil)
- Jesus Peñagarikano (Ibarra)

Zorionak!

Nekazalturismoko baserri-etxe batean
naturarekin egonaldi lasaia izateko aukera paregabea

Argia eta Nekazalturismoaren eskutik

Abenduan 2 pertsonentzako 2 astebukaera zozketatuko ditugu.

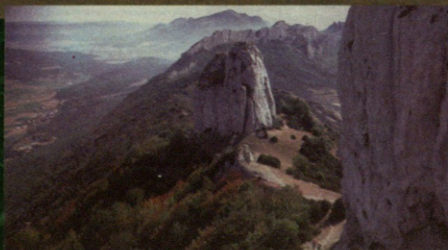
Zurriola Hiribidea 1, Kursaal
20002 Donostia

Tel.: 902 13 00 31

Faxa: 943 32 67 00

Posta Elektronikoa: agroturismo@nekatur.net

<http://www.nekatur.net>

BIZKAIA
Durangaldea
Arratia-Nerbioi
Urdaibai
Lea-Artibai
Enkarterriak
Uribe-Kosta

GIPUZKOA
Goierri
Deba
Donostialdea
Urola-Kosta
Tolosaldea
Bidasoa Behea

ARABA
Iparraldeko Haranak / Aramaio
Gorbeialdea
Arabako Lautada
Mendebaleko Haranak
Arabako Mendialdea
Arabako Errioxa

Zozketan parte hartzeko ondorengo datuak bete eta postaz bidaltzea besterik ez duzu:
(Bidaltzen diguzun txartel bakoitzeko zozketarako aukera bat izango duzu)

Harpide-zenbakia: Izen-abizenak: Herria: Posta-Kodea:

Tel.: Data: Sinadura:

Bidali txartel hau honako helbidera: **Argia, Harpidetza Saila. Industrialdea 15-20160 Lasarte-Oria**

Balerdi edo Mallozar, Gipuzkoa eta Nafarroak muga egiten duten gailurra dugu Leiza eta Tolosa artean. Txindokirekin batera, Aralarako mendizerrari hasiera ematen dio, ipar-mendebaldetik. Aralarren abeltzaintza eta batez ere artzantzak izan duen garrantzia ez dago azpimarratu beharrik. Bertan aurkituko ditugunak ere jarduera hauen ondorioz sorturiko egitura eta ekosistemak dira, zelaiak batik-bat.

Ahuntzaren jauziak Belardiko harkaitzetan

Azkaraten hasiko dugu aste honetako txangoa plazatik gorantz abiatuz. Gero, zuhaitz eta zuhaixkaz osaturiko hesi dotorea igaroko dugu. Arte, lizar, astigar eta beste hainbat zuhaitzez eratua, ibilbide guztian topatuko dugun zuhaitz mota anitzenak hemen daude. Hesi hauen aberastasuna goraiatzekoa da, bertan ez baitira soilik espezie desberdinak aurkitzen; hauek babes egitura, elikagai mota eta mikroekosistema ezberdinak garatzen dituzte. Hesi-bizi hauen inguruan animalia ugari elkartzen da babesak eta elikagaiak eraka-

rrita. Txarrantxazko hesi hauskorren aldean emankorrek dira hesi biziak. Maldan gora jarraitu eta hilerria eskuinean utziz, gurutzez betetako gainera helduko gara (1,5 km). Bertan, Balerdin zendu zirenen oroitarriak daude. Izan ere, ez dira gutxi mendi honetan bizitza galdu dutenak: ha-

LEONI ARGITA

LEONI ARGITA

■ Eguraldi ona denean Balerdiko tontorretik (Azkaratetik hartutako argazkia) mila gailur eta herri ikus daitezke.

rriak erraz askatu eta erortzen direlako edo euria egindakoan harkaitza oso irristakorra delako. Herritarrek ere errespetu handia diote mendi eder honi; bere indarra agertuz dotore ikusten da Azkaratetik.

Ezkerreko bidezidorra jarraitu eta mendiaren horma ertzetik pasatzerakoan goialdetik erortzen diren harrespilak igaroko ditugu. Honelako lur desegonkorretan hurritzak gailentzen dira eta baso ireki bereziak eratzen dituzte. Aurrera jarraitu eta haritz amerikar eta astigar gazteak landatuta dauden zelaian bidearekin bat egingo dugu. Malda gora uraren bide ingurua segituz txorixoren bat eta katagorriren bat ikusteko aukera ere izango da, baina nik ezin esan zein eta zein ordutan agertzen den bakoitza. Haritzen bat eta pago dexente, zelaian gora gehienbat. Ondoren, kable potole batekin aurkituko gara. Kable hau

LIERNI ARRIETA

■ **Kontuz ibili gainazal hauetan, elurrak eta euriak oso arriskutsu egiten baititu.**

goiko zelaietatik belarra jaisteko erabiltzen zuten. Abereak elikatzeko belarra, auzoetako zelaietan ebaki ohi zuten. Dagoen malda urriari esker, ez zuten gerria asko makurtu behar izango segan egiteko.

Albotik doan erreka berehala ezkutatu eta berriro agertzen da, etengabe berarekin batera hezetasun guneak eratuz. Baina lepora heldu baino lehenago, nekea arindu eta egarria asetzeko iturritxoan ura edan dezakegu. Leporako bidea, nahi baino luzeagoa egingo zaigun arren, bertatik ikus daitekeen paisajeak merezi du izerdi tantoren bat edo beste (4,5 km). Astunaldeko lepoan, aurrealdean, Txindokiko mendia ikus genezake. Balerdi eta Txindokiko gailurren artean eratzen den haranean «infernuko» erreka sortzen da. Bere alboan

meatzeak ere ikus ditzakegu.

Ezkerraldera Artubiko tontorrera igoko gara, Balerdikoa baino altuagoa izan arren ez da hain ezaguna eta Balerdiko gailurrera jarraituko dugu. Euria edo elurra dela-eta, Balerdirako bidea oso arriskutsu bihurtzen da. Beraz, hobe tontorrean zehar ez abiatzea. Hala ere, eguraldiak laguntzen digunean aurreko muturreraino joatea merezi du, munduaren jabe izango bagina bezala. Mila tontor, herri eta paisaje (atseginak eta ez hain atseginak) behatuko ditugu: Txindoki, Aizkorri, Anboto, Izarraitz, Hernio, itsasoa, autobia eta Pirinioak. Gertuxeago, Azkarate eta Gaintza.

Ahuntzak harkaitzetan, saiak bere inguruan, belatxingak gertuen. Otartekoa jateko leku paregabea utzi eta Artubiko

■ **Eguzkiak agur esan digu bihar arte. Haritzak et**

gailurrera itzuliko gara (6,5 km). Bertatik ezkerretara jaitsiko gara eta marra gorri eta zuriak dituen bidearekin bat egingo dugu. Ezkerreantz jarraitu eta kare-harri higituak dituen punta eta leunduretz ohartuko gara. Kare-harria urak erraz disolbatzen du, baina ez biguna delako. Inguruan baliteke miru gorriren bat edo beste ikustea harrapakinen baten bila. Miru gorria bere isats zorrotzak duen «V» itxuragatik bereizten da. Eskuinera jarraitu eta erori berria den borda batekin topatuko gara (8 km). Ezkerrera joz beheko zelaietara heldu behar dugu, landaketa desberdinak zeharkatuz. Eguteratik ospelera igaro gara eta landaredian hainbat azaletan nabari da landaketa. Landareek ere nabari dute eguzkiaren falta eta eguteren egiten den belarra askozaz ere goxoagoa omen da ganadua-rentzat. Baliteke horregatik hemen landaketa gehiago eta zelai gutxiago izatea. Agian, gipuzkoarrek egur premia handiagoa dutelako da eta nafarrek aldiz, abereak elikatzeko bazka dute beharrezkoago.

Bide zabalago batekin topo egitean sustratoa ere aldatu egin dela dakusagu, jada ez gaude kare-harritan eta arbelak bereizten dira bide ertzean. Larixio eta *in-signis* pinuaren landaketak antzemango digutu. Bidea bitan bereizten denean behekoari ekin eta pago, elorrizuri eta hurritz bakanez jositako zelaiak igaroko ditugu.

Edozer material begetalez elika daitezke; belar, sasi, kimu edo zuhaitz azalez. Hau dela-eta, goimendietako zelaiak garbi mantentzeko erabili izan dira, baina beraien ase ezina dela medio zuhaitz landaketetan kalte ugari sortzen dituzte. Emeari ahuntza deritzaio eta abendu eta otsaila bitartean kumeak, hau da, antxumeak izaten ditu. Arrei aker deritzaie eta sorginek gurtzen zituztelako egin dira ospetsu. Gure mitologian deabruarekin alderatu izan da eta akelarreen protagonista izan ohi zen.

Gaur egun ordea, gizakiak akerrari ere ateratzen dio etekinik. Batez ere gazta egiteko erabiltzen da ahuntzaren esnea; mamia, esne-hautsa edo esne-kontzentratua ere ekoizten dira beronekin. Esnea emateko ahuntzari eman behar zaion elikagai kopurua itzela da. Bere pisuaren % 5 elikagai lehorretan jaten du egunero, behiak % 3 jaten duela jakinik, garbi gelditzen da ahuntzek zenbat irensten duten. Emango duten

esnearen osagaiak elikagaiaren arabe-
rakoak izango direla dakigunez, ezingo
dugu edozerekin elikatu. Gure artean
antxumetarako ere askok izaten dituzte,
hau da, Balerdi inguruan ahuntzari
ematen zaion erabilera. Antzina, Azka-
rate eta auzoko herriek liskar ugari izat-
en zituzten, Azkaratekoen ahuntzak
besteen landaketetan sartu eta txiki-
zioak egiteagatik ahuntzak bahitzen
baitzituzten. Berauek berreskuratze-
ko ahuntz bakoitzeko isuna ordaindu be-
harko zuten jabeek. Gaur egun, ahun-
tzak, Balerdin ibili arren, ikuluan baino
mendian erosoago sentitzen dira eta ne-
gu gogorrenetan ere kare-harrietan izat-
en diren zuloetan babesten dira elur eta
ekaitzetatik. Babes modu honek ere ba-
du bere trampa eta zuloak elurrez estali
eta bertan preso aurkiturik hil egiten
dira asko eta asko. Ez dira mendizalea-
rengana asko hurbilduko. Beti ager bai-
taiteke ondo kamuflatutako baserrita-
rren bat, berau etxera eramateko prest
dagoena! ●

etarrak bere lekuan aurkituko ditugu, ahuntzak ez.

Iturria ere igaroko dugu eta ezkerreko lepora igoko gara. Emana diogu bira osoa Balerdiri. Gain honetatik mendiari ikustari zaizkion esekitako belardietan ere segan aritzen zirela diote bertakoek. Lurrik laue-nak ganaduak zuzenean erabiltzen zituen, baina harresitik gorantz dagoena inguruko baserrien artean banatzen zen segatzeko. Ondoren fardotan bildu eta bultzadatxo bakarrarekin beharaino heltzen zen belarra. Goian segan jardun ondotik, beheko pagadi txikiari bazkaltzen zuten elkarrekin, baina familiak elkar nahastu gabe.

Beherako bidea hartzeko ordua iritsi zaigu, igotzerakoan egin dugun bera da ibilbidea, beheraka ordea ●

LIERNI ARRIETA

Azkarate

OHARRAK
 Artubiko gailurretik Balerdiko gailurrerako bidea bertigorik ez dutenentzako modukoa da. Euria edo elurra dela eta harriak labainak dauden egunetan hobe ez bertaratzea. Artubiko gainera igo soilik.

LUZERA
 11 Km

DENBORA
 5 ordu

DESNIBELA
 800 m

GARAI EGOKIA
 Udazkena

ZAILTASUNA

BIBLIOGRAFIA
 • Aizpuru I eta L 1999. Claves ilustradas de la flora del País Vasco y territorios limítrofes Eusko Jaurlaritzak.

Gurutzegrama

[illegible]

EZKER ESKUIN

1.- Lengoaiak. 2.- Arautegia. Arabako alderdi espainiarra.
3.- X. hilabetea. Hitlerren jarraitzaile. 4.- Aparkatzeko zerga.
Hodiak. 5.- Interjekzioa. Metal garesti. Uranioa. 6.- Asiako
estatua. Ikas eta Ari. 7.- Musika nota. Zauriaren arrastoa.
8.- Hasi. Bokala. Gironako ibaia. 9.- Bokala. Hidrogenoa.
Ihauteri. 10.- Abelen anaia. Gari-sorta.

GOITIK BEHERA

1.- Botoa ematen dutenak. 2.- Pl., komunikabide-mota. Bokala.
3.- Nafarroa Behereko herria. Röntgen. Landare-mota. 4.- Akuri
Zuen, hari. Nitrogenoa. 5.- Udan etortzen den turista. Iodoa.
6.- Naizen hau. Zuloaren erdian. Infin., behatu. 7.- Hesola.
Lehena eta azkena. 8.- Kontsonantea. Idoroa. 9.- Auzo, hitz
elkarketan. Pirinioetako gailurra. 10.- Ergel. 100 m2.

- Bai gizona, ikusten! Zergatik jarri ditu Jainkoak sagastiak Euskal Herrian? Sagardoa edatea gustatzen zaigula dakielako, noski!

- Tira, ez nenbilean horren urruti!

A	G	U	R	P	I	L	A	M	A	D	U	B	O	A	R
K	H	E	L	U	I	E	A	N	A	O	P	S	U	A	H
G	A	T	U	Z	K	I	I	A	R	A	N	S	L	E	I
A	K	O	E	G	B	I	T	E	A	H	E	D	A	A	K
A	F	I	K	A	S	U	T	E	G	I	A	K	O	T	R
K	A	R	G	G	U	A	D	J	S	P	U	D	U	L	P
R	A	N	M	E	A	L	K	L	A	I	N	K	L	M	E
A	S	T	I	O	K	A	I	R	S	A	N	U	G	E	K
H	A	R	I	A	K	P	O	A	R	N	I	E	X	A	T
U	S	U	T	A	E	A	N	E	M	A	Z	K	I	L	E

Aurki itzazu
letra zopa
honetan
burdinola
baten 8 atal.
Hitzak
ezker-
eskuin,
goitik-
behera
edo
diagonalean
azalduko
zaizkizu

			☼	S	☼	P	☼	I	☼	A	☼
			N	A	H	A	S	K	E	T	A
			☼	M	I	G	U	E	L	☼	L
☼	U	☼	G	A	R	O	☼	R	I	G	A
I	N	U	R	R	I	A	K	☼	Z	A	I
☼	A	P	I	K	A	☼	R	I	A	U	☼
O	M	E	N	A	☼	B	A	T	☼	R	A
☼	U	L	A	N	B	A	T	O	R	☼	S
O	N	A	☼	D	E	B	E	K	U	A	K
☼	O	K	A	☼	Z	A	R	A	☼	L	O

D S E L A O L E D I O T N A I K
U N S E M E A O R T N O I A B M
L I B A R E A L S N H T S E N L
I M A K A D A P A P A L S A G O A
U L I L O A M A B B A J S A A I
I A K Z I S A O B A N D O L T
K N E S Z R A I N A T K L I O
K O D E E T A B S A N M A S U N
O M K R A E L E T A B E Z I S A A
Z A N P E N K O T Z U I B A S G

Hitz Gezidunak

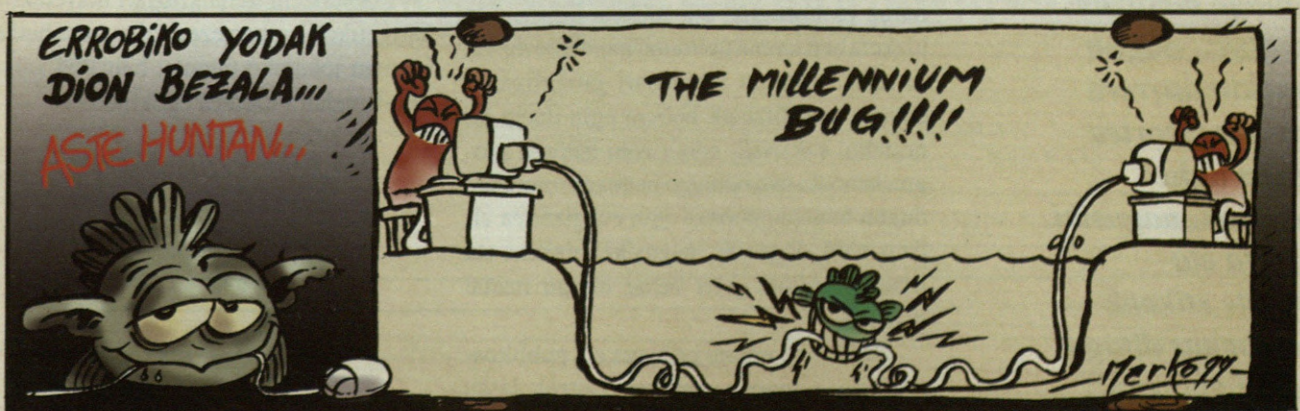
	Zabaldur	Pisua	Orina	Bateltzain	Txorimaloa
	Entzuteko organoak	Ikusleak	Jainko egiptoarra	Beldurra	
	Abizena				
	Etxeko abere				
Zikinuneak	Gorotza		Zareten horiek		
Huts egin	Izena		Sarrera		
			Saila		
			(Neol.) artea		
Eragiketa aritmetikoa				Bokala	Nafarroako urtegia
Damutasun				Fruitu-mota	
		Nahastura trinko		Areago	
		Zenbaki bikoitia		Garen hauek	
Naizen hau		Zenbaki bakoiti		Kolore-mota	
Garai berekoa		Nor atzizkia		Kontso. bustia	
					Lehenen-goa
					Bokala
Her. hizk., kokaina			Gipuzkoa-ko herria		

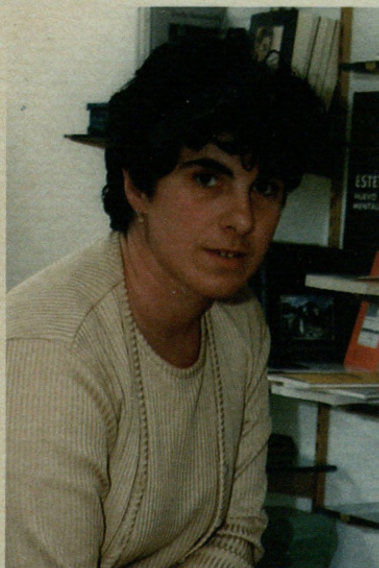
Pertsonaia: Pentsalari eta idazle arabarra (1875-1936), 98ko belaunaldiko kidea

Denborapasak: LUMA • Umorea: KIKE AMONARRIZ • Komikia: MARKO ARMSPACH

ERROBIKO PIRANJAK

TERE IRASTORTZA

“Ez da aski diruaren inperioari globalizazio deitzea errealitateak hobera egin duela sinesteko; ezkerrek, edota nahi badugu progresismoak, edo nahiago baduzue iraultza... dugun honekin aurrera egin eta gizartea aldatu nahi dugunok, nagusiki, hizketa eta irizpide etikoak jarri behar ditugu mahai gainean”

EPEZ KANPO

Epez kanpo ari naiz ARGIAko artikulua hau idazten. Ez da, ziurrenera, epez kanpo egin dudana eta egingo dudana gauza bakarra. Are gehiago, sarri pentsatzen dut epez kanpo bizitzea egokitu zaidala, horrenbestekoa baita errealitateari buruz entzuten eta irakurtzen ditudan diskurtso guztiei darien epe guztiak agorturik amaitzen ez diren kontuen kiratsa.

Iritsi gara milurteko honen amaierara eta han eta hemen irakur daitezke mendebaldeko kulturaren urratsen goraiamenak. Iritsi gara mende honen bukaerara eta noiznahi entzuten da mendebaldean bi mundu-gerrateko horien esperientziatik demokraziarako atera zuen bizikunen altxortegia. Iritsi gara urte honen amaierara eta Euskal Herrikoak ez diren komunikabide guztiek, eta Euskal Herriko zenbaitek, frogatutzat jotzen du ez dagoela Euskal Herriko España gabe.

Eta nik, Nafarroako dinastien historiari ikasi ez duen honek, euskal kulturaren bideak saltoka ikasi ditudan honek, herri baten politika guztia alderdi politikoek ez dutela ordezkatzen uste dudana honek, irizten diot Euskal Herri zahar honek, bihotz gaztea behar duela, oraindik, izateko. Ez luzez irauteko. Irautea eta oraingo jergan «normalizatzear» ez baita apurretan desagitea baizik.

BIHOTZ gaztea behar dugu izateko, guxtienez, hainbeste urtetan izan garena. Bihotz gaztea behar dugu, gorputz zaildua, burua ez hotzegia, eta hizketa berria. Eta hizketa berriarena garrantzi handikoa da. Ez da aski diruaren inperioari globalizazio deitzea errealitateak hobera egin duela sinesteko; ezkerrek, edota nahi badugu progresismoak, edo nahiago baduzue iraultza... dugun honekin aurrera egin eta gizartea aldatu nahi dugunok, nagusiki, hizketa eta irizpide etikoak jarri behar ditugu mahai gainean.

Bizitzaren eremu pribatua eta publikoaren artean zegoen etenaren kalteak jasan

dituen belaunaldiak, zoritxarrez, beste belaunaldi bati eman dio bide. Hain zuzen ere, arlo publikoan aldarrikatzen diren guztiak arlo pribaturako bere horretan onartzen dituen belaunaldi bati. Eta arlo publikoan arrakasta, printzipio-eza, edota elkarbizitzan ideia guztiak balore bera dutela defenditzeak ekarri gaitu sinestera ideiek ez dutela inongo balorerik, estalki bat direla. Zeren eta, inolaz ere, ez da egia, iritzi guztiak zilegi daitezkeenik demokrazian. Iritzi guztiak egiazkotasun maila bera dutenik. Demokrazian, hain zuzen ere demokrazian, zenbait iritzik defendaezin beharko luke: heriotze-zigorra, atzerritar-legea, euskararen eremuak... Bakoitzak berea defenditzea aukera emateak ez du esan nahi ideia guztiak defendagarriak direnik. Era berean, politikariek ordezkatzen gaituztela onartzeak ezin du maila pribatuan «ordezkatzaileren» moralak ekarri —zu pekatariarena—, parte-hartze eta erresponsabilitatearen erantzun ordez.

ETA honela gizartea aldatu nahi dugunok —mistiko, iraultzaile, euskaltzale, feminista, GKEko kide...— aurren-aurren errealitatea lausotzeko erabiltzen den demokraziaren defentsa hutsalean egindako hitz-jario eta lerdari eman behar diogu amaiera. Demokrazia funtsatzen duen printzipioa ez baitago elkar-bizitzarako «interesatzen» zaizkigun arau eta eredu baten defentsan, zilegi eta ona denaren bilaketa eta hausnarketa eta gizarteratze lanean baizik.

Eta edozein demokraziari horrelako oinarri etikorik eman ezean ziur nago beti epe barruan jokatuko dugula, baina ez zaigula sekula zelaira irtetzea egokituko ●

ARGIAren Eskaintzak

Kultura merkeago erosiz, Euskal Herriko Astekaria sendotu

Aukera Berezia Zuretzat

**Bidalketa gasturik
gabe etxean
jasoko duzu**

~~**Kaleko Prezioa
2.500 pta**~~

**ARGIAko Prezioa
2.000 pta.**

JOSEBA TAPIA

hamalau kantu independentziarako

ETA EZ AHAZTU

~~**13.500 pta**~~

10.000 Pta

GURE MENDEA
LIBURUA (CD-ROMa barne)+MAHAI JOKOA

~~**2.000 pta**~~

1.500 Pta

KIKE AMONARRIZEN
TXORAKIKERIAK II

ARGIA: Zirkuitu ibilbidea 15, 20160 LASARTE-ORIA Tel.: 943 37 15 45 • FAXA: 943 36 10 48 / 37 34 03
e-posta: denda@argia.com • www.argia.com

ESKAERA: IZEN-DEITURAK

KALEA _____ ZBKIA _____ SOLAIRUA _____

HERRIA _____ TFNOA _____ POSTA KODEA _____

HERRIALDEA _____ HARPIDETZA ZENBAKIA _____

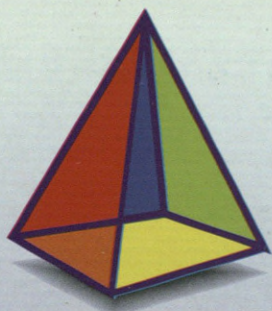
IZENBURUA _____ PREZIOA _____ ALEAK _____ GUZTIRA _____

☐ VISA: Epea:

☐ TRANSFERENTZIA: Euskadiko Kutxa 3035 - 0036 - 14 - 0360048647 Ondorengo datuekin batera ingresoaren agiriaren kopia bidali behar da

☐ KONTUA: TITULARRAREN IZEN ABIZENAK _____ N.A.F. / N.I.F. _____

KONTU KORRONTEA/LIBRETA Entitatea Sukurtsala K.D. Kontu zenbakia

GURE MENDEA

XX. MENDEKO EUSKAL HERRIA LIBURU+CD-ROM ETA MAHAI JOKOAN

 FAMILIA ETA LAGUNARTERAKO EUSKAL "TRIVIAL" A

SEI GAIEI DAGOZKIEN KOLOREAK ESKURATU BEHAR DITUZU!

- 1.500 galdera-erantzun
- 14 urtetik gorakoentzat
- 2-8 jokalar
- Geografia, kirola, historia, artea, hizkuntza...

ERNE GALDERA GAIZTOEKIN,
ZIRIEKIN ETA TRANPEKIN!

Inbertsio
eder bat!

XX.MENDEKO EUSKAL KULTURA Liburu+CD-ROMean

LIBURUA

- Ehun kronika
- Urtez urteko kronologia erreferentziala
- Ehun argazki.

CD-ROMa

- Ehun kronika
- Urtez urteko kronologia osatua
- Hemeroteka: iritzi artikulua, elkarrizketak, publizitate-iragarkiak
- Pertsonaia esanguratsuak
- Argazki ugari

ARGIA_{ren}
eskutik

ARGIA salgai • Tel.: 943 37 15 45 • denda@argia.com